

VÁCLAV MICHALSKIJ

JARO V KARTÁGU

Praha
TARGAMANNUM
2019

Václav V. Michalskij
JARO V KARTÁGU

Copyright © 2001 by Václav V. Michalskij
All rights reserved
Translation © 2016 by Václav Hrbek and Roman Goncharov
Jacket design © 2001 by Alexander Konopliyov
Czech edition © 2019 by Targamannum, s.r.o.

ISBN 978-80-906612-2-6

Věnováno mým dcerám
Tatjáně Václavovně
a Zinaidě Václavovně

ČÁST PRVNÍ

„Osamělý je všude na poušti.“

Nápis na prstenu, který nosil A. P. Čechov

Ve slavném městě Tunisu je mnoho mešit, ale jen jeden pravoslavný kostel. Zato ho znají všichni turisté. Němci, Američané, i Rusové, kteří z Milosti Boží také začali v posledních desetiletích 20. století navštěvovat překrásné tuniské lázně.

Temně zelené hory, které ještě nestačily změnit barvu, lemují město Tunis, postavené na příkaz Římského senátu deset tisíc kroků od moře. Odměřit kroky přikázali nejurostlejšímu a nejvyššímu legionáři. Bylo to proto, aby u nového města nebylo přístaviště, a kdokoliv vyjde z městské brány, neminul pustinu na místě velikého Kartága. Města, jež bylo zničeno Římany 146 let před narozením Krista a zaoráno pluhem jako poučení poraženým, a posypáno solí na znamení prokletí.

Ruský kostel, v jehož sníženém přízemí žije poslední léta Marija Alexandrovna, stojí na hlavní ulici. Jeho bílé stěny dělí od ulice, od hlasitě letícího proudu osobních aut, jen malý železný plot natřený černou barvou. Ve spojení s kopulemi pravoslavného kostela připomíná vzdáleně litinové mříže Letní zahrady.

Je teprve duben. Skutečný africký žár, kdy se k polednímu asfalt na cestě taví

v mastně se lesknoucí stuze, je ještě před námi. Okolí se plní smíšenými vůněmi smůly, výfukových plynů a mazutu. V úplném bezvětrí bělavá horká fata morgána umrtvuje v propusti ulice a všude kolem vzduch.

Po obou jejích stranách stojí jakoby úmyslně přibité, urostlé a neživě vypadající datlové palmy. Jejich napohled tuhé šupinaté kmeny a dlouhé zelenající se listy, jako vyřezané z plechu, vypadají, že jsou svázané do trsu u samého vrcholu.

Nedaleko se blyští zatemněná lesklá okna nového hotelu ze skla a oceli. U jeho výstavního krytého vchodu se tanečním krokem, který ukazuje na jeho radost ze života, pohybuje osmahlý, přibližně desetiletý, klučina. Na hlavě má velký podnos a na něm i v rukách má stejné pugéty žlutých jasmínových květů, které jsou zabalené do papírových kornoutů – patrně jako servis zákazníkům. Chlapec má zářivě bílou košili s krátkými rukávy, čisté džínsové šortky a pevné hnědé padnoucí sandály. Podle všeho se ten, kdo ho sem tak vymydleného poslal, v obchodě vyzná. A pokud chlapec funguje samostatně a na všechno si přišel sám, jsou stále živé geny jeho velkých předků, Kartaginců, nejlepších obchodníků starověku.

Chlapec se srdečně usmívá na každého příchozího beze stínu podlézavosti, a dokonce s určitým zdůrazněním důstojnosti. Jeho černé šibalské oči rozeného obchodníka sálají radostí, nadějí a odvahou.

Zřejmě díky tomu, že chlapec vypadal vesele, důstojně a odvážně, mnozí turisté žijící v hotelu s radostí kupovali svým polovičkám pugéty nažloutlých jasmínových květů, které byly pečlivě a krásně zabalené do zářivých různobarevných papírových kornoutů.

Turisté sem jezdí posledních deset patnáct let rádi – především Němci. Na městském bazaru bývá slyšet: ‚Ah so?‘, ‚Danke‘, ‚Was kostet?‘

Pobývají tady jak Francouzi, kteří ještě nedávno tomuto požehnanému místu vládli, tak i Angličané.

Je zde mnoho vdov s kamarádkami ze Spojených států amerických, takové boží, téměř éterické pampelišky se stočenými vlasy fialové barvy. Cpou se agresivně nejen snídaněmi ze švédských stolů, ale i informacemi o všech pamětihodnostech, nabízenými plánovanými exkurzemi, všemi událostmi pro pobavení a veškerými procedurami, zkrátka vším, za co zaplatily, do mrtě. Cpou se tak, jako saranče někde

u nich v Iowě nebo Arkansasu obědvá každou živou bylinku až ke kořenům.

Jakmile se v Rusku zformovala antisovětská vláda, začali tady, v Tunisku, pobývat i lidé z Ruska. Škoda, že to nešlo dříve! Kolik by se uskutečnilo shledání, kolik radosti by bylo ze setkání rodáků! V minulosti to možné nebylo. Jak na toto téma říkává milovnice pasiánsů Marija Alexandrovna: ‚Tak se stalo. Tak přišla karta‘.

Naproti pravoslavnému kostelu, na hlavní ulici, je velký kruhový záhon, který objíždějí automobily. Uprostřed něj na slunci oslnivě září jezdecký památník. Celý je pečlivě pozlacený, každá ostruha, záhyb oděvu, každá linka obličeje hrdého jezdce, každý milimetr koňského těla a koňské důstojnosti v životní velikosti. Na koni sedí zdejší dlouholetý prezident Burgiba, který vyzrál na Francouze. Svou pozlacenou dlaní kyne směrem k městskému bazaru. Jak žertují starší ruští turisté, ukazuje: ‚Jdete správnou cestou, soudruzi!‘

Vedle, v boční uličce, na bílém rozpáleném chodníku sedí žebrák, zakrytý od hlavy až k patě do modročerného pláště s kapucí. Celé jeho tělo je zahaleno tak těsně, že ven trčí jen ruka s prsty. Kůži na hřbetu dlaně má suchou, temnou jako kousek starého dřeva, a zevnitř mírně

narůžovělou, podobnou mořské mušli. Je mlčenlivý a nehybný jako socha. Je to strašidelné. Zkusíte mu nic nedat? A tak mnozí dávají. Instinktivní strach, pokazit si život, funguje.

Z hotelu se vyvalil hlouček německých turistů a rozlehly se výkřiky:

„Was kostet?“

„Was kostet?“

Veselý čistoučkový chlapec rychle vyprodal své žluté květiny a vystartoval k zaměstnavateli pro novou dávku zboží. Jak běžel okolo žebráka, zabaleného do modročerného pláště s kapucí, obratně hodil do jeho narůžovělé dlaně, která se podobala mořské mušli, půldinárovou minci. Malý Fěníčan neskrblil, věřil ve svou hvězdu. Žebrák se sehnul v uctivé pokloně, naprosto nepodobné jeho běžným kývnutím díky. Klaněl se od srdce, věděl, že chlapec se s ním nepodělil ze lvího podílu jeho zaměstnavatele, ale o své, těžce vydělané malé penízky.

II.

Marija Alexandrovna vzpomíná: ‚Sevastopol je takové čisté, bílé a modré město. Je majestátný jako Ondřejská vlajka. Jeli-kož v Sevastopolu byla ruská flotila a v létě vedro, chodilo tam na procházku hodně mladých lidí v bílém. A tak, kam jste se po-dívali, viděli jste modré moře, bílé domy a lidi v bílém.

Tak či tak jsem viděla dobrou desítku států, ale na takový pocit všeobecné čistoty a svobody si nikde nevzpomínám.

Bílé čepice a bílé mušelinové šaty na slečinkách, běloskvoucí saka uniform na mladých mužích a přívětivá záře očí z opá-lených čistých tváří. Dokonce i všední, na-hrubo utkané námořnické pracovní oděvy, byly cítit sterilní bělostí. A na slunci rozpá-lené a pobřežními vlnami okousané ka-mený se na pozadí modrého moře třpytily čistými bílými skvrnami. A ještě tam byly bílé vistárie, hromady bílých vistárií, někde i fialové. Jaká byla ve všem nádhera, jaký pořádek! Ne disciplína, ne donucení, ne strach, ale pořádek... Ve všem byl Božský pořádek – jak v každodenních maličkos-tech, tak v běhu života i v pohnutí duší.

Na lodích Carské černomořské flotily čistým a suchým zvukem odbíjeli každou

půlhodinu. Po večerech hrál na nábřeží dechový orchestr neobyčejně často v té době módní „Amurské vlny“. A tak se srdce svíralo hrdostí, kde je Sevastopol a kde až Amur! Bože můj, a to všechno je Rusko!’

Ach, jak ječí muezzin z minaretu blízké mešity, jak těžce houpá horký vzduch jeho pronikavý a kovový hlas. Jako kdyby míchali hříšníky na pánvi ohromnou železnou lžící:

„Alláh, Alláhu akbar...“

Jaká je v Tunisku červená zem – červená a suchá. Jak horce se v ní leží ruským kostem!

Tenhle muezzin je úplně drobný a téměř beztělný, něco jako suchý lus, ale křičí jako na celé Ivanovské náměstí. Jak asi teď vypadá Ivanovské náměstí v Moskevském Kremlu, které se stalo předobrazem tohoto pořekadla?

Někdy přichází stařeček muezzin k hlídači našeho kostela Alimu. Jsou vzdálení příbuzní, co spolu kdysi sloužili v Cizinecké legii. Tato červená zem byla dlouho pod Francií.

„Alláh, Alláhu akbar!“ řve stereomagnetofon.

Stařeček muezzin se již dávno přizpůsobil, aby nemusel lézt pětkrát za den po velmi strmých schodech na třicetimetrový

minaret. Jednoduše mačká knoflík a zapíná magnetofon se svým hlasem, který zve pravověrné k modlitbě. Sám se během té doby zabývá něčím jiným. Občas přichází k Alimu popít sklenku červeného vína. Ví, že to Korán zakazuje, ale je rád, že se má kam schovat. A tak staříci pijí ve sníženém přízemí pravoslavného kostela, což, dle názoru muezzina, z nich snímá velkou tíži hříchu.

I teď spolu sedí v teplém stínu sníženého přízemí ruského kostela a, zastíněni pravoslavným křížem, pijí teplé červené víno.

Hlas stařečka muezzina žije v tu dobu svým, od svého pána odděleným, životem:

„Alláh, Alláhu akbar!“

Pozvánku pravověrných k modlitbě má muezzin na knoflíku. A co je překvapující, říká se, že celý svět je na knoflíku.

Pronikavý hlas naplňuje okolí kovovým břinkáním a nářkem hříšníků někde tam, nahoře, pod vrchní stříškou minaretu, který je podobný buď stojící obrácené tužce, nebo raketě připravené ke startu, jak to kdo vidí, podle své obrazotvornosti...

„Nikdy jsem se neučila angličtinu, nějak nebyla v módě... Německy ano, francouzsky samo sebou, řecky a italsky jsem se naučila mezitím, latina se za jazyk

nepočítá, ale ta angličtina mne nikdy nezajímala. V podstatě jsem ji nepotřebovala. Dokonce ani tenkrát, v roce 1944, když jsem byla u urozené lady Zii¹ na zámku Luton Hoo². Stejně tam všichni mluvili francouzsky, a někteří rusky... Máma doma četla romány jen francouzsky. I s námi se snažila mluvit jen francouzsky, takže se Tunisané z místní vyšší společnosti podívali mé pařížské výslovnosti.

Zakotvili jsme v Bizertě 25. prosince 1920. Od té doby jsem prakticky vše, co patřilo rodině, ztratila, ale hnusné místní novinky té doby jsou se mnou pořád. Měla jsem je s sebou všude! Potřebné se rozplynulo, důležité zmizelo, ale tyhle krámy jsem vozila ze státu do státu, dokud jsem se opět nevrátila do Tuniska. Hlavně v posledních letech jsem nesčetněkrát přehrabávala tyhle prašivé noviny s jejich nechutnými poznámkami, jako jsou tyto:

„RUSOVÉ V BIZERTĚ

Úplně bez nadšení jsme se dívali na to, že Wrangelova flotila připlula do Bizerty.

¹ Lady Zia, hraběnka Anastasia de Torby, pravnučka Alexandra Sergejeviče Puškina.

² Zámek Luton Hoo, druhý zámek v Anglii podle velikosti a bohatství po Windsorském zámku. V současnosti, podle očitých svědků, je v úpadku.

Kdo jsou ti lidé? Nic jistého není známo.

Máme právo se obávat, že do jejich řad pronikly nejhorší elementy, s nimiž je kontakt pro naši část obyvatelstva pravděpodobně velmi nebezpečný.

Říká se, že je dali do přísné karantény z hygienických důvodů. Tak necht' je tato karanténa prodloužena na celou délku jejich pobytu!

Pokud se nakonec stane, že posádky vystoupí na břeh, radili bychom našim bizertským obchodníkům, aby projevovali ve vztahu k nim opatrnost. Problémem je platba pouze ve zlatě, protože v současnosti v bílém nebo rudém Rusku již nejsou bankovky, mající alespoň nějakou mezinárodní hodnotu. Bolševici nejenže pustili do oběhu obrovské množství asignací, ale také otrávil celý stát od severu k jihu falešnými bankovkami zahraničních bank. A čím tedy budou platit za své nákupy Wrangelovi námořníci?

Nezbývá než litovat naivity, se kterou francouzská vláda vyhodila miliardy do bankovek a podpor různého druhu, aby podpořila generály a, takzvané, kontrarevoluční oddíly, které měly zahradit cestu banditům vládnoucím v Moskvě“.

„TROSKY ZE ZTROSKOTÁNÍ WRANGELOVY VÝPRAVY

Je známo, že v důsledku krachu Wrangelovy armády, bylo více než sto tisíc Rusů, jak vojáků, tak civilistů, donuceno utéci z Krymu.

Kromě samotné Wrangelovy flotily, byli převezeni silami vlád spojenců do všech oblastí, kde existuje naděje zabezpečit jim přežití.

„Austria“ a „Brisgavia“, francouzské lodě, mající na palubě 4000 uprchlíků, zakotvily 17. prosince v Kotoru.

Kapitáni těchto dvou plavidel odeslali včera ráno telegram, ve kterém prohlásili, že sanitární podmínky na nich vyzývají k obávám, a že, na druhou stranu, na zemi není žádný úkryt, kam by bylo možné přijmout raněné“.

„SLOVANSKÁ SOLIDARITA

Diplomatická mise Srbo-chorvatsko-slovinského království protestuje proti nespravedlivým obviněním z nedostatečné solidarity s ruskými běženci. Velká část běženců z Krymu již připlula do Dalmácie. Po příjezdu musí dle sanitárních norem a předpisů projít karanténou. Ale karanténa probíhá v sanitárních stavbách, a nikoliv na palubách malých lodí.“

„Darovali mi místo, kde mne pohřbí. Byl tu jeden ruský pán, který se přestěhoval z Paříže. Naši nemají jinou cestu, buď na hřbitov, anebo do Paříže. Takže přichází tento pán a říká: Marijo Alexandrovno, znám Vaše současné postavení a chci Vám darovat místo na hřbitově. Mějte na zřeteli, že všechny papíry jsou potvrzeny a nezbytné instance uvědomeny. Vy si mne, pochopitelně, nepamatujete, ale nikdy nezapomenu, že Vaším přičiněním jsem se dostal do společnosti. Desítky takových, jako jsem já, studovalo v Evropě a v Americe za Vaše peníze. Všichni znají Matu Hari³, ale o Vás nikdo neví víc, než že jste ruská emigrantka. Pro Sověty by Vaše sláva nebyla výhodná, protože jste emigrantka, stejně tak ani pro spojence, protože jste Ruska. Nyní na Vás všichni zapomněli. A možná, kdyby nebylo Vás, by spojenci včas neotevřeli druhou frontu. Takový celkem veselý pán a žvanil toho spoustu o mně, o válce, i o mém dřívějším postavení mezi tунiskými knížátky, a tak vůbec. Na to jsem

³ Mata Hari (Mata Hari; scénické jméno Margret McLeod) (1876-1917), holandská tanečnice. V roce 1917 byla obviněna ze špionáže na teritoriu Francie pro Německo během 1. světové války. odsouzena k trestu smrti a zastřelena 15. října 1917 ve Francii.

mu odpověděla: Neračte se, pane, o mne obávat... ale o historii se tak nedá mluvit, „kdyby...“ kdyby, jsou chyby! Ale panáček se ukázal být velmi dotěrný, dokonce mne vzal téměř násilím do svého auta a odvezl se podívat na hřbitov.

Je to krásné místočko, slušná společnost, nešlo nic namítat. Ani jsem, příznávám se, neočekávala, že budu mezi kapitánem fregaty Vadimem Birjulevým a kněžnou Šachovskou. Vedle leží ještě kapitán fregaty Alexandr Karpovič Lange, mimochodem, můj strýc, a Raisa Alexandrovna Mordvinova a v nohách generál Basov s památníkem z bílého mramoru. Tady v Tunisku je mramor levnější než cihly.

Můj otec, Alexandr Ivanovič, viceadmirál, kterého soudruzi zabili v roce 1919, byl starostou města Nikolajeva. A moje máma, Anna Karpovna, byla ještě více námořníkem, tím nejnámořníkovatějším v naší rodině. Její dědeček, Michail Ivanovič, byl kontradmirál. Můj starší bratr Jevgenij Alexandrovič psal historii Černomořské flotily. Zahynul v První světové válce. Roku 1914, 5. listopadu podle starého kalendáře, byla bitva, ve které padl. Zvládl toho napsat hodně, dva tisíce stran. Já vždycky tento rukopis vozila s sebou, do všech států, ale před dvěma lety si ho ode mne

vzal jeden ruský pán, aby si ho přepsal. Již ho nevrátil.’

Marija Alexandrovna si to někdy myslí, někdy mluví nahlas. Ne proto, že by speciálně vzpomínala na události a obrazy. Ony tak nějak naplouvají do jejího vědomí samy od sebe, mimovolně, spolu s proudem krve ve zvápenatělých cévách a údery srdce. Srdce udeří, vytlačí krev a vyplave obraz. Někdy je pronikavě jasný, do každého malého detailu, do každého puntíku. Zaostrění najednou začne mizet a obrázek se maže a rozplývá. Někdy se, jenom tak, úplně bez obrázků, přivalí hlasy z minulosti jako šum v uších. Občas to nejsou jen hlasy, ale dokonce i vůně...

Není co schovávat, často se zapovídá sama se sebou, přitom dost nahlas. Nemá už tak dobrý sluch.

A v tu chvíli na ni zavolá její hlídač Ali, veselý starý Arab ve světle modrém baretu:

„Avec qui parlez vous, mademoiselle?“⁴

„S Puškinem!“ odpovídá mu uštěpačně Marija Alexandrovna.

„Pučkin! Pučkin!“ Ali má radost ze svého stále stejného vtípu a pokaždé začne vzrušením tleskat. Jejich život není pestrý, a tudíž je potěší každá drobnost. Ali má

⁴ S kým hovoříte, mademoiselle? (franc.)

tvrdé, zkostnatělé dlaně. Tlesknutí jsou pronikavá a zvuk klapavý.

„Vrr-haf! Haf!“ reaguje na zvuk tlesknutí ve stínu kostela podrímující světle žlutý Bobík.

„Ale, Bobi!“ uklidňuje Ali psa a znovu se začíná smát svému vtipu a nahlas vykřikovat:

„Grand-père Pučkin! Grand-père Pučkin!“

„Vrr-haf! Vrr-haf!“ odpovídá mu Bobík.

„Grand-père Pučkin! Grand-père Pučkin!“ raduje se Ali, který věří tomu, že Puškin je vlastní dědeček Mariji Alexandrovny.

Na stěně jejího prostorného pokoje visí zasklený, v rámečku ze slonoviny, malinký, perem načrtnutý portrét A.S. Puškina na zažloutlém papíře. Je podoben milionům reprodukcí Puškinových autoportrétů, ale pouze specialista pochopí a ocení portrét originální, načrtnutý rychlou rukou samotného Alexandra Sergejeviče.

Vedle něj jsou dvě malá plátna, namaľovaná olejem, ale bez rámů, jen v podrámech. Na jednom plátně je plachetnice na rozbouřeném moři. Na druhém, které je trochu větší, jsou rozvaliny amfiteátru, mramorové pářezy propadající se do země, časem ohlodané pilíře, v popředí s několika

tenoučkými, světle zelenými, neporazitelnými travičkami. V červeném rohu místnosti je ikonka Kazaňské Matky Boží.

Marija Alexandrovna dobře nevidí, špatně slyší, zato hmat a čich má jako mladice! Snaží se pohybovat v posledních dvou prostorech jako na kolejích. Vzpomínky na minulost se každým rokem zlepšují a zlepšují. Má vynikající paměť a promítá si obrázky ze života tak velkého, ale tak velmi krátkého...

Má v paměti, že když jí bylo devadesát, její tunišťi svěřenci za ní přijeli autem, odvezli ji k sobě do vily a velmi honosně pohostili. Jeden z jejích svěřenců je bankéř a druhý významný lékař, gynekolog. Ne, ne, není na ně naštvaná, jsou to dobří chlapi, její arabčata. Oba ji jeden přes druhého zvali, aby žila u nich doma, ale i tentokrát odmítla. Vysvětlila jim, že pod rodným kostelíkem jí je lépe, a tak, až umře, nebude ji nutné nikam nosit.

Opravdu by nechtěla být pohřbena bez obřadu. To, že nyní žije v prostorném a suchém sniženém přízemí pod kostelem, je dobré i pro zdraví, nespaluje ji africké slunce a nedusí, jak to bývá nahoře, pouštní vítr Kalima, který fouká ze Sahary. Ale nejdůležitější je, aby měla obřad. Stačí jen vynést rakev nahoru do kostela

a s radostí se rozloučit. V této farnosti je popem Řek, který neumí rusky ani slovo. K tomu ještě žije sto kilometrů daleko, v Bizertě. Sem, do hlavního města Tuniska, nejedí často, jen na velké církevní svátky. Ale na tohle ho, samozřejmě, speciálně přivezou, není jiné východisko, a to je dobře!

Už tři roky nevyšla Marija Alexandrovna ze svých komnat na ambon, protože schody jsou příliš příkré, ale pamatuje si celý kostel od vchodu k ikonostasu jako živý – velká matná písmena XB nad ambonem, staříčké vídeňské židle barvy cibulové slupky, které jsou příjemné na omak a dokonale důvěrné. Na levé stěně od vchodu je tmavá tabule s pozlacenými písmeny:

„Věčná vzpomínka

Fjodorov Kiril

Jurgens Nikolaj

Gruněnkov Michail

Alexandrov Nikolaj

Šarov Kiril

Charlamov Georgij

*Ruská komunita v Tunisu svým synům
padlým na bitevním poli
1939–1945“.*

Ano, bývalo zde kdysi společenství téměř pět tisíc lidí, ale nyní je téměř vyliďněné. Někdo je na hřbitově, někdo v Paříži.

Dávno se ví: Paříž, vždycky Paříž. Ale ani na místním tuniském hřbitově není špatně. Je tam suchá červená zem a takové velké, zářivě bílé heřmánky, jaké v Rusku neviděla. A navíc je tu spousta hlemýžďů. Ale vůbec tu není špatně – sucho, čistoučko a už se usmířila. Na tomto tuniském hřbitově leží tolik ruských vojenských velitelů a námořníků, a tam, v Rusku, o nich asi nic neví. Ani o ní nic nevědí... No, ať si, třeba je to dobře.

Říká se, že vyhnali Sověty-mověty, celý svět se raduje. No a co? Život prostě uběhl.

Poslední roky se jí začalo zdát o sestře Sašence, kudrnaté, plavovlasé, ve sněhobílé pelerince tak, jak ji viděla, když jí byl ve dvacátém roce téměř rok. Narodila se až po otcově smrti. Sašenka byla to, čemu se nejen v ruských rodinách dříve říkalo benjamínek. V den jejího narození by bylo otci lehce přes padesát a matce téměř čtyřicet let.

Dříve si Marija na Sašenku vzpomněla zřídka, ale teď ji vidá často a s pocitem, že Alexandra je tam někde naživu, v Rusku... Nu, což, stávají se různé zázraky. Ačkoliv ti, co viděli mámu a Sašenku, říkali, že se údajně dostaly na jiný parník, na anglický. Možná na anglický..., ale co se jich po světě nahledala, stejně je nenašla. Teď to vypadá,

že je sestřička naživu, naživu... Její tvář si ani trochu nepamatuje a žádnou stopu nemá. Všechno, co zůstalo, je mámina fotografie u krbu, se Sašenkou v náručí. A jen ona ví, že na máminých rukou je právě Sašenka. Nezůstala ani fotografie, ale jen její ústřížek, na němž je mámin obličej, celá její postava v dlouhých smutečních šatech a Sašenčina ruka v bílé pelerince. Část krbu a též půlka máminy hlavy, rameno, ke kterému se Sašenka tiskla, a i samotná sestřička, zmizely spolu s druhou částí fotografie.

Úplně vpředu je část jejich vysokého, velkého, pravoúhlého krbu, který byl obložený malachitem. V něm zapalovali oheň jen o narozeninách, jmeninách, církevních svátcích, anebo na otcovo přání, ale potom jen pro něj samotného.

Zapálili oheň. Admirál se posadil do hlubokého koženého křesla směrem ke krbu, vyholeným zátylkem ke vchodovým dveřím... a v domě všechno začalo utíchat...

Kdo ví, o čem přemýšlel, když tak sebestě a důvěřivě seděl zády ke dveřím?

Co viděl za hradbou slabého plamene?

Sotva to, že ten opilý mladík, který pracoval jako stráž zajatců, v rozervaném obnošeném koženém saku, náhle bolestivě

zakopl o kámen na kluzké cestě, ztratil rovnováhu a plácl sebou do louže. Jeho soudruzi se přátelsky rozesmáli. Výrostek vyskočil na nohy, a aby si vybil zlost na své soudruhy, zničehonic vystřelil z bubínkového revolveru do admirálova zátylku... Stalo se to roku 1919, na okraji toho samého města, které mu bylo ještě nedávno „svěřeno do péče“. Byl zabit admirál „při pokusu o útěk“. Admirál neuchránil ani rodinu, ani město, ani svůj život, ani Vlast. A mohl by býval zachránit vše. Ale byl příliš důvěřivý a bojoval jak žil, čestně.

III.

Co si Alexandra Alexandrovna pamatovala, žily s mámou velmi chudě, téměř na hranici bídy. Ta ale uměla vždycky svou Sašenku nakrmit dosyta a velmi chutně. Zvládala z ničeho ukuchtit tak lahodné a na pohled krásné jídlo, že se Sašence dělaly boule za ušima.

Ach, jaký máma vařila výborný boršč! A taštičky?! S tvarohem, višněmi, šťouchaným brambůrkem dochuceným dozlatova opečenou cibulkou.

Obyčejně se Sašenka zrána probouzela vůní něčeho dobroučkého. Tehdy se vše připravovalo na páchnoucích petrolejových vařičích, ale máma měla velmi šikovné ruce. Všude bylo tak čisto a pořádek, že ani lampa obvykle nečoudila, jen celkem sympaticky voněla v rohu, díky včas seříznutému knotu...

Od té doby uběhly desítky let, petrolej již dávno není součástí každodenního života. Létají na něj jen letadla, ale Alexandra Alexandrovna stále ještě nepatrně cítivá jeho vůni. Ta jí hned připomene dětství, nemocný krk a rudé mandle, které si s doširoka otevřenou pusou prohlížela v ručním zrcátku.

Máma ji už jako malou nutila kloktat petrolej. Ten jí potom pomohl ještě mnohokrát, protože Sašenka do svých čtrnácti let často onemocněla angínou. A pak, jako mávnutím proutku, ani v pubertě, ani v dospělosti, ani teď ve stáří, již nikdy neměla angínu. Dokonce ani na frontě, když se musela hodiny vláčet v ledové vodě, dešti, mokrém sněhu a ve větru.

Obvykle se Sašenka probouzela vůní něčeho dobroučkého.

„Vstávej, děvečko! Vždyť zaspíš! Zrovna jsem ti udělala moc dobré palačinky!“ říkala máma ukrajinsky.

Máma se všemi mluvila jen ukrajinsky. Podle osobního dokladu byla Ganna Karpovna Galuško, někdo jí říkal Nura, a někdo Karpovna. Mělo se za to, že rusky neumí, učit se nechce a mluví jen ukrajinsky. Přesněji řečeno, nikdo ji neřešil, nikdo nikdy nepřemýšlel o nějakých znalostech správčové Ňury, která byla vždy mlčenlivá a téměř celý rok zabalená do kostkovaného šátku neurčité kalné barvy, který mnohaletým nošení zřídil a častým praním vybledl.

V létě, když bylo vedro, chodila v sepraném barevném trojcípém šátku, který jí zakrýval čelo až po obočí, pevně uvázaném pod bradou, po rolnicku. V zimě a v létě vždy ve tříčtvrtečních botách z vepřovice,

stále s metlou a smetákem, vždy s vědry s odpadem. Byla stále mlčenlivá, bez reptání úslužná všem bez výjimky, po každé měla pohaslé oči, jako kdyby hleděly dovnitř sebe tak, že by vlastně nikdo nemohl říci, jakou mají barvu?

Jen Sašenka věděla, že jsou zvláštní, tmavohnědé, trochu šikmé, velmi smutné a pro cizího prázdné, ale pro ni zahoří někdy tak jasně a zářivě, že se tím světlem osvítil nejen její tvář, ale zdálo se, že i všechno okolo, celý jejich život!

Ale obyčejně, nepočítaje občasné záblesky, byla máma jakoby ve stínu života, až se zdálo, že splývá s okolními předměty.

Hlavní ukrajinské slovo, které používala, bylo: Mabuť.

Na všechny otázky měla jednu odpověď: Mabuť.

To znamená rusky – možná.

Pracovala současně na třech místech – jako uklízečka ve škole, kam dcera chodila, jako uklízečka v dětské poliklinice, kde se Sašenka léčila, a nakonec na dvoře jejich velkého moskevského domu jako správcová.

Jakmile Sašenka dospěla a porodila svou vlastní dceru, ocenila v plné míře máminu trojnásobnost.

Tím, že máma pracovala na těchto třech místech, pokrývala hlavní směry jejího života, jejího osudu.

Žily společně ve velkém domě nedaleko Kurského nádraží. Lépe řečeno, nikoliv v domě, ale na dvoře domu v přístavbě ke kotelně. Přístavba, která byla, pravděpodobně, udělána speciálně pro správce, se nazývala podle starého zvyku „správcovna“. Přístavba sama o sobě byla velká místnost bez spojovacích chodeb s vchodovými dveřmi přímo na dvůr, ohromnou dřevěnou bednou u vchodu a velkým oknem ve stropě. Dole ve stěnách ústily trubky z kotelny. Byly dost tlusté a v zimě velmi horké, takže chladem netrpěly.

Trvale je trápilo střešní okno, které v zimě zapadávalo sněhem a v létě se zanášelo prachem. Sašenka musela tedy často lézt po žebříku, který byl připevněný ke vnější stěně „správcovny“ a smetat z okna v zimě sníh a v létě prach. Během jara a podzimu okno omývaly deště. Nebylo do stropu vestavěno naplocho, ale pod úhlem, takže z něj voda velmi dobře stékala.

Ve škole a ve dvoře Sašenku provokovali „Haluškou“. Nenáviděla své příjmení Haluško. Podvědomě se jí líbila příjmení se zakončením na „skij“ a „skaja“. V jedenácti se rozhodla, že je nutné se za člověka

s takovým příjmením provdat. Mámě o tom ale neřekla, bála se, že ji urazí. Nechávala si svou skrytou touhu pro sebe. Často, když se dívala oknem ve stropě na oblaka plující na moskevském nebi, toužila po dni, kdy bude mít nakonec jiné příjmení. Zdálo se jí, že od té doby se vše v jejím životě zlepšilo, že se před ní rozprostře, jako v pohádce, nějaký neznámý svět. Ano, rozprostře se překrásný nový svět a dcera správcové „Halušky“ ve vatovém flanelovém fialkovém kabátě, se promění... Sašenka si neuměla představit, v koho se promění, ale srdce se jí sladce svíralo v předtuše nevyhnutelné radosti.

Jako dceři osamělé správcové jí ve škole kupovali jednou za dva roky zimní kabát a ročně boty. Vždycky jí kupovali šedý kabát, ale v sedmičce dostala fialkový s jiskřičkou. Bože, jak to bylo nepříjemné a ponižující. Připadalo jí, že každý, koho potkala, věděl, když se na ni podíval, že jí ho koupili ve škole jako milodar. Kolik proplála slz, jak jí od potupy tlačilo na prsou, ale máma jí přesvědčovala:

„Spolkni svou hrdost, dceruško, smiř se s tím!“

Avšak pýchu přemoci nemohla a utopila kabát v Jauze.

Již váł jarní vítr, led už téměř všechen roztál a těžká šedá voda se v betonových březích zvedla a tekla šumivě a vesele. Byl krásný den, ale stále ještě chladno.

Přesto na mostě přes Jauzu sundala kabát a hodila ho dolů a on plul na fialkovém plátně, doširoka roztáhl rukávy, každou sekundu těžkl, nacucával se vodou a potápěl. Saša ho vyprovázela pohledem do té doby, dokud nezmizel pod vodou daleko po proudu.

Když přiběhla domů svlečená, byla tak promrzlá, že se máma na kabát ani nezeptala. Ihned vše pochopila, objala ji a hned svlékla do naha u horkých trubek parního topení. Dočervena ji třela žínkou, hlavně nohy. Děkala to tak silně, že přímo hořely. Poté ji matka beze slova oblékla jako malou a až potom řekla:

„Ve škole byl pán a přijímal přihlášky na zdravotní školu. Půjdeš na zdravotní sestru?“

„Já?“ podivila se Saša. „Na zdravotní sestru? Ráda!“

A tak bylo rozhodnuto, že po ukončení sedmiletky půjde na zdravotnickou školu při jedné z velkých nemocnic hlavního města.

Dostala se na ni bez problémů. I matka tam šla brzy pracovat jako uklízečka, když opustila své místo v bývalé Sašině škole.

Sašenka si zničehonic vzpomněla, že před tím, než s mámou dorazily do Moskvy, toulaly se po celé zemi. Nejdříve, podle jejího vyprávění, žily ve vesnici, někde u Charkova. Potom se máma naverbovala na kraj světa, do Blagověščenska na Amuru. Jestli si Sašenka vesnici nepamatovala, tak Amur si pamatovala velmi dobře. Pamatovala si malinké Čiňany v maličkých loďkách uprostřed Amuru-Báťušky. Pamatovala si valčík „Amurské vlny“, který hráli na našem ruském břehu. Ale nejvíce jí uvízl v paměti kropenatý pruh vody olověné barvy. V tom místě, kde se do Amuru vlévá Zeja, je pruh vody temnější než celá hladina řeky.

I dnes, ve stáří, když mnohé vzpomínky zmizely a jsou načisto zapomenuty, si Alexandra Alexandrovna pamatuje do puntíku, do každého výmolu, ten kropenatý, temný pruh vody dvou slévajících se řek. Možná nemá obrázek v paměti náhodou, ale jako svou sounáležitost k nedozírné ruské zemi, jako důkaz toho, že žila na světě i dříve, že nebyla najednou stařena, ale byla jak mladá, tak dokonce i malinká holčička.

V Blagověščensku se s mámou dlouho nezdržely.

Následoval Petropavlovsk-Kamčatskij. Avačinský záliv, na jehož břehu sbírala Sašenka v létě mořské hvězdy, které byly již suché, písečné barvy, s hrbolky a prázdné uvnitř. Avačinský záliv byl sice nevelký, úhledný, ale otevíral se z něj neuvěřitelný pohled na Tichý oceán. Tam, v Petropavlovsku, uviděla poprvé moře a ono ji vzrušilo. Stejně jako potom láska na první pohled. Pocítila ve svém malém těle neurčitý neobvyklý příliv odvahy, pocítila svou moc a sounáležitost s ohromným šedým oceánem táhnoucím se za horizont. Pak si u Čechova přečetla: Moře bylo velké. Anton Pavlovič psal, že se tak o moři vyjádřil ve své gymnazijní práci malý chlapec. A velký spisovatel navíc potvrdil, že „lépe to říci nešlo“. Ano. „Moře bylo velké“. Opravdu, je těžké vymyslet o moři něco přiléhavějšího.

Máma pracovala v továrně na ryby. Měla červené dlaně, opuchlé palce a vždycky voněla čerstvými rybami. Z okna ubytovny, ve které žily, byla dobře vidět ve sněhu kouřící Avačinská sopka.

Sašenka si ještě zapamatovala zimolez, podlouhlé, malinké jahody fialové barvy na menších keřích. Byly vodnaté, téměř bez

chuti, trochu nasládlé, ale osvěžující. A ještě tam někde bylo Siničkinovo jezero. Bylo-li to na Amuru, nebo na Kamčatce, již přesně nevěděla.

Moře ji vždy tak nějak zvláště vzrušovalo, slavnostně. V hrudi ji šimralo a do očí se draly slzy, stejně jako za zvuků „Prošćanie slovjánky“ a „Svaté války!“

V sedmi letech, když musela jít Sašenka do školy, ocitly se v Moskvě. Jak se to mámě povedlo, nevěděla. Neví to dosud.

Byla pokládána za negramotnou, popisovala se křížkem a na knihy nesahala. Ale Sašenka četla bez přestání. Naštěstí, bylo, co číst. Jednou máma přivlekla z odpadu horu knížek. Umřela osamělá stařena, profesorka, jejíž pokoj rychle obsadili noví obyvatelé a knihovnu vyhodili na smetiště.

Desetkrát společně vláčely knížky domů. Co se tam všechno nenašlo! Byla tam celá ruská klasika, desítky výborných slovníků, spousta překladů, a dokonce knihy ve francouzštině a němčině.

„Mami, a k čemu mi jsou cizí?“ zeptala se Saša.

„Uvidíme,“ odpověděla máma, „třeba se budou hodit. Někdo je bude potřebovat, a ty je budeš mít...“

Knihy složily do ohromné dřevěné bedny, co stála u dveří jejich „správcovny“, kde se schovávala vědra, provazy, metly, pytlovina na hadry, lopaty, lopatky a leccos dalšího k úklidu. Sašenka je, doslova, nasávala celé dětství, pubertu a celé mládí, dokud neodešla na frontu.

Čas od času vyndávala máma z bedny dvě, tři knihy, jak říkala, aby nezplesnivěly. A shodou okolností to byly ty samé, které Sašenku pohlcovaly od prvních stran a nepustily do poslední tečky.

Někdy četla Sašenka negramotné mámě nahlas. Tak přečetly Puškinovy pohádky, Robinsona Crusoe, Kaštanku, Turgeněvovu Asju, Kapitánskou dcerku a Tamaň. Ač máma nemluvila rusky, všemu rozuměla, ale k přečtenému se nevyjadřovala. A pokud se Sašenka umíněně vyptávala, ta odpovídala stručně:

„Jestli se mi líbí? Jak by ne? Čti dál,“ a usmívala se tak jasně a zářivě, že její mírně šikmé tmavě hnědé oči zářily takovým čistým a naplňujícím světlem, že ji v těchto chvílích nepoznávala. Byl to úplně jiný člověk, a ne pokorná správčová Ňura.

Když už bylo Sašence patnáct let, četly nahlas i Vojnu a mír. Popravdě řečeno, „vojnu“ za společného souhlasu vynechaly, a četly jen „mír“.

Knihám se věnovaly celou zimu. Bývalo to tak, že máma sedávala u lampičky. Po každé něco štupevala, pletla, čistila, nebo žehlila, prostě dělala něco rukama. Ona neustále něco dělala. Sašenka si ji jinak nepamatovala. Zkrátka máma se v domácnosti něčemu věnovala, Sašenka seděla s nohama na staré lenošce a četla nahlas: „Nataša ze sebe shodila šátek, který měla na sobě, vběhla před strýčka, a jakmile si podepřela ruce v bok, zahýbala rameny a začala...“

Na okénku udělaném do „správcovny“ šustila chumelenice. Nezněle, skoro neslyšně cinkalo něco za stěnou v kotelně, to topiči zřejmě nakládali na noc uhlí. Venku vrčelo nějaké auto, které přivázelo do dvora jejich velkého domu někoho z vysokých činitelů, kteří zde bydleli. V tu dobu byly s mámou ve svých představách v loveckém pokoji strýčka Nataši Rostovové spolu s Natašou a Nikolenkou. Strýček zahrál na kytaru Baryňu a Nataša se náhle vyzvala k tanci...

„Kde, jak a kdy do sebe nasála z toho ruského vzduchu, který dýchala tato malá hraběnka vychovaná francouzskou emigrantkou, tohoto ducha? Odkud se vzaly tyhle manýry, které měl pas de châte dávno vytěsnit? Ale duch a manýry byly přesně ty

nenapodobitelné, nenaučitelné a ruské, které od ní strýček nečekal. Jak jen vstala, obřadně se, hrdě a šibalsky, usmála. Náhle zachvátil Nikolaje a všechny přítomné, strach, že to neudělá. Ten zmizel a všichni ji s radostí pozorovali.“

Toho večera máma pletla z různobarevných klubek staré vlny Sašence svetr. Trubky, které procházely dole u zdi, dýchaly žářem a trochu více páchl petrolej z hořících petrolejových kamen v rohu, na nichž stála modrá smaltovaná konvice na čaj, jež začínala pískat, připravujíc se k varu.

„Udělala to samé, a tak přesně, tak úplně přesně, že Anisja Fjodorovna, která jí okamžitě pro ten účel podala šátek, se smála skrz slzy, když se dívala na tu útlu, ladnou a takovou jí cizí v hedvábí a brokátu vychovanou hraběnku, která uměla pochopit vše to, co bylo jak v Anisje, tak v Anisjině otci, tetě i matce a v každém ruském člověku.“

Konvice zapískala naplno. Matka vyskočila a odhodila pletení na lenošku Sašence k nohám. Udělala pohyb, že spěchá ke konvici, ale nemohla zadržet slzy. Uhasila petrolejová kamna, náhle rozrazila dveře a svlečená vyrazila na dvůr do sněžné mlhy. Když se vrátila za tři čtyři

minuty, byla to už úplně jiná, pohaslá,
obyčejná správcová Ňura.

IV.

Ve stínu za kostelem Vzkříšení Krista se spokojeně natáhl tmavě žlutý Bobík, nebo, jak mu říká hlídač Ali, Bobi. Nebyl to obyčejný pes, byť byl pouliční směs. Očividně měl v rodě nějakého náladového aristokrata. Jeho panička byla Marija Alexandrovna. Ke všem ostatním, včetně Aliho a jeho přítele muezzina, se choval, upřímně řečeno, jako k sobě rovným. Například, pokud se Ali opil, tak na něho vrčel, neplnil žádný jeho příkaz, a někdy ho mohl i kousnout, pravda, zlehka jakoby náznakem.

S první hvězdou, co se v noci objeví na hlubokém aksamitovém tuniském nebi, přichází Bobík na práh pokoje Mariji Alexandrovny a lehne si, aby ji do rozbřesku ochraňoval.

Bobíkovi je horko, zle, a ještě ho ty proklaté africké blechy otravují s pálicími kousanci. Pokouší se je ulovit, klape zuby, ale bez úspěchu, mrchy jedny mrštný. Musel by vstát, vzchopit se a začít se o ta stvoření zajímat se vši psí odpovědností a vynalézavostí, ale to se mu nechtělo.

Poledne. Malé oslepující slunce je v nadhlavníku. Vysoko na nebi pluje jen jeden cirrus. Je úplně bezvětří. Vše živé se

ukrylo do stínů a nor. Automobily, které projíždějí okolo kostela, vrčí a šustí pneumatikami.

Kostel Vzkříšení Krista, v jehož sniženém přízemí tráví své dny a noci Marija Alexandrovna, se v Tunisu objevil po druhé světové válce, přesněji, v roce 1957. Stejně jako kostel Alexandra Něvského v Bizertě, postavený roku 1937, byl tento kostel v Tunisu též postaven z příspěvků ruských emigrantů.

V obou případech Marija Alexandrovna nepřispěla nejméně. Velkým dílem financovala oba projekty, o čemž se někteří dohadovali, ale detailně to věděl jen její partner pro bankovní operace v Tunisku a Evropě, pan Hadžibek. Své peníze vkládala tajně ne proto, aby skrývala příjmy, ale z toho důvodu, že nechtěla v tak delikátní záležitosti figurovat, chlubit svými možnostmi a stavět proti sobě tisíce malých přispěvatelů. Například na chrám Vzkříšení Krista, jenž se nyní stal jejím posledním domem, dala deset vkladů. Devět tajně a jen jeden veřejně, pod svým jménem. Každý z těch deseti příspěvků netloukl odděleně do očí svou výší, ale dohromady daly pěknou sumu.

„Sloužil velmi ušlechtilé,

*na dluh žil jeho otec,
pořádal tři bály ročně
a o všechno přišel nakonec.“*

brumlá si v polospánku Marija Alexandrovna a cítí, že se jí lehčeji dýchá. Dávno si všimla hojivých účinků Puškinových veršů. Již její máma Anna Karpovna říkala, že znalost veršů nejen zušlechťuje duši, rozvíjí paměť, ale i upevňuje zdraví. V jejich rodině bylo normální učit se verše. A starší bratr Žeňa, který padl v námořní bitvě, uměl nazpaměť celého Evžena Oněgina, Démona, Koníka Hrbáčka od Jeršova z Tobolska a mnohé, mnohé další.

Marija Alexandrovna držela v paměti stovky veršů, a dokonce i teď, v pětadevadesátém roce svého života, si mnohé z nich pamatovala. Nyní, když skoro ohluchla a oslepla a už čte špatně dokonce i s lupou, ji ta znalost zachraňuje, vlastně spásně dává jejímu životu smysl.

*„Sudba Jevgenije chránila,
nejdřív k němu madame chodila,
pak ji monsieurem nahradil.
Chlapec byl čilý, ale milý.
Monsieur l 'Abbé, Francouz nešťastný,
Aby dítě neumoril,
učil ho nevalně,
neotravoval ho přísnými mravy,*

*za žertíky na něj láteřil
a do Letní zahrady s ním na procházku
chodil.“*

...recitovala nahlas Marija Alexandrovna, a přestože téměř neslyšela to, co vyslovuje, cítila v té nádheře, že to říká správně, že nic nemotá. Dávno si již všimla hojivé síly Puškinových veršů. Jen v jeho verších byla rozprostřena ta nepostihnutelná harmonie, která tišila bolest, odnášela špatnou náladu, a dokonce i vyladovala tlukot srdce. ‚Důvod tohoto účinku vědci zatím neobjasnili,‘ přemýšlela již pokolikáté, ‚škoda, vždyť je co zkoumat!‘

Jako nejasná rozmazaná skvrna se v její paměti mihl Sankt Petěrburg s chladnou blyštící se Něvou, věžemi a složitými kolonádami budov a nazelenalým Tauridským palácem v dáli. Byla tam s mámou v létě 1917. Předpokládalo se, že tátu převelí z Černomořské flotily do Vyšší námořní komise v hlavním městě. Tak se s matkou přijely podívat a navštívit příbuzenstvo. Nicméně rozpoutal se říjnový převrat a táta zůstal na svém místě a ony s ním.

Lásku k veršům, hudbě, ruským a ukrajinským národním písním, všechno to měla v krvi. Bylo to, jak se říká, rodové.

Dříve ráda zpívala za klavírního doprovodu, něco z klasiky. Více než dobře ji doprovázel monsieur Piccard.

Zpívala i za doprovodu kytary v ruských společnostech, vždy hlučných a veselých, jejich neskonale lehkomyšlných a bezbranných krajanů.

Dříve slyšela, co zpívá, každou notečku, každý půltón, každou část, ale teď už to skoro nerozlišovala a bylo jí jedno jakým jazykem, zda rusky nebo francouzsky, ukrajinsky nebo italsky.

*„Dva granátníci do Francie
z ruského zajetí se vláčeli
a oba duši zesmutnělou,
přes Německo se vraceli.
Musí najít a spatřit
zostuzenou rodnou zem...,
jak je udatné vojsko poražené,
tak i císaře polapen!“*

Zpívala si pro sebe píseň o dvou granátnících, kteří táhli do Francie z ruského zajetí. Živě si představovala, že se takto táhnou ruským sněhem Ali a jeho přítel, malý svráštělý muezzin podobný suchému lusku. Představovala si je, jak se těžce brodí hlubokým sněhem, jak jim do obličejů fouká sněžný prach, uhýbají větru

a jsou zmrzlí, žalostní a polomrtví. Ano, tak si to představovala.

Přitom v té době Ali a jeho malý přítel muezzin seděli v sousední místnosti, jako obvykle během poledního žáru, v ochranném stínu sníženého přízemí ruského kostela. Tradičně upíjeli teplé červené víno a jako obvykle mlčeli. Oni se tak dávno navzájem dobře znali, tolik spolu prožili radostí, nesnází a dobrodružství, že už si všechno řekli:

„Ty všechno chápeš.“

„Chápu.“

„Tak o čem bychom měli mluvit?!“

Ali a jeho přítel muezzin byli z jednoho vilájetu⁵. Pracovali spolu, když byli chlapci, na vykopávkách u monsieur Piccarda ve starověké Utice. Pro někoho je to Utica, Kartágo – prostě historie starověku, ale pro ně to byl každodenní život. Potom se naverbovali do francouzské Cizinecké legie, a dokonce se spolu účastnili bojů v samotné Francii. A byly to ty nejslavnější bitvy.

„Do Francie dva granátníci...“

Marija Alexandrovna znala a milovala nejen ruskou klasiku, ale když byla ještě mladší a viděla, objednávala si z Paříže

⁵ Rajónu, provincie – nebo také česky pašaliku, pašalíku nebo pašalikátu.

ruské časopisy a noviny. Takže znala i ty nejaktuálnější. Georgie Ivanova, Vladislava Chodaseviče a dokonce i Borise Poplavského. Ačkoliv poslední z nich se jí moc nelíbil, byl básníkem druhé sorty, nebyla v něm harmonie, na kterou si v dětství zvykla, byly to ostré lahvové střepy. Ale, tak jako tak, duši měl živou.

Ale toho znamenitého Sirina, jak říkali Vladimíru Nabokovovi, nemohla vystát. Vždy se jí zdál vyumělkovaný, nepřirozený, bezdechý jako naleštěný odlitek z plastu. O takových jako on si vždycky myslela, že mají místo duše něco jako protézu. Zvenku je to něco téměř opravdového a funkce to plní skoro správně, ale neteče tomu krev v žilách, nemá to teplotu a nepřetržitě živé spalování.

Vyloženě protivné jí bylo Nabokovovo dílo o tom, jak dospělý muž korumpuje nezletilou. Kolik je v tom díle psychologických nepřesností, jak je za vším vidět autor, který ve skutečnosti neměl u žen úspěch, nemiloval je a nerozuměl jim! Všechna Sirinova díla jsou neurčitou napodobeninou sklíčeně přepracovaného a díky tomu zaníceného fantazírování. Takové eunuchovy zápisky na bolestivé téma, nu, i pro peníze, samozřejmě, pro potřeby davu, přitom davu amerického.

Chápala to tak, že pro Sirina nebyl rozdíl mezi děvčetem, slečnou, ženou nebo matkou. Měl jen jeden všeobecný pohled, že všechny tyto bytosti opačného pohlaví jsou bytosti jemu uzavřené, i když, teoreticky, vytoužené.

A co se týče Sirinova úspěchu mezi snoby, kteří svůj názor na něj vnutili společnosti? Co k tomu říci? Marija Alexandrovna již dávno pochopila, že svět je plný přehnaných autorit nejen v literatuře, ale i v jakékoliv oblasti... A tyto autority dělají a vztyčují lidem nad hlavami hlavně pseudo odborníci a pseudo znalci, protézové duše, které jsou vždycky agresivní, vždy přesvědčené o svojí pravdě a pokaždé nacházejí mezi sebou společný jazyk. Vždycky stojí tam, kde se rozdává produkt, který se jmenuje „veřejné mínění“.

Oni tento produkt třídí, očišťují od toho, co je, z jejich pohledu, „nepotřebné“, rozvažují, porcují, nalepují etikety. A až v takto upraveném stavu ho vnucují publiku jako Hlas Boží. Všichni tito lidé skutečně něco ovládají. Někdo zná nějaké přípony, někdo předpony, někdo, například, klavírní skladbu jako Dobře temperovaný klavír Johana Sebastiana Bacha. Někdo ovládá část symbolismu, a někdo surrealismu.

A někteří, ti nejvnímavější a nejpokročilejší, dokonce vládnuou těmi či oněmi částmi toho nebo onoho světového klasika. Poslední o sobě hovoří s důstojností lordů: ‚Celý svůj život jsem zasvětil Shakespearově tvorbě!‘ Ve smyslu – konzumoval jsem ho.

Podobá se to způsobu, jakým farnici přijímají tělo Kristovo. I oni jsou přesvědčeni, že zchytrali cizím rozumem, vyrostli tím, že se vyškrábali na horu papírů, co napsal velký člověk, který ani zdaleka nemyslel na to, komu svým psaním dodává potravu – a jak zuřivě se jím budou krmit.

Marija Alexandrovna se docela zblízka potkávala s touto kastou lidí během svého studia na Karlově univerzitě v Praze.

Zajímala se o emigrantskou literaturu. Jak by se mohla nezajímat, vždyť ruský jazyk a ruská literatura jsou pro ni rodný dům...

*„Emailový křížek na výložce
a sukno šedého saka...*

*Takové smutné tváře
a jak je to dávno.*

*Takové krásné tváře
a jak jsou beznadějně bledé*

*Následnice, carevna,
Čtyři velké kněžny.“*

Říká se, že básník Georgij Ivanov napsal toto dílo podle pohlednice s vyobrazením carské rodiny. Marija Alexandrovna ji má dosud schovanou v papírech. Je to překrásná pohlednice!

Na dotazy malinké Sašenky ohledně otce odpovídala matka vždy neochotně, krátce a nejasně. Říkala letmo, že „to byl rudoarmějec“, že padl za Občanské války, někde na jihu.

„A byl krásný?“ zeptala se dvanáctiletá Sašenka, když se změnil její vztah k chlapcům.

„Ne. Všichni chlapi jsou stejný.“

Sašence bylo svého tatínka líto, ale nedala to znát. Pravda, od těch dob se na otce již nikdy nevyptávala. Mezi řádky, v intonacích máminých odpovědí cítila, že tyto rozhovory jsou pro ni velmi těžké, že jsou jako ostrý nůž.

Čas běžel. Matka postupně stárla a Sašenka rostla.

Největší nadšení a radost neměla z toho, že si hrála s vrstevníky, a dokonce ani z knih. Nejšťastnější a nejneuvěřitelnější okamžiky jejich dětských let a dospívání byly, když s mámou zpívaly ukrajinské písně.

Schovávaly se ve svém přístavku s oknem ve stropě. Vlezly si na starý promačkaný divan, který, stejně jako domácí knihovnu, získaly kdysi ze smetiště. Objaly se a zpívaly...

Máma potichu začíná:

*„Je měsíční noc,
hvězdná a jasná,
jako by byl zářil den...“*

Postupně zpívá hlasitěji. Její hlas s každou sekundou zalévá taková vzletná a jasná síla:

*„Pojď ven, má milá,
prací zmořená,
alespoň na chvílečku v háj!“*

A v tu chvíli Sašenka podrží, doslova podepře svým malým, ostrým ramínkem, svým ještě téměř nevyvinutým altem, mámin znělý, ve výškách něžný soprán.

*„Sedneme si do travičky
tady pod keříkem,
a budu světa pán.
Hleď, má milovaná,
hleď, má milá,
na pole mlha padá,“*

Zpívají svobodně a dvojhlasně. Zpívají a zapomínají na všechno okolo sebe, na kotelnu za zdí, i když za ní pořád něco klepe, na jejich velký moskevský vnitřní dvůr i s jeho bouchajícími dveřmi v podjezdech, na chladný podzimní déšť, co pleská do stropního okna...

Za mrazivých bezoblačných večerů se v okně sklouzl i jasný měsíc, úplně jako v písni:

*„Je měsíční noc,
hvězdná a jasná,
jako by byl zářil den.“*

Máma si přitáhne Sašenku k sobě a pomazlí se s ní. Tak je jim dobře, je jim bezvadně a mají hřejivou radost nejen z toho, jak libozvučně zní národní píseň, ale i z toho, že jsou spolu.

*„Neboj se
že si svoje nožky bosé
namočíš ve chladné rose.
Já si tě, milá moje,
až do jizbičky odnesu
Na svých rukou donesu...“*

V takovýchto chvílích jim oběma po tvářích tekly slzy z nevyslovitelné něhy a vzájemné lásky.

Slovy nelze vyjádřit ten pocit souznění, ten společný uchvacující povznášející pocit, co tenkrát Sašenka zažívala. Napodobovala mámu ze všech sil, chtěla se naučit zpívat jako ona.

Co se mámy týče, ta v ní toto přání podporovala, povzbuzovala ji a ukazovala, jak vydávat a řídit zvuk. Pokud by je

poslouchal člověk s hudebním vzděláním (a takoví lidé v jejich velkém domě žili), hned by pochopil, že správcová Ňura má neobvykle krásný, čistý hlas a přitom dobře, skutečně dobře vyškolený, postavený soprán. Ale, sláva bohu, nikdo takový je nikdy neslyšel. Na veřejnosti Ňura nezpívala nikdy, takže o jejím hlase mohli mít nejasnou představu jen topiči v kotelně, ale přes cihlovou zeď jim to vždycky připadalo, že zpívají v rádiu nebo hraje kufříkový gramofon.

VI.

Lodě poslední eskadry Ruské carské flotily pluly Středozemním mořem v koloně za sebou, ukázkově roztaženy od horizontu k horizontu.

Za jasného dne, hlavně při západu slunce, to byla neobyčejně krásná a majestátní podívaná. Černé siluety lodí, tyrkysově moře, slunce napůl zapadlé, růžové ve středu a světle citrónové na okrajích. Za zádi měly zpěněnou bílou stopu, která se místy náhle jasně rozhořivala v posledních záblescích zacházejícího slunce.

A lodí bylo, jako v pohádce, třicet tři, ale, bohužel, nad každou z nich vlály dvě navzájem cizí vlajky. Na zádi Ondřejská a na předním stěžni vlajka Francouzské republiky, protože Francie vzala uprchlíky pod svou ochranu a vytyčila jim cestu z Konstantinopole ke své africké vojenské námořní základně v Bizertě.

Bitevní loď „Generál Alexejev“, na které plula Mášenka, byla tak obrovská, že nebylo skoro cítit houpání.

V těsné lodní kapli, kde lidé stáli hlava na hlavě, se horlivě modlila za spásu mámy a sestřičky Sašenky, modlila se za klid duše papá. Bože, jak jí otec pomohl a pomáhá i mrtvý! Jak tam, v Sevastopolu, ji

zachránilo jeho jméno, tak i tady, na moři, žila pod jeho dohledem... Přesně tak to je!

Od tepla namačkaných těl, od vůně kadidla bylo v modlitebně dusno a mdlo. Mimovolně připlouvaly vzpomínky na dav v přístavišti v Sevastopolu a každým projížděla vlna strachu, chtělo se vytrhnout a utíkat a utíkat... Kam? Kam utíkat na otevřeném moři...

... Dav je stejně strašný živel jako voda a oheň. Stačí být jen jednou v životě sevřen v mnoha tisícovém davu, rozhoupávaném miliony drobných různých strkanic. Bohatě dostačuje jen jednou pocítit na vlastní kůži svou ubohou nepatrnost a bezmocnost před křečemi gigantické masy. Jen jedna zkušenost je dost na to, aby vám strach před neřízenou tlupou zůstal do konce vašich dní, natlačil se vám do páteře, narval do každé kůstky a každé žilky.

V davu se navzájem s mámou ztratily.

Do Sevastopolu se dostaly příliš pozdě. Město pokrýval dým a pach spáleniny. Vojenskými námořníky jasně organizované nástupy byly na mnoha lodích ukončeny, nebo se chýlily ke konci. Tisíce strádajících, tisíce těch, co si urputně přáli se zachránit, zůstaly v přístavišti. Vypadalo to, že je vše ztraceno, ale máma šla do štábu evakuace a ještě tam zastihla otcovy dřívější kolegy.

Rodině zavražděného admirála určili loď, na které se měly hlásit, a přidělili dva námořníky jako doprovod.

Díky své lehkovážnosti si Mášenka nezapamatovala ani jméno lodi. Z toho důvodu se rozhodla jít až za mámou a doprovodem. Prostě se zakoukala a trochu opozdila. A v tu chvíli už ji někdo štouchl do zad, někdo do ramene, ztratila rovnováhu a hledajíc mámu se Sašenkou, hrnula se opačným směrem, než kam odešly. Další už udělal dav bez ní, vůbec si jí nevšiml.

Určitě se to stalo v poledne. Tři nebo čtyři hodiny hnětl a tlačil dav ve svých útrobách patnáctileté děvče vyděšené k smrti, téměř šílené od neštěstí, které se na ni navalilo, s lepenkovou krabicí, kterou si křečovitě svírala na prsou. V té, kromě jiného, bylo, co se nyní stalo hlavní rodinnou relikvií, rukopis historie Černomořské flotily, kterou napsal starší bratr Jevgenij, jenž zahynul v námořní bitvě s Němci roku 1914.

Dav by Mášu pravděpodobně ušlapal nebo vyhodil zpátky vstříc zkáze, do města, ale stal se zázrak. Doslova několik metrů od ní rozřízl dav oddíl námořníků a ona mezi nimi spatřila svého známého admirála z mládí. Námořníci mu ve skutečnosti razili cestu k vodě.

„Strýčku Pašo!“ vykřikla ze všech sil.
„Strýčku Pašo!“

Uslyšel to, ohlédl se za hlasem, ale nemohl ji poznat. Rozhlédl se, nenašel ji a udělal pohyb, že bude pokračovat v cestě. A tehdy vykřikla to, co vykřikla:

„To jsem já, tatínkova dceruška!“

Jeho tvář se rozzářila bezděčným úsměvem, uviděl ji, poznal a vydal námořníkům rozkaz. Ti ji vyrvali z davu a semkli své řady.

Tatínkova dceruška jí říkal vždycky strýček Paša, když byl u nich na návštěvě v Nikolajevu. Podle něj byla celý táta. A proto jakmile ji potkal, vždycky na ni dělal „kozu“:

„Á, tatínkova dceruška! Teď tě polechtám! Á, tatínkova dceruška!“ A s vrískotem a smíchem se honili po domě a po zahradě. Měli u domu hezkou zahradu, stinnou a starou.

Tak byla zachráněna.

Admirál strýček Pavel byl, pokud nebudeme počítat hlavního velitele generála Wrangela, druhým mužem v armádě, která odplouvala ze Sevastopolu. Byl takzvaným mladším vlajkovým důstojníkem.

Loď, na kterou je dovezl malý člun, stála v Severní zátocě. Dokončovali poslední přípravy před vyplutím. Plavidlo

bylo přetíženo lidmi, harampádím, krávy, koňmi, kozami, dokonce tu byly i slepice v klecích, prostě moderní Noemova archa. Ničeho z toho si Mášenka nevšimla, zkrátka, jak padla do postele, už nevěděla, kde je a co se s ní děje.

Spala velmi dlouho a nic se jí nezdálo. Když se druhý den probudila, loď už plula na otevřeném moři.

Samozřejmě, měla pohádkové štěstí. Byla přijata rodinou strýčka Pavla jako vlastní. Všichni ji litovali, všichni se jí snažili říci něco povzbuzujícího. Čtrnáctiletý syn strýčka Pavla, garde-marine Sevastopolského sboru Kolja, ji provázel po lodi a seznamoval se stejnými garde-mariny jako on, jejich sestrami a dámami Sboru, které byly velmi milé a považovaly Mášenu za krasavici.

Na zadní palubě s Koljou narazili na obrovskou hromadu svazků. Pod nohama se válely sbírky děl Puškina, Lermontova, Čechova, Dostojevského, Tolstého a stovky dalších vynikajících ruských knih.

„Tohle není správné!“ vykřikla Máša. „Pojď, uložíme je!“

Začali s Koljou knihy uklízet. Za chvíli se k nim připojili gander-marini z Námořního sboru a děvčata z důstojnických rodin. Za necelé tři hodiny byla celá ta ohromná

knihovna rozebrána a pečlivě uložena pod velkou celtou.

Strýček Pavel posílal radiotelegramy na druhé lodě a parníky ohledně mámy a Sašenky.

Lidé byli na ohromném plavidle neuvěřitelně natěsnaní. Dámy připravovaly jídlo na petrolejových vařičích přímo ve stínu lodních děl. Většina spala bez ladu a skladu na kufrech, cestovních taškách, truhlách, zkrátka, kde bylo místo. Občas nějaký nešťastník zakopl o nezavřený poklop nebo se praštil do čela o nějaký obrněný hák, jimiž byla bojová loď přeplněna od shora dolů.

Zcela nepochybně na tom byla Mášenka lépe než většina ostatních, a ani to zcela přesně nevystihuje její postavení. Plavila se po modravém moři jako princezna. Neměla jen čistou postel v admirálově kajutě, v jeho rodinném kruhu, ale dokonce i čínský paraván. Do konce života jí zůstali před očima rozkošní pávi, kteří na něm byli vyobrazení, jejich různobarevné ocasy, vysázené perletí nejbizarnějších odstínů.

Každý den se bez ustání modlila v trvale nabitě lodní kapli. Obracela se k Nejvyššímu kvůli mámině a Sašenčině zdraví a za klid tátovy duše. Modlila se upřímně,

vřele, ale ani na sekundu nezapomínala, že ona sama byla spasena. Spasena! Spasena!

Když v sobě Mášenka zachytila tuto já-savou posedlost, začalo jí být hanba až k pláči, v krku se jí dělal knedlík. Ale nemohla s tím nic dělat. Celá její mladá bytost se třásla bezdůvodnou radostí a nez-krotným přáním – žít, žít a žít!

„Odpusť mi, Pane, hanebnost,“ šeptala vzlykající Máša, „odpusť mi, Pane!“

Dokonce i zkušeni a neohrožení ná-mořníci měli zato, že armáda přetížených lodí, přitom s prázdným podpalubím, doplula do Bosporu jen s Boží milostí. Během bouře na otevřeném moři se potopila jen jedna loď, torpédoborec „Živoj“. Něco se tam nahoře stalo, nebylo mu souzeno ob-hájit své jméno.

V Konstantinopoli došlo k přeformo-vání armády a flotily.

Byl to první rozkaz hlavního velitele mimo Vlast.

Rozkaz č. 4187

Těžké podmínky, které vznikly ruské ar-mádě na konci října, si vynutily řešení otázky o evakuaci Krymu, aby nepřivedly krvácející vojska ke zkáze v nerovném boji s dotírajícím nepřítelem...

Obtížnost úkolu, který před flotilou stojí, se zvyšuje podmínkami podzimního počasí a tou okolností, že nehledě na má varování o nadcházejících ztrátách a těžké budoucnosti, okolo sto padesáti tisíc ruských obyvatel, vojáků, řadových občanů, žen a dětí, si nepřálo podvolit se násilí a nepravdě, takže upřednostňují odchod do neznáma. Nezištná práce flotily zabezpečila každému možnost splnit si své rozhodnutí. Bylo mobilizováno vše, co mohlo nejen po moři plout, ale i se na něm jen udržet.

Organizovaně a popořádku, kryty vojenskou částí flotily, odtrhly se přetížené parníky a lodě jedna za druhou od Ruské země, některé samostatně, některé s pomocí remorkéru, a vydaly se ke vzdáleným břehům Cařihradu.

A naskytl se nám v historii lidstva nevídaný pohled. Na Bosporské rejdě se soustředilo více než sto ruských vlajek, jež vyvezly mnoho set ruských patriotů, které se již Rudá armáda připravovala zaplavit svou smrtonosnou palbou.

Zachráněny jsou tisíce lidí, kteří jsou opět sjednoceni vášnivou touhou jít do nového boje na život a na smrt s nepřitelem Ruska. Ruská flotila splnila velký úkol pod neohroženým vedením kontradmirála Kedrova.

Prosím Vaši Excelenci a všechny úředníky vojenské flotily, od nejstaršího po nejmladšího, aby přijali mé srdečné poděkování za nezištnou práci, která opět podpořila odvahu a slávu Ondřejské vlajky.

Ze srdce děkuji také všem zaměstnancům obchodní flotily, kteří přispěli svou prací a energií k úspěšnému dokončení celé operace evakuace armády a obyvatelstva z Krymu.

Generál Wrangel, 8. listopadu 1920

Armáda a většina občanů zůstala v Konstantinopoli. Vojenské lodě a jejich posádky měly za povinnost pokračovat ve své plavbě k africkým břehům. V předvečer vyplutí ruské eskadry přišel od hlavního velitele ještě jeden rozkaz na rozloučenou.

Rozkaz č. 197

Slavná Černomořská flotilo!

Po třech letech udatného boje jsou Ruská armáda a flotila donuceny opustit rodnou zem. Naše spojenecká Francie nám projevila svou pohostinnost. Flotila odplouvá do Bizerty na severním pobřeží Afriky. Armáda se nachází v okolí Cařihradu. Ruští vojáci a námořníci, kteří společně bojovali za štěstí své Vlasti, jsou dočasně odloučení. Vyprovázejte vás, orlové ruské

flotily, posílám vám svůj srdečný pozdrav. Pevně věřím, že rudá mlha, která pokryla naši Vlast, se rozplyne a Náš Pán nám dovolí ještě posloužit matičce Rusi.

Ruský orel roztáhne své mohutná křídla a nad ruskými námořníky zavlaje nesmrtelná Ondřejská vlajka.

Generál Wrangel, 7. prosince 1920

Byly před nimi dva týdny přeplavby, a před mnoha z nich celý život. Od chvíle vyplutí eskadry do Bizerty přešli všichni ze starého na nový kalendář.

VII.

Po útlaku na základní škole bylo Sašence v té zdravotnické, kam ji máma dala, dobře.

Za prvé, velmi se hodila její ukrajinština. Za druhé, nikdo ji neprovokoval „Haluškou“. Ve zdravotnické škole bylo mnoho chlapců a děvčat s ukrajinskými příjmeními, mnohem vtipnějšími, než měla ona. Například, Perebijnos, Makitra, Netudyručka, Soroka, Krysa, Vorona, Čmurilo, Štučka, Durňak.

Zpravidla to byly děti tesařů, zedníků a pomocných dělníků, které přijeli z Ukrajiny do Moskvy za dočasnou prací. Ukrajinské děti se zřejmě ocitly v této škole především proto, že hlavní účetní nemocnice, při které škola fungovala, byl jejich krajan.

Kromě toho se Sašenka rychle změnila z ošklivého káčátka s opuchlým nosem v urostlé, silné a docela hezké děvče. Povahu měla tvrdou, to poznal ihned jakýkoliv vrstevník. Zároveň se ale ani nepovyšovala a nikdy se nikoho nepokoušela ponížit. Zkrátka, v nové škole se jí žilo dobře, tím více, že učení se jí nejen líbilo, ale doslova ji uchvátilo. Objevila svůj životní cíl, chtěla se stát lékařkou, konkrétně, chirurgem.

Ku prospěchu jí bylo i to, že měla ráda gymnastiku. V nové škole byl velmi dobrý oddíl. Již za půl roku práce se Sašenka v tomto oboru natolik zlepšila, že ji v roce 1937 vybrali k účasti na květnové přehlídce na Rudém náměstí.

Na celý život si zapamatovala ten s ničím nesrovnatelný pocit opojného vítězství, nebezpečí, fatální radosti a sebevědomí, pocit jakési dokonalosti, který pociťovala, když stála hlavou dolů nad slavnými kamennými kostkami.

Nejdříve se drželi za nákladním vozem, jehož široká plošina byla ozdobena papírovými květy. Děvčata šla v bílých dresech, bílých kalhotkách a bílých pantoflích. Bylo pekelně chladno, na rukou a na nohou měla husí kůže, ústa jim zešedla, zuby drkotaly. A jakmile došli k Historickému muzeu, rychle se vyškrábali na valník a už jeli na Rudé náměstí. Jako když mávne proutkem, všechen chlad, všechno vytěsnila odpovědnost a jásot, ta jednota společného úsilí, co odlišuje dav od zástupu, který uskutečňuje svůj manévr.

Tehdy byly v módě pyramidy z živých lidí. Sašenka se jedné takové pyramidy účastnila, stála na rukou na samém vrcholu, a tudíž neviděla ani kremelské hvězdy, ani vůdce na Mauzoleu. Viděla jen

své ruce, co se třásly napětím, jen bílou masu své pyramidy, jen hranu plošiny nákladáku, co pyramidu vezl. Naštěstí vše dopadlo dobře a odjeli na Vasiljevský spusk bez nehody.

Za tuto gymnastickou přehlídku Sašenku vyznamenali Čestným uznáním CUVV, což ji ve zdravotnické škole vyzvedlo do nedosažitelných výšin a v mnohém určilo její další osud. Každopádně to pro ni byla v dalším životě důležitá podpora.

Bože můj, jakou pravdu měl Alexandr Sergejevič Puškin, když psal v Hostině v době moru:

*„Je nadšení v boji,
a temná propast na kraji,
jak v rozzuřeném oceánu,
uprostřed děsivých vln a bouřlivé tmy,
tak v arabském uragánu,
i v době moru!“*

Velmi podobný pocit měla Sašenka v Severní zátocě za sedm let během útoku na Sevastopol.

Ve zdravotnické škole ji učila gymnastiku bývalá artistka z vynikající cirkusové rodiny. Mimochodem, je třeba říci, že díky své předrevoluční „minulosti“ za tu slavnou přehlídku na Rudém náměstí, na rozdíl od své žačky Sašenky, nic nedostala,

přestože na její přípravu obětovala své síly, um a čas.

Až celkem nedávno, přibližně v roce 1996, si Sašenka, přesněji Alexandra Alexandrovna, přečetla ve vzpomínkové knize velkého ruského baletního mistra Igora Alexandroviče Mojsejeva, že tu gymnastickou přehlídku řídil a režíroval od a do zet maestro osobně. Bylo mu tehdy třicet, byl již uznávaný a řídil svůj soubor národních tanců.

Sašenčina lektorka akrobacie se jmenovala Matylda Ivanovna. Ve svých padesáti letech ještě zničehonic udělala provaz, chodila po laně, udělala salto i z rozběhu, a dokonce i z místa vzad. To bylo její vrcholné číslo a Sašenku vydrezírovala k tomuto saltu tak, že ho dělala automaticky. To znamená, že Matylda Ivanovna, když učila, mohla o tom nejen mluvit, ale i předvést, jak se to dělá!

Navíc měla ještě překrásnou figuru, zdravou barvu tváře, pěkné rovné bílé zuby, husté zrzavé vlasy a zářivé světle modré oči, které byly plné touhy. Jedním slovem – mimořádný člověk. Nicméně mezi personálem nemocnice, ani ve škole nebyla proslulá svým artistickým uměním, ne tím, že na svá léta vypadala mladě a výrazně, ne tím, že byla skvělým trenérem, ale jen proto, že

měla muže s přezdívkou „Vova – jeden a půl ženy“.

Vova byl mladší o patnáct let než Matylda Ivanovna, i když vypadal starší. Nebyl velkého vzrůstu, byl vyzáblý, ráčkoval a popravdě řečeno, nevyslovoval polovinu písmen azbuky. Navíc byl ve svých pětatřiceti letech už úplně plešatý jako billiardová koule. Zuby měl dlouhé a téměř všechny kovové, slabě se blyštící.

Jeho oči byly námětem na samostatný rozhovor. Levé měl velmi krásné, budeme-li ho posuzovat samostatně. Bylo světle modré, velké, s překvapivě čistým bělmem zářilo jako drahokam a občas sebou zašukbalo, mrkaje na svého bratra, pravé oko. Ale to pěkné neměl. Bylo takové šedo žluté, neustále slzící. Překvapivě jak levým, tak pravým okem neviděl na sto, ale na dvě stě procent. Jeho ostrozrakost byla neuvěřitelná, oční lékaři ho demonstrovali jako přírodní jev. Viděl tak, jak podle odborných měřítek člověk v žádném případě vidět nemůže. Nejen to, že přečetl u očního všechna písmena na tabuli, ale například četl ze sedmi kroků malá písmenka, a každé byl schopen pojmenovat.

Slušně řečeno, Vova byl nehezký. Bylo mu jedno, že má lysinu, šilhá, má umělé zuby a je celkově nehezké postavy. Cítil se

být na tomto světě nepostradatelný. Připadal si neobyčejný a nepochyboval o své neodolatelnosti. Patřil k té sortě lidí, co se „umí prodat“. Bez sebemenšího ostychu se mohl nalepit na jakoukoliv krásku, libovolného postavení a úrovně vzdělání. I když je to podivné, docela často nacházel odezvu. Věříme-li v lidovou moudrost, že láska začíná v očích⁶, znamená to, že v jeho rozdílných očích a opovážlivosti bylo něco magického, jakási malá čertovina, která vždy přitahuje ženy.

Možná ho někdo někdy zaučil a možná se k tomu dobral svým rozumem přírodního znalce dámské psychologie, ale vždy a na všechny ženy bez rozdílu používal stejnou metodu. V každé nové známosti, dokonce i při jakémkoliv rozhovoru s ženou nebo děvčetem, bezchybně nacházel slabé místo. Přesně takové, za které se mohla stydět, jež v ní samotné, stejně jako na oblečení a obuvi, nebylo, z jejího pohledu, dost dobré. A nacházeje toto místo, napřel na něj své překrásné modré oko a vrtal, provrtával pohledem tento jím vybraný bod. Fungovalo to spolehlivě. Žena cítila, že našel její chybičku a najednou v ní ubylo

⁶ Láska začíná v očích. Očima se zamilováváme“. Vladimír Dal Přísloví ruského národa.

hrdosti, hned začala být nervózní a díky tomu začínala chápat, že Vova není až tak špatný, když sama není bez defektů.

Vova řídil jeden ze třech nemocničních nákladňáků a byl na své povolání nesmírně hrdý.

„Točit volantem, to není jako bejkum vohrnovat vocasy!“ říkával rád před chlapci ze zdravotnické školy, z nichž většina byla z vesnice.

Kromě Matyldy Ivanovny měl ještě jednu zákonitou manželku, pětadvacetiletou, velmi krásnou a pracovitou zdravotní sestru z ORL. Právě odtud vznikla jeho přezdívka „jeden a půl ženy“. Jednou začali projednávat jeho bigamií na odborové schůzi. Směřovalo to k tomu, aby byl odsouzen a možná i vykopnut z práce. Tehdy sám Vova vystoupil.

„Odkdy mohu mít s tímto platem dvě ženy!“ křičel Vova. „Nemám dvě ženy. Dvě neutáhnu. Jeden a půl – to ano. Každá nula celá sedmdesát pět. To ano!“

Všichni se rozchechtali, odpustili mu, ale přezdívka „jeden a půl ženy!“, se na něj nalepila navždy.

Sašenka si Vovu – jeden a půl ženy zapamatovala na celý život – i Matyldu Ivanovnu. Protože na těchto příkladech si pro sebe udělala do života dva důležité závěry.

První se týkal nespravedlivosti fám. Pokud se na tebe nalepí fáma, že jsi jeho žena, ničím to nepřebiješ, žádnými jinými hodnotami a zásluhami.

Druhý byl v tom, že v životě je velmi důležité umění „se prodat“, jak to on uměl. Důležité je vážit si velmi sám sebe a prodávat se bez podmínek. Tehdy se na tebe budou dívat jinak a odpustí ti mnohé a přijmou tě.

Toto nebyly Sašenčiny vlastní závěry, ale zapamatovala si je se vší rozhodností a zůstaly jí jako zkušenost na celý život.

Úplně na počátku roku 1945 potkala Sašenka neočekávaně Vovu – jeden a půl ženy na frontě. Vůbec se nezměnil, byl stejně mnohmluvný, šišlavý, bodrý a jeho dobré modré oko sálalo veselím a odvahou. Byl z toho u vytržení, že ho Sašenka poznala.

„Ó, děkuji! Ó, vřelé díky! Jak Vy jste zkrásněla, soudružko doktorko!“ šišlal Vova a nezapomněl si ji prohlížet, ohmatávat svým krásným okem od hlavy až k patě a přitom, tak nějak mimoděk, se ťukat do vpadlé hrudi, na které se houpaly medaile.

Ale co byly jeho medaile proti jejím dvěma řádům, Rudé hvězdy a Rudého praporu.

„Ach, soudružko doktorko...“

„Asistentka lékaře,“ opravila ho Sašenka stroze, „nechci nic, co mi nenáleží, soudruhu mladší seržante.“

„Vy jste mne poznala a já si tě nemohu vybavit,“ snažil se Vova vykrucovat. „Hele, jaké máme vyznamenání!“ A natáhl ruku k jejím prsům.

„Promiň, že si nemohu vzpomenout, byla to velká zdravotnická škola.“

Podle krásného modrého Vovova oka bylo vidět, že chytračí, prostě se ji snaží osahávat.

„Ruku pryč,“ tiše, ale důrazně požádala Sašenka. „Tak to bude lepší. Pamatuješ, když jsi urazil Matyldu Ivanovnu, jak jsem ti dala do huby?“

„Jo, pamatuju!“ zaradoval se Vova. „Ještě abych si to nepamatoval! Ale Mořka umřela,“ ihned dodal a neupřímně, bez přípravy, zaplakal a z obou očí se mu vykutálely opravdové slzy. Jak z krásného modrého, tak z ošklivého šedožlutého. „Ta stará blbka se polámala při tréninku. Ležela dva roky. S Kátou jsme ji dostávali z nejhoršího.“

Najednou vyšel z úkrytu generál, kterého vozil.

„Nevzpomínej na mě ve zlém!“ neúnavný Vova ji stejně poplácal po tváři a odběhl ke svému Willysu.

Po válce se Sašenka vrátila pracovat do své rodné nemocnice a potkala tam Vovovu mladší ženu Kátu.

„Vovu zabili,“ řekla Káťa, „osmého ledna pětáctýřicátého.“

„Opravdu osmého?“ vykřikla Sašenka. „Potkali jsme se osmého na Odře, ten den jsem utrpěla zranění.“

„No, a jeho zabili,“ dodala krásná Káťa. „Byl to dobrý člověk...“

VIII.

V té posvátné lepenkové krabici, kterou tehdy Marija Alexandrovna odvezla z hořícího Sevastopolu, byly, kromě rukopisu jejího bratra Jevgenije o historii Černomořské flotily, ještě i rodinné fotografie a malý deníček.

Tehdy, když vyrůstala, bylo v mnoha bohatých ruských rodinách zvykem psát deník. Psal si ho i sám car, velkoknížata, kněžny a knížecí dcery. Všichni to věděli a snažili se nezůstat pozadu. Zachycovat události vlastního života a dle možností jim rozumět, se považovalo za společensky žádoucí. Podíváme-li se hlouběji, podstata nebyla jen v módě, ale i v celkovém uspořádání jejich života. Zkrátka, jedinci systému a svobodnému, nevystresovanému denní starostí o kousek chleba, se vždy lépe a hlouběji přemýšlí, má-li ovšem shůry dáno.

Z toho důvodu monsieur Piccard rád opakoval slova Marka Aurelia: „Snažte se mítí volný čas, aby se do hlavy dostalo něco dobrého“.

V den zakončení prvního ročníku gymnázia poprosila Mášenka mámu, aby jí darovala knížečku na deník. Ta její prosbu ihned splnila. Byla to knížečka velmi krásná,

nevelkého formátu, s tmavě brokátovým safiánovým hřbetem, který tak hezky voněl kůží, vázáním, jež bylo pokryto tmavě růžovým moirem, a tlustými, matně bílými a okázale čistými stránkami.

Máma jí deník darovala v předvečer odjezdu z Nikolajeva na letní prázdniny k oblíbené tetičce Polině, která žila ve Vladimírské gubernii. Poprvé a naposledy v životě jela na dovolenou celá rodina. Táta, máma a ona, Marija. Jel s nimi ještě otcův burš, Sidor Haluško.

U tetičky Poliny si udělala první zápis v nádherné knížečce, na safiánovém hřbetě, kde bylo zlatě vytištěno důležité slovo: Tajné. Deník počítal jen s jedním čtenářem, jeho pánem. Plánoval mít jen soukromá tajemství, každopádně tu možnost.

Inkoust dělali tenkrát velmi odolný, a papír v knize jej nasál dostatečně hluboko. Tak hluboko, že i nyní, po tolika letech, je první zápis celý a nepoškozený.

„Jeli sme do koztela Pokrova na Něri. Bylo dobře. Máma, teta Poja, Táta, strejda Kost'a zpívali písňe s kitarou. Voda v říčce je teplá. Louki a krávy jsou velmy pjekný“.

Někdy si bere Marija Alexandrovna lupu a čte tento první zápis tak, aby probudila duši, pocítila, že ji má ještě živou.

Život obdivuhodně mění všechno a všechny. Všemmu dá své místo, čas a smysl, který nám byl dříve neznámý. Sotva si mohla, například, představit, že bude dožívat své dlouhé roky někde v Africe ve sniženém přízemí ruského pravoslavného kostela, dost podobnému v Rusku proslulé Pokrově na Něrli. Co k tomu říci?

I když celé je to divné, pochopitelně, ale...

Je skvělé být ve sniženém přízemí. Je tam světlo, čisto, chladno, netrápí ji pouštní vítr Kalima a hluk z ulice sem také tak nedoléhá.

To, že je v Africe, také není hřích. Ne nadarmo psal Alexandr Sergejevič Puškin:

*„Je čas opustit nudný břeh
mně nepřátelské síly,
a mezi poledními vlnkami,
pod nebem mojí Afriky
toužit po nevládném Rusku...“*

Ale on na něj nemusel vzpomínat, měl ho do sytosti.

Jak předpověděl tyhle africké „polední vlnky“? Je to nepochopitelné. Génus je géniem i v Africe, dokonce i v Rusku...

A to, že dožívá své roky v kostelíku, který je podobný Pokrově na Něrli, to je vůbec skvělé a zázračné!

Mimochodem, je třeba říct, že si stále pamatuje, že stejný jí postavil rusovlasý gander-marin Tuzenbach, se kterým v rokli pevnosti Sfajat hrála v Čechovových Třech sestřích. On představoval barona Tuzenbacha a ona – Irinu. Ale jaké je jeho skutečné jméno a příjmení, to si nikdy nezapamatovala. Tuzenbach – ne Tuzenbach... rusovlasý mladík se nikdy neuzrazil, byl do ní zamilovaný až po uši. Skutečně jen on?! Měla u nohou celou posádku gander-marinů... Rusovlasý kluk, pravděpodobně z Vladimíru, se při stavbě svého kostela v Tunisku v ničem nespletl, ani o chlup.

A ve skutečném kostele Pokrova na Něrli, z Boží milosti, pobývala Marija Alexandrovna v tom vzdáleném a památném roce 1913. Tenkrát v létě byli na návštěvě u máminy starší sestry, tetičky Poliny, na jejím panství ve Vladimírské gubernii.

Bylo o dva roky starší než máma, takže se kamarádily jako vrstevnice, a nejen jako rodné sestry.

Manžel tetičky Poliny, strýček Košta, byl brigádní generál, tudíž se přátelili jako sobě rovní. Táta admirál, strýc generál.

Jako švagři, vrstevníci a lidé stejných společenských kruhů se s potěšením sblížovali, s radostí si užívali svá řídká setkání. Rádi spolu hráli šachy. Hráli vážně, se zápalem a bez zloby si ze sebe utahovali. Tak moc kouřili své sepiolitové dýmky, že okolo nich na otevřené zahradní verandě vířil ve vzduchu oblak vrstvicího se dýmu. Při hře se vždycky hodně smáli a provokovali navzájem. Chlubili se přede všemi jako malí svými šachovými výhrami, dokonce i před děvčaty.

„Sašo, to není jako pouštět loďky,“ říkal obvykle muž tety Polji.

„Jasně, Kostěenko, kam se hrabeme na kavalerie,“ odpovídal táta. „Vždyť jsi celou dobu s koňmi a ty mají véééelké hlavy.“

Jo, to byly časy! Taková nádhera! Prosvítala z toho všeho krása, ze které se dalo předpokládat, že blahobyt bude věčný. Zdálo se, že táta a strýček Kosťa jsou tak silní a ochrání všechno a všechny, sami, bez armády a flotily. Ano, tak to vypadalo. A ten pocit neměnnosti okolního světa, pocit úplné ochrany si pamatuje Marija Alexandrovna dodnes.

Tetička Polina měla dvě dcery, Nastu a Lízu, jedenáct a dvanáct let. Na sestřence měla Mášenka štěstí, byla s nimi

zábava. Ach, jak výborně si hráli! V zahradě hlasitě křičely a hrály si na honěnou.

Jednoho krásného dne tetička Polina řekla:

„Za tři dny je Letnice. Je rozhodnuto, že na Neděli Svatodušní bude piknik – s koupáním, rybařením a kytarou! Jedeme na Něr!.“

Děvčata nečekala a začala se připravovat. Překontrolovala sítky na motýly, plavky, míčky a mnohé, mnohé další, bez čeho by se, z jejich pohledu, nešlo ale vůbec obejít. Například bez panenek se všemi jejich garderobami.

Čekala vytrvale. Tak přišla Letnice. Vzbudili děti, postavili je na nohy, umyli a bez snídaně vyhnali do krytého vchodu velkopanského domu.

Před rozbřeskem zuřila mocná červnová bouře. Ještě i teď vál povrchový vítr, takže vršky vysokých tenkých bříz se velmi silně ohýbaly a mladé zelené listy se na nich třepetaly tak, že bylo potřeba mluvit nahlas. Drobné jemné listí na břízách s bílými kmeny, svěžest vyšumělého lijáku a mokré cestičky v zahradě, vše bylo tak čisté, tak zářivé a sváteční! Po modrém vysokém nebi letěla mohutná kupovitá oblaka, temně šedá uvnitř a úplně bílá a průsvitní po krajích.

Tetička Polina byla velká šprýmařka, nic nemohla udělat obyčejně, ve všem uměla najít něco nového, všude vymýšlela cosi komplikovaného a, podle možností, svátečního.

„Malomyslnost je, pánové, těžký hřích!“ ráda opakovala tetička Polina. „Nikdy se nepoddávejte malomyslnosti!“

Dospělým také nedovolila snídat:

„Všichni jedeme bez snídaně. Budeme snídat vyhladovělí na břehu řeky. Pro snídani je třeba trpět!“

Jakou měla pravdu, tetička Polina, jakou měla pravdu! Co všechno už je dávno zapomenuto, jaké zázraky a vášně! Ale chuť toho chleba u čisté ruské říčky, jeho nezapomenutelnou nadýchanost a nadpозemskou chuť, si Marija Alexandrovna pamatuje dosud!

Jeli na dvou lehkých odpružených povozech s pneumatikami a lakovanými blatníky. V prvním jeli pánové a řídil ho sám strýček Košta. Povoz táhl pár šedých grošovaných orlovských klusáků.

V druhém kočáře jeli sluhové – kuchař, generálův burš a admirálův burš, staršina prvního stupně Sidor Haluško. Zde byli koně hnědí a ne tak ušlechtilí jako v prvním kočáře. Také to byli orlovští klusáci, kteří ale ostudu rozhodně nedělali. Kočár

byl zavalen koberci, polštáři, nacpanými koňskými žíněmi, stanem, proviantem a dalším nezbytným vybavením na piknik, včetně březových polen na oheň.

Jeli dlouho. Projížděli mezi zelenými poli a orosenými loukami, které se jiskřily pod příjemným ranním sluncem, vonícími trávami a zářícími květy, jež byly žluté, modré, bílé, světle růžové, a dokonce i fialové.

Velmi podobný, ale stokrát zářivější a kontrastnější, ostrobarevný obrázek viděla Marija Alexandrovna potom v poušti, kam ji vozil monsieur Piccard speciálně se podívat, jak kvete Sahara v Bohem jí určených několika dnech.

Cesta, která byla v lukách dobře uježděná, se po dešti leskla a příjemně voněla smytým prachem. Klusáci švihali ocasy, běželi ochotně a radostně. Strýček Koša je vesele plácal opratěmi po jejich hladkých, rozehřátých, mírně kouřících zadcích. Byl na své koně hrdý. Dokonce byl jakýmsi vědeckým funkcionářem, co se koní týče. Psal články do speciálních časopisů. Byl vyznamenán jako chovatel koní nějakými diplomy a, zřejmě, dokonce medailí na Všeruské výstavě za „přínos“ atd.

On byl vůbec pozoruhodný člověk, co toho hodně znal a uměl. Přitom pokud se

o něco zajímavé, ovládal ten svůj koníček nejen od a do z, ale až na nejvyšší úrovni. Bez přehánění lze říci, že dosahoval takových úspěchů, že ho znali všichni specialisté po celém Rusku nikoliv jako generála, ale jako chovatele koní a fotografa. Patřil k těm, kteří na co sáhli, to se dařilo. Dále byl známý jako specialista na řády a ostatní vyznamenání, takzvaný falerista, jeden z největších v Rusku a Evropě. Zkrátka, byl to velmi dobrý neobyčejný člověk, a i generál, jak se poté ukázalo ve válce, nebyl vůbec špatný.

Hned jak projeli vesnicí Bogoljubovo, objevil se jim před očima nezapomenutelný obrázek. Nad zelenými poli, nad loukami rozetnutými záblesky říčky a zahalenými do lehké barevné mlhy, plul bílý kostelík se zelenou špičatou kopulí. Ta buď plula, nebo uvízla mezi nebem a zemí.

„Bože!“ vykřikla máma a široce se pokřižovala. Všichni se pokřižovali hned po ní, s radostí a takovým nějakým ducha povznášejícím, čistým nadšením.

Zastavili se hned u říčky na nízkém levém břehu, na tom, kde byl kostel Pokrova na Něrli.

„Bože můj, jak mohli před sedmi sty padesáti lety postavit takovou krásu!“ zvolala máma. „Dívej se, Marusjo, dívej se

a zapamatuj si ten náš ruský zázrak! A nikdy nevěř tomu, kdo bude říkat, že my, Rusové, jsme temný a hrubý národ!“

Marusjo, jí máma říkala tehdy, když měla opravdu velmi dobrou náladu.

Vítr již dávno rozehnal všechny mraky, nebe se vyčistilo, zalilo se modří jasného rána. Šikmé sluneční paprsky přinášely laskavé a příjemné teplo.

Voda v říčce Něrli byla zcela průzračná, břehy písčité a písek jemný a překrásný. Na druhém břehu, který byl o kousek výše, se pásly dobře pěstěné strakaté krávy.

Služebnictvo rychle vypřáhlo koně, svázalo jim přední nohy a začalo chystat tábor na piknik.

Děti nejdříve posnídaly ten nezapomenutelný chleba a voňavé lahodné mléko z bílých smaltovaných hrnků.

Poté děvčata vila věnce z polních květů jak pro sebe, tak pro dospělé. Marija Alexandrovna měla schovanou fotografii. Máma, táta, teta Polina, strýček Kostá, Naša, Líza a ona, Máša, sedí na koberci, který byl rozprostřený u stanu a všichni mají věnce. Fotografovalo se aparátem strýčka Kosti – na trojnohém stativu a se zapálením hořčíku při focení. Povedla se skvělá fotografie, všechny obličeje jsou

jako živé a v dáli je vidět kostel z bílého kamene.

Zázrakem Marija Alexandrovna pronesla tuto fotografii přes všechna putování a mohla se z ní dosud těšit. Škoda, že Sašenka na té fotce není, ale ani být nemohla. Do jejího narození zbývalo ještě sedm let. Dříve, když se dívala na tuto rodinnou fotografii, nikdy na ni nemyslela. Ale teď jasně vidí, že v levém rohu, vedle mámy, je jako naschvál velká proláklina, spousta volného místa jako pro budoucí mladší sestřičku. V posledních letech Marija Alexandrovna velmi často myslí na svou mladší sestru a v srdci se jí dávno usídlilo přesvědčení: ‚Sašenka je naživu. Dosud je živá a zdravá. A stejně ji najdeš...‘

Po fotografování se děvčata koupala v říčce. S vřískotem a smíchem na sebe stříkala a lovila rukama rybí potěr na nízké vodě. Pravda, nepovedlo se jim chytit ani jednu malou rybu, ale netrápilo je to.

Dospělí se z nějakého důvodu koupat nešli.

Muži se opřeli lokty na dlouhých barevných polštářích nabitých koňskými žíněmi a začali hrát své oblíbené šachy.

Máma s tetou Polinou si o něčem šeptaly a občas vyprskly smíchy jako malé holky.

A než jsme se nadáli, odbily zvony ve věhlasném kostele dopolední mši – potichu, jasně a čistě.

Všichni se oblékli a důstojně odešli do kostela. Jak u vchodu pod portálem z bílého kamene, tak uvnitř, bylo podle zvyku rozházeno hodně ručně natrhané trávy a polních květů. Sladce to tam vonělo travní šťávou a uvadajícími květy.

Uvnitř kostela nebylo moc lidí. Bylo tam pološero, chladno a posvátně.

Kněz sloužil mši a všichni se modlili.

Mášenka náhodou zachytila pohled otčova burše Sidora Galuška. Přesněji řečeno, nezachytila, ale uviděla, jak se dívá na modlíci se mámu. Máša byla ještě malá, ale ucítila, že burš Sidor se na mámu dívá špatně, že pokud by jeho pohled zachytil táta, moc by se mu to nelíbilo. Velmi by se mu to nelíbilo!

Po bohoslužbě si hráli s míčem. Opékali maso na uhlicích, na mřížce. Dospělí pili víno, kromě služebnictva, samozřejmě.

IX.

Sašence táhlo na devatenáct. Příroda nezahálela. Krásněla den za dnem.

Příroda je příroda. Díky účasti trenérky akrobacie Matyldy Ivanovny, měla Sašenka silnou a pevnou postavu s ohebným a štíhlým pasem, silnýma rukama a nohama, přitom na pohled celkem nesvalnatýma, ale plně ženskýma a běžnýma. Matylda Ivanovna znala tajemství i detaily cvičení a masáže, které byly běžnému sportovnímu trenérovi nedostupné a nesrozumitelné. Uměla dodat mladému tělu sílu a obratnost, aniž by mu brala přirozenou krásu a harmonii. Takový přístup k práci byl pro dynastické cirkusové artistky důležitý. Matylda Ivanovna si ho osvojila od útlého dětství. A to, co do ní vložila a předala jí kdysi její matka, vzdušná gymnastka, nyní ona předala své milované žačce Sašence.

Matylda Ivanovna ji naučila chodit se zvednutou hlavou, narovnanými rameny a přitom nenuceně, bez nejmenší námahy, jak se říká, s grácií.

„Chod' dobře a budeš krásná!“ učila ji Matylda Ivanovna. „Jak říkali naši cirkusáci: Není na světě ošklivých žen, ale jsou jen ty se špatnou kůží a špatnou chůzí. Na

kůži tě Bůh neošidil, a když budeš umět chodit, budeš mít všechno!“

Sašenka vnímala svou celkovou obratnost a houževnatost, svou, i když nevelkou, ale neobyčejně prudkou a vystřelující sílu. K tomu byla ještě od přírody vytrvalá, nenáročná, extrémně skromná, laskavá a mlčenlivá. Měla vyrovnané a obecně odtažitější vztahy jak s pedagogy, tak i se spolužáky. Nikdy nedávala najevo, že svou sečtělostí, znalostmi, svým vnímáním života převyšuje mnohé z nich o hlavu. Se všemi se kamarádila, nikým neopovrhovala, ale ani si nikoho nepouštěla blízko k sobě. V ožehavých situacích instinktivně přecházela do ukrajinštiny, což ihned smazávalo její převahu nad spolubesedníky.

Výjimkou byla jen Matylida Ivanovna. Ale přátelství s ní všichni Sašence z nějakého důvodu ochotně odpouštěli. Pravděpodobně proto, že pro všechny ve zdravotnické škole a v nemocnici byla Matylida Ivanovna něčím jako městský blázen. Takový vztah k ní vznikl evidentně kvůli jejímu muži Vovovi – jeden a půl ženy, kvůli tomu, že jí nic nebránilo sejít po ruku ze třetího patra, že udělala provaz, místo „dobrý den“, říkala „bonjour“, vykřikovala „alá-hop!“, také „o-la-lá!“ a tak... Jak se o ní přezíravě

vyjadřovaly nemocniční drbny: ‚Artistka, co si na ní vezmete?‘

Zdravotnická škola, kterou Sašenka končila, byla ve své době slepena ze dvou starorežimních institucí: mužské školy rotních asistentů lékaře a ženské školy porodních bab druhého stupně. Nyní, s novou vládou, škola v souladu s tím vychovávala asistenty lékařů a zdravotní sestry. Na zdravotní sestru nebo bratra studovali dva roky, na asistenta lékaře čtyři.

Sašenka studovala čtvrtým rokem, byly před ní závěrečné zkoušky a, nakonec, netrpělivě očekávaná práce.

A máma všechny ty roky pracovala jako myčka nádobí v nemocniční kuchyni.

Stavaři se seklí a udělali kuchyň dost malou, takže místnost na mytí nádobí se musela přistavět z boku. Vklínili ji do nemocničního parku pod příkrov dvou starých dubů. Tak neočekávaně vznikl tichý, příjemný koutek. Jak říkala máma – zátiší.

Zde, v zátiší, u nemocničních zbytků pod máminým dozorem, vzkvétalo celé bratrstvo. Ohromný, hnědý plyšový starý chromý vlkodav Chlopčik, ježek s přezdívkou Maloj a čtyři kočky Musja, Tusja, Marysja a Pannočka. Je zajímavé, že kočky byly svým způsobem Amazonky. Nepouštěly na své teritorium vůbec žádné kocoury,

praly se s nimi společně a hnaly je za nemocniční plot. Pes Chlopčik je v tom aktivně podporoval. Když kocoury uviděl, hned omládl o deset let a z hladkého plyšáka se proměnil v huňáče, přemáhajícího svou chromost. Vrhá se na kocoury s takovou odstrašující zuřivostí, že ti brzy přestali do „zátiší“ zasahovat, pokud to nebylo krajně nezbytné. A když se krajní nezbytnost nakonec neodvratitelně blížila, všechny čtyři kočky odešly na schůzky dál od rodného příbytku a braly s sebou zamilovaně mňoukající zájemce o příbuzenský svazek.

Když přišel čas, aby kočky vyvedly koťata, která trochu povyrostla, začal okolo „zátiší“ aktivní pohyb všeho personálu obrovské nemocnice. S předstihem si je zamlouvali – někdo od šedé Tusji, někdo od černé Musji, někdo od zrzavé Marysji a někdo od bílé Pannočky. Zkoumavě si je prohlíželi, diskutovali, a dokonce se o ně dohadovali, ale vždy si všechna do jednoho rozebrali. V tu dobu se Chlopčik cítil jako velmi důležitá postava a dohlížel na pořádek.

Při posledním rozdávání koťat tady v zátiší Ho Sašenka uviděla poprvé v životě.

Přišel pro dříve objednané kotě od bílé Pannočky. Nebyl sám, ale měl s sebou dvě

holčičky pět a šest let. Děvčata se Sašence velmi líbila. Byla černooká, mírně šikmooká a černovlasá, s velkými bílými mašlemi v copáncích.

„Tati! Tatínku!“ křičely jedna přes druhou. „Chceme mu dát pusu! Pusu!“

Kotě bylo ještě slepé, hnědoučké s bílou hvězdičkou na čele. Saše se zdálo skvělé. Najednou si takové přála pro svou budoucí dcerku. Již dávno byla přesvědčena, že až se vdá, první dítě bude holčička.

„Tati! Tati! Nech nám ho alespoň pochovat!“

„Ne, ne! Ještě na něj nemůžete sahat. Koukněte, je slepé. Přišli jsme brzo.“

„Teto Ňuro,“ obrátil se muž na Sašinu mámu, „můžeme přijít tak za týden?“

„Dobře,“ řekla máma, „počkejte si, dobře.“

Muž s děvčaty se otočil a odcházel. Na Sašenku, která celou dobu prostála dva kroky od Něho, se ani nepodíval.

„To je protiva!“ pomyslela si Sašenka a dívala se za ním na jeho úzká záda, svažující se ramena v tmavé košili, na dlouhé hubené ruce, za něž se držely jeho dcerky.

„Buďte zdráv, Georgiji Vladimiroviči!“ sladce zašveholila Sofja Abramovna, plnoštíhlá, postarší, namalovaná blondýnka, která se také přišla na kotě podívat.

V minulosti měla pověst hlavní nemocniční krasavice, a proto byla dosud zvyklá valit své modré oči, které i tak byly vypoulené, a stále hrát mladé děvče.

„Ách, vy moje dětičky! Ách, vy, moje malé krasavice!“ zkoušela pohladit po hlavě holčičku, kterou měla blíž, ale ona hbitě uhnula.

„Dobrej,“ zavrčel muž.

Tak Sašenka uslyšela poprvé jeho jméno a otčestvo.

Jak dříve, když máma pracovala jako správčová na svém dvoře, tak i nyní, chodila po nedělích mýt podlahy a utírat prach do Jelochovského chrámu. Dělal to spolu s dalšími ženami zdarma. Říkala Sašence, že uklízet je pro ni radost. Chrám byl nedaleko od dvora, kde bydlely. I když přešla do nemocnice a už nepracovala jako správčová, místnost v přístavku jim nechali. Vedoucí dokonce slíbil, že dostanou pokoj v domě. Ale k tomu nedošlo. Byly i tak spokojené. Na ulici je, sláva Bohu, nevyhánějí.

Dříve se stávalo, že si máma brala Sašenku do kostela na pomoc. Pravdou je, že to už bylo dávno, ještě když chodila na základku, ale v poslední době se dceři nechtělo. Byla potom unavená na vyučování ve škole a pak na akrobatických trénincích

tak, že probudit ji ráno v půl páté bylo nemožné.

Tak to šlo v posledních letech, ale najednou, druhého dne ráno po setkání s mužem, který si přišel pro kotě, se Sašenka vzbudila sama spolu s mámou a šla jí pomoci.

Chrám byl jeden z toho mála, který v Moskvě fungoval. Na celou Moskvu bylo v provozu čtyřicet funkčních kostelů z dřívějších šestnácti set. I tehdy, za vlády sovětů, se Jelochovský chrám odlišoval bohatstvím.

Saša myla podlahy velmi důkladně, jak jí to máma učila. V prázdném chrámu dutě zvonila vědra a o podlahu pleskaly hadry. Ženy spolu mluvily polohlasem. Elektrické lampičky, speciálně zapnuté pro uklízečky, slabě svítily, takže v rozích chrámu bylo šero. V jednom z takových spoře osvětlených míst vytírala Sašenka našlapanou špínu u křtitelnice. Všichni zde věděli, že přímo zde křtili Puškina. Když si na to vzpomněla, zkoušela si představit drobného, bezbranného, kudrnatého básníka, ale před očima jí proplul obraz černovlasého, nahrbeného muže s dlouhými rukama, v nichž měl své dcerky s bílými mašlemi.

V hlubině carské brány se mihl první kněz v tmavém oděvu, blížila se ranní mše. Bylo silně cítit kadidlo, které ještě nevyvětralo po večerní mši.

V pondělí, když přišla Sašenka jako obvykle do školy, začala sledovat muže, co pobíhali po nemocničním dvoře. Byla přesvědčena, že nikoho nehledá, že je jen tak pozoruje.

Pak si na otce těch hezkých copatých holčiček celý týden ani nevzpomněla.

V sobotu zašla za mámou do myčky nádobí v zátíší.

Stopa po Pannoččině kotěti vystydla. Zůstala jen tři skvrnitá.

„A kde je šedý od Pannočky?“ téměř vykřikla Sašenka.

„Hm, možná si ho vzali,“ klidně odpověděla máma.

„Kdo?!“

„Kdo si ho objednal. Možná on.“

„Mami, jak jsi mohla!“ rozčílila se dcera. „Možná... Možná... A co když si ho vzal někdo jiný?“ a v jejích hnědých, potemnělých očích se zablesknuly slzy vzteku. „A co když se ztratilo!“

„Ach, dceruško, dceruško,“ ušklíbla se vlídně a bezbranně máma.

„Ňuro!“ zavolali ji nahlas z myčky. „Jeď pro špinavé nádobí!“ a tetka ve flekatém

bílém plášti vystrčila ze dveří těžkou čtyřkolovou káru s železnými madly, na které máma svázela z oddělení velké hliníkové bandy od polévky a hlavního jídla, hliníkové misky, hrnky, lžíce a vidličky. Všechno bylo jednoduché, kovové, již dříve rozpočítané na dlouhé roky a surové zacházení.

Myčka zaváněla kyselým, žluklým přepáleným olejem. Sašenka byla na tento zápach zvyklá a teď ho poprvé ucítila tak ostře, že jí najednou zaplnil celé plíce, pronikl do nosu a úst. Když viděla, jak máma před sebou tlačí k nemocničnímu pavilonu těžký rachotící vozík, zastyděla se za svůj vzdorovitý výbuch a hned si vzpomněla, jaké měl žluté, sešlapané pantofle.

„Takový blbý pantofle!“ přemýšlela podrážděně. Nikdo nechodí v takovejch žlutých blbejch pantoflích!“

Otázkou zůstává, co jí bylo do pantoflů cizího, neznámého muže?

Ale tím se nezabývala a pokračovala v úporném přemýšlení, jak je shrbený a jaké má dlouhé hubené ruce. Že by je měl chlupaté? Pod košili to nebylo vidět... Po kom ty jeho holčičky vlastně jsou? Zřejmě po manželce.

„Ne, má takový blbý žlutý pantofle. A má sešlapané podpatky. Copak si je nemůže nechat podbít?!“

Sašenka udělala zkoušky na samé jedničky a dostala červený diplom asistentky lékaře a právo po odpracování dvou let pokračovat na lékařském institutu bez zkoušek.

Máma byla tak ráda, že jí až vytryskly slzy, což se jí stalo před Sašenkou poprvé.

„Dej Bůh zdraví!“ řekla máma. „Dej, Bože!“

Sašenku přidělili na oddělení neodkladné chirurgie, tak jak chtěla.

První, koho tam potkala, byla sestra – skladnice oddělení, tlustá Sofja Abramovna, ta samá, z jejíchž úst poprvé uslyšela jeho jméno.

„Ty jsi tak hezká, a ještě premiantka!“ poznamenala Sofja Abramovna. „Potřebuji vzdělanou pomocnici. Budeme pracovat! Ne ze strachu, ale podle nejlepšího vědomí a svědomí, ano?!“

„Ne,“ odpověděla Sašenka. „Nechci pracovat s hadry. Chci být sálová sestra.“

„Jestli chceš, budiž!“ prakticky ihned souhlasila Sofja Abramovna. „V jedné směně je místo. Děvče šlo rodit. Zařídím to, a půjdeš do skupiny chirurga Rajevského,“ uzavřela to Sofja Abramovna

a najednou už nepřipadala Sašence jako stará, zmalovaná žába.

„Rajevskij! To je takové hezké příjmení,“ řekla si v duchu Sašenka. Vždycky po podobném toužila.

To bylo jeho příjmení.

X.

Mášenčin zachránce, admirál strýček Paša, měl hodně vášní a vrtochů. Nebylo jich o nic méně než znalostí z oblasti náboženství, filozofie, historie, medicíny, biologie, matematiky, astronomie, fyziky a také různé techniky jak vojenské, tak i civilní.

Při všech svých vědomostech, a možná díky nim, věřil mladý admirál na očarování, uhranutí, zaklínadla, stěhování duší a tak podobně. Doslova na všechno, co bylo u lidí jeho postavení považováno za rozmary a necivilizovanost. Příbuzní a známí se s potěšením bavili jeho pověrami, i když mnohé nadprůměrné nevysvětlitelné admirálovy schopnosti nemohli popřít. Kupříkladu byl známým proutkařem, uměl zastavovat krev, snímal přiložením ruky bolest hlavy, zaříkával zuby, dělal diagnózy podle tvaru panenky a znal také desítky roztodivných zaklínadel. Kdysi ho nevěřící Tomášové velmi silně otravovali hloupými poznámkami a posměšky, ale admirál mohl přímo před nimi říci jakémukoliv neznámému člověku jeho minulost. Obvykle ji hádal z ruky. Odmítal komukoliv věstit budoucnost se slovy: Bojím se prorokovat, bojím se přivolávat, tak se neurážete!

Říkalo se, že někdy v mládí předpověděl smrt svého otce. Věštil z ruky, že „zahyne sekerou“. Tuto předpověď tehdy ještě kadeta Pavlíka všichni, kdo ji slyšeli, odměnili smíchem. Jak asi může zahynout nějakou „sekerou“ petěrbuský hrabě, faktický civilní poradce, který nic, kromě hracího stolku v klubu a papírů ve své kanceláři nevidí a vidět nemůže?

Všichni se mladému věštci vysmáli, nicméně za dva roky byl Pavlíkův otec skutečně sekerou zabit. Stalo to během pozdního podzimu, za soumraku, na prahu jeho vlastní kanceláře, ze které vycházel, aby jel na večeři, kam byl pozván. Zabil ho do deliria tremens opilý švec Fiřunkin z postranní ulice sousedící s kanceláří. Udělal to, jak bylo řečeno u soudu, „ve stavu afektu“. Zkrátka, šílený opilý švec se hnal se sekerou nad hlavou za svou lepší polovičkou a najednou k němu vystoupil ze dveří kanceláře a postavil se mu do cesty pan ředitel... No, a on ho praštil do spánku... Stalo se to ve chvílce, a tudíž to nikdo nemohl pořádně vysvětlit, když se to navíc stalo za soumraku. Jen ten, kdo zná listopadové soumraky v Petrohradě, to pochopí...

Podle toho, že během svědectví švec neustále opakoval: ‚Proč ji chytil?‘, Pavlíkův

otec se pravděpodobně pokusil sekeru zachytit, ale ta se smekla a udeřila ho kovovou částí do spánku, ostrím... Baron nebyl plachý člověk a měl býčí sílu, takže není vyloučeno, že podíl na neštěstí měl i on sám, a nejen ubohý, pohublý malinký chudáček Fiťuňkin, v němž se, jak se říká, sotva duše držela.

Takže admirál strýček Paša nikdy nic konkrétního lidem nepředpovídal, ale co se týče globálních událostí, občas to udělal...

Mášenka si na celý život zapamatovala ten večer v admirálské kajutě, tu hostinu, během níž promluvil admirál o budoucnosti Ruska...

Nad otevřeným mořem se spustila mlhavě černá, zlodějská noc. Nárazový severovýchodní vítr, jako poslední pozdrav z Ruska, se opíral přímo do zádi přesně v kurzu. Již padesát metrů od paluby se v pleskajícím, šustícím, chladném a černém moři ztrácely nejen obrysy samotné bitevní lodí⁷, ale i její červená světla a bílé chvosty vln, které se vařily pohybem hromady oceli.

⁷ Bitevní loď je jedna ze základních tříd nadvodních vojenských lodí. Měla 70–150 kanónů různého kalibru a 1500–2800 členů posádky.

S podpalubím narvaným po okraj zásobami uhlí, vody, proviantu, velkým množstvím sudů a soudků, dále stavebním materiálem, bednami, bedýnkami, ve kterých byly nezbytně nutné předměty budoucích Robinsonů, které se podivně mísily s nedůležitými (například v jedné bedně plul instrumentář pro chirurgické operace a v sousedním souprava dámských korzetů z velrybích kostic, jež vyšly z módy už bůhví kdy), přetížená civilními osobami, dětmi a seniory, ponížená ohradami pro skot a klecemi na domácí drůbež, zanešená na všech palubách stovkami kufrů, cestovních tašek a lepenkových krabic, si nádherná bitevní loď namáhavě a nepozorovaně razila cestu Středozezemním mořem, tím samým mořem, které si zvykla během minulých plaveb hrdě roztínat svou obrněnou přídí. Ještě aby ne... Tehdy měla za sebou veliké Rusko, ale teď?

Ano. Teď co?

Tahle otázka zajímala všechny obyvatelé lodi bez ohledu na pohlaví, postavení a hodnost. Však se i jeden druhého ptali: ‚A co teď? Co bude nyní s Ruskem? Co bude s námi?‘

Tam venku za černými skly lodních oken vál syrový pronikavý vítr. K cizím břehům se valily lhostejné vlny.

Mezi mořskými propastmi a nebeskou tmou všechno vypadalo tak nebezpečně a nejistě, že se zdálo, že jen malá, bledě světélkující strelka hlavního lodního kompasu, jen ona drží záchrannou nit plavby.

A zde, v admirálské kajutě, zářil křišťálovými přívěsky elektrický lustr, na sněhobílém ubruse se slabě blýskalo hraběcí rodné stříbro, šířila se příjemná vůně, i když z důvodu Filipovky neboli Půstu před narozením Páně, který se slaví od 28. listopadu do 7. ledna podle nového kalendáře, prostě, ale bohatě večere.

Ve vyčištěných a nažehlených kalhotách a flanelových košilích, v bílých nitěných rukavicích obsluhovali u stolu hubenoučký burš Dima, zatím mladičkový námořník, jenž se ocitl na vojně už za studií, a tlustý starý kuchař Vasilij, za jehož širokými mocnými rameny zůstal skoro celý neobyčejný život. Do doby, než ještě v minulém, devatenáctém století nastoupil vojenskou námořní službu, byl jak pašerákem na Rusko-turecké hranici, vorařem v lese na Sibíři, tak obchodníkem s dobyt-
kem v Nogajských stepích a novicem v severním klášteře. Tam se vlastně vyučil kuchařem, přitom ne ledajakým, ale klášterním, se všemi jejich specifiky, znalostmi, uměním, důvtipností a delikátností nebo,

jak on sám říkal, „věcičkami“. Bohužel, tam odtud byl Vasilij vyhnán za cizoložství s děvčaty ze sousedních vesnic, ale to mu nebránilo na tu dobu s překvapivou hrdostí vzpomínat a nezatrácovat klášterní kuchyni, ani horlivost v pústech a modlitbách.

K večeři byla podávána poljevka, což byla tekutá zapražená polévka, kterou připravovali z žitné mouky, přesněji ze zakvašeného žitného těsta, přidávali kuchyňskou cibuli, sušené houby, slanečky a poté šlehali metličkou do jednodolité hmoty. Dále se podávaly opékané brambory s bílými houbami, šťouchanými se zlatavou cibulkou. Nechyběly hojné saláty z červené ředkve, nakládaných jablek, zákusek z mrkve a česneku. K čaji, k sladkému čerstvě uvařenému čaji se podával piroh s kvašeným zelím a plátky soleného sledě, smažené ve strouhance. A jak říkal Vasilij, jako „sladkou tečku na konec“ opečená jablka, nadi-
vaná hrozinkami a ořechy.

„Dašo,“ se zápludným pohledem se podíval na svou ženu strýček Pavel, „co myslíš, nemá Pjotr Michajlovič dnes narozeniny?“

Postarší čtyřicetiletý kapitán první třídy Pjotr Michajlovič, který seděl za stolem naproti pětatřicetiletému admirálovi

strýčkovi Pašovi, sklopil oči, takže bylo jasné, že i on se připojuje k přání majitele kajuty.

„Nevím, Pavle, zda je to dobrý příklad pro děti?“ odpověděla žena.

„Ale co? Hřeší-li se dosyta, to i Bůh odpouští. Dosyta se vždycky odpouští!“ vstoupil do rozhovoru kuchař Vasilij. „Například anýzovky by bylo hodně, co hrdlo ráčí!“

„Dobrá,“ usmála se paní domu, „Bůh nám odpustí.“

Prakticky v tu samou chvíli se v kuchařových rukách objevila karafa a dvě stopky, jedna pro hosta, druhá pro velitele.

Pjotru Michajlovičovi bylo ten den čtyřicet let a na to si připili. Jeho rodina zmizela beze stopy někde v Rusku, tak si připili i na sjednocení rodiny. No, a po třetí stopce na vlast, na Matičku Rus, na její uzdravení od rudého moru.

„Ach, Pašo,“ vzdechla Darja Vladimirovna, „opravdu se ještě budeme na tvoje jubileum, na tvoje čtyřicetiny, trmáčet někde po širém světě? Skutečně se nám nevrátí náš život v Rusku?“

Admirál strýček Pavel a jeho host byli ve slavnostních uniformách, i když bez významění.

Darja Vladimirovna byla oděná do bledě krémových jednoduchých šatů z nejměkčího vlněného krepu. Měly límec ke krku, velké ramenní vycpávky, podle tehdejší módy, stažený hrudník a pas, rovné od boků a trochu rozšířené od kolen ke kotníkům.

Podobné měla i patnáctiletá Mášenka. Darja Vladimirovna jí dala svoje, protože už byly stejně velké, samozřejmě v prsou a pase je bylo potřeba hodně zúžit. Šaty Mášence seděly jako ulité a jejich myší barva, přesněji barva vojenského sukna na zimníky, která se stala módní během války, se velmi hodila k jejím rusým vlasům, něžné čistotě její mladé tváříčky, i k jejím skromně sklopeným světle hnědým, téměř ořechovým, očím, které se náhle vyzývavě rozzářily!

Šaty voněly jejich majitelkou. Tato jemně zachytitelná, ačkoliv naprosto příjemná, ale cizí vůně, vzbuzovala v Mášence neurčité temné pocity, a ještě jí připomínala, že je tady z milosti, že by měla být raději zticha. Byla.

Syn strýčka Paši a tety Daši, čtrnáctiletý vytáhlý Nikolenka s uhříky na ještě dětské tváři a trochu se proboujávajícím černým knírkem nad vrchním rtem, byl v uniformě gander-marina. Dcery Káťa

a Táňa, deset a dvanáct let, měly na sobě hezké, tmavě hnědé šaty s bílými krajkovými límci a manžetami.

„Tak teda, Pašo, předpověz nám budoucnost, přece to umíš?“ znovu poprosila Darja Vladimirovna.

„Vždyť víš, že to nedělám. Proč? Co se má stát, to se stane.“ Po třech stopkách anýzovky mladá, čistá admirálova tvář zrudověla, díky čemuž jak fousy, tak černá španělská bradka byly ještě černější než ve skutečnosti, a pohled jasných hnědých očí se stal pronikavější.

„Tati, prosím!“ poprosil Nikolenka.

„Tatínku! Tatínečku?!“ podpořily ho děvčata.

„Ano, Pavle Petroviči, prosím...“ podpořil rodinu oslavenec – kapitán.

Kuchař Vasilij a burš Dima ztuhli v očekávání a naději uslyšet něco o svém budoucím štěstí. Ať tam uvidí cokoliv, stejně doufali v to nejlepší. Tím žili.

Pavel Petrovič se najednou podíval na Mášenku dlouhým, zkoumavým pohledem: „A ty, proč mlčíš?“

Setkala se s jeho pohledem, vydržela ho a nic neodpověděla. Nebyla schopna odpovědi, protože náhle ztratila dar řeči z toho, co jí vytanulo. Najednou si představila, že šaty, jež má na sobě, jsou její a cizí

vůně je její vůně a ona není ona, ale admirálova žena. Ano, ona, Mášenka, je žena Pavla Petroviče, jeho polovička. A teta Daša? A teta Daša..., i když tak krásná jako dnes, se stejnými velkými prsy, černým copem zamotaným tak šikovně na hlavě, těmi svými brilantovými náušnicemi... a teta Daša je určitě jeho druhá žena, bývalá...

„Intuice je vnímání předmětu v jeho nedotknutelné autentičnosti.“

opakoval často na hodinách na Karlově univerzitě v Praze její profesor Nikolaj Onufrijevič Losskij. V roce 1924 tam začala Mášenka studovat na matematické fakultě. Ano, přesně tak, pravděpodobně určitě v nedotknutelné autentičnosti se jí v tu chvíli představil z ranného dětství známý strýček Pavel. A od té chvíle se na něj už navždy začala dívat úplně jinýma očima, než předtím.

Takže teď jí nezajímala předpověď o budoucnosti Ruska, nebo dokonce celého světa, teď mohla přemýšlet jen o sobě a o něm...

A tehdy strýček Pavel upřel pohled do černého skla blízkého lodního okénka a řekl velmi pomalu, slovo za slovem, v úplném tichu:

„Až za sedmdesát let zhyne nová vláda,“ a znovu se podíval svýma černýma

očima na Mášenku a dodal, „jediná Mášenka se toho dožije, z nás všech. Jen ona jediná...“

Všichni se roztrpčili kvůli Rusku a kvůli sobě, ale na její dlouhý život se nikdo nezlobil, protože sedmdesát let se všem zdálo tak daleko, že proč se urážet?!

Jako dárek ke svým narozeninám dostal kapitán první třídy od majitele kajuty námořní dalekohled značky Carl Zeiss, který byl uložený v příjemně vonícím, krásně zpracovaném, černém koženém obalu.

Admirálovy dcerušky důkladně obal očichaly a oběma přišla ta vůně překrásná.

„Tatínku, a z čeho je vyrobený, z jaké kůže?“ zeptala se mladší dcera Kátěnka.

„Nevím. Asi z telecí...“

„Ale já jsem četla, že drahé obaly dělají z kůže afrických buvolů.“

„Možná,“ usmál se otec, „ty to víš lépe, vždyť jsi naše budoucí chovatelka...“

Matka se podívala na svou mladší dceru s obvyklou hrdostí, a dokonce se ji pokusila pohladit po tváři, ale ta ze zvyku uhnula. Starší sestřička Táňa vyprskla do dlaní, nikdy nezmeškala možnost se řevnivě chechtat mámině oblíbenkyni Kátě. Vždycky jí připadalo, že říká jen samé hlouposti. Máša si hovoru nevšímala, protože si přemýšlela o svých holčičích věcech. Kapitán byl zaměstnán podrobným průzkumem binokuláru. Robustní kuchař Vasilij a subtilní Dima připravovali v rohu čaj a neposlouchali rozhovor u panského

stolu, prostě nikdo nevěnoval nutnou pozornost mimochodem pronesené poznámce Pavla Petroviče o budoucnosti jeho mladší dcerky, o jejích budoucích úspěších v chovu zvířat...

A, kromě jiného, se i tato jeho slova ukázala jako prorocká. Již za jedenáct let se Kátěnka tak dobře vdala, že se stala jednou z nejbohatších argentinských latifundistek, a vládla nedozírným pozemkům, statisícihlavým stádům velkého rohatého skotu, ovcí a stádům koní.

„Hm, krásná věcička Potěšil jsi mě, příteli, děkuji!“ přizvedl se mírně ze své židle kapitán, aby znovu potřásl rukou dárci. Usmál se na něj a současně i na všechny okolo.

„Podívejte, a ještě je tu monogram,“ a ukázal na těle binokuláru stříbrný monogram S. P. „Dokonce je uvnitř obalu drobnými písmeny celé jméno. Nevídím nablízko, tak to nepřečtu, podívejte se,“ a podal binokulár Mášence, která seděla vedle něj.

„Co?!“ vystrašeně zamumlala Mášenka a téměř ho upustila. Byla v ten moment někde hodně daleko... někde mimo čas a prostor.

„Je někde jinde,“ zasmála se Darja Petrovna.

„Říkám, že je tam uvnitř nápis, ale velmi drobně, přečtete to, prosím...“

„Ano, ano. Je to francouzsky,“ Mášinka už stačila přijít k sobě a vrátit se do vod Středozemního moře, na loď a do kajuty... „Tady je napsáno Serge Piccard.“

„Vasiliji,“ křikl na kuchaře admirál, „tys mi přinesl tenhle dalekohled. Jak se k tobě dostal?“

„Ále, v Sevastopolu, slabý týden před odjezdem jsem ho vyměnil s nějakým civilním zaměstnancem.“

„Výborně,“ řekl admirál, „skvělý přístroj. Určitě někoho z francouzské eskadry.“

„Kde teď asi bude tenhle Serge Piccard?“ položila řečnickou otázku Darja Petrovna. „Na jakém světě?“

„Dej Bůh, že na tomto!“ řekl čile admirál a dodal, obraceje se tváří ke kapitánovi. „Nemívám ve své sbírce hlouposti. Pjotře Michaliči, i když v něm budoucnost nevidíte, ve vašem novém působišti, jako pedagogovi námořního sboru, vám nebude na obtíž.“

Když admirál mluvil o kapitánově novém působišti, měl na mysli, že krátce před tím, než opustil Rusko, byl kapitán jmenován lektorem námořních záležitostí v Sevastopolském kadetském sboru, v tom

samém, který teď plul spolu s nimi v eskadře, kam byl zapsán kadet Nikolenka, kterého teď čekalo, že bude „cizincem pod africkým nebem“.

Admirál strýček Paša nechal v Rusku celý dům, ale zachránil svou sbírku optických přístrojů, které s sebou odvezl do vyhnanství. Jak o tom říkala Darja Petrovna: „Normální lidé si vzali perské koberce, starý bronz a můj podivín svá sklíčka a želízka, všechny tyhle hlouposti!“

Ach, jak se mýlila. Kolekce Pavla Petroviče se ukázala jako unikátní a, jak se выясnilo později, nebyla o nic levnější, než staré koberce a bronz.

Pavel Petrovič byl od dětství vášnivý sběratel optických přístrojů všeho druhu: brýlí, monoklů, lorňonů, binokulárů, námořních dalekohledů, mikroskopů a teleskopů. Co se týče posledního z nich, vždy toužil po velkém teleskopu. Toužil po tom, až půjde do zálohy, že si koupí jachtu, přidělá na ni nejmodernější nejefektivnější teleskop (měl i vlastní představu o jeho konstrukci) a odpluje na rovník pozorovat hvězdy, jak říkal „s maximálním přiblížením“. Admirál znal moc dobře hvězdné nebe a je třeba dodat, že ho cítil jako živé, jako část své duše. Rád opakoval Kantova slova: *„Jsou jen dvě definitivní pravdy.“*

*Hvězdné nebe nad hlavou a morální zákon uvnitř nás*⁸. Vášně ke sbírání optiky a láska k astronomii v něm nežily kvůli frustraci ze své hlavní služby, ale proto, že i jako jiné šarže té doby, disponoval obširnými znalostmi, širokým rozhledem, a jen samotný život u flotily ho neuspokojoval.

Ve své sbírce měl téměř všechna stádia vývoje optiky. Co tu všechno nebylo... Od malinkého dalekohledu Napoleona Bonaparta po teleskop Galilea Galilei a mikroskop Roberta Hooka, ale nejvíce byl Pavel Petrovič hrdý na dalekohledy generalissima Suvorova, brýle Ťutčeva a Feta, brýle cara Michaila Fjodoroviče a k nim připojené carově „Účetní knize peněžní vědy“, ve které bylo právě k získání těchto brýlí napsáno: *Brýle křišťálové z jedné strany broušené a z druhé kukátka, že při pohledu do nich se mnohé objeví*⁹. V kolekci byla ještě spousta divů jak ruských, tak zahraničních, dokonce černé brýle soudců staré Číny. Svou sbírku Pavel Petrovič shromažďoval od devíti let. Něco mu darovali, něco

⁸ Ve skutečnosti Kant říkal: „Dvě věci naplňují duši vždy novým a ještě silnějším údivem a pokorou, čím častěji a déle o nich přemýšlíme. Je to hvězdné nebe nade mnou a mravní zákon ve mně“.

⁹ Michail Fjodorovič (1596–1645), první car dynastie Romanovců.

vyměnil, něco koupil, takže byla ve značné míře historií admirálova života.

Toho večera zůstali sedět v kapitánské kajutě do půlnoci. Teta Daša zpívala při kytaře městské romance. Oslavenec kapitán Petr Michajlovič četl své básně. Možná by je číst nezačal, ale protože znali jeho slabost pro jejich psaní, majitelka s majitelem kajuty mu chtěli udělat radost, a tak ho přemluvili.

Když kapitán četl své básně, natolik ho to vzrušilo, že jeho modré oči sálaly takovým zvláštním světlem a zpěvně skřípavý hlas se natolik chvěl, až se zdálo, že solidní muž zaječí od vytržení, které ho zachvátilo, jako lechtané dítě.

„Bravo! Bravissimo!“ vyumělkovaně zakřičeli dvojhlasně admirál a jeho žena, když recitátor zakončil svůj poslední opus.

Děvčata Káťa a Táňa honily se zaujetím po bílém ubruse kuličku z chlebové střídky. Starý kuchař Vasilij poměrně nahlas chrápal v rohu kajuty. Spal, když mohl. Hubený burš Dima se snažil ze všech sil skrýt ironický úsměšek, jelikož i on se považoval za básníka, a ještě se mu líbila Mášenka. Zasmušile sedící Mášenka, které básně „stařika kapitána“ připadaly k jeho věku výstřední a nemístné, z ničeho nic plácla Ťutčevova slova:

*„A hloupému mládí je ostudný
svárlivý stařecký zápal!“*

Vyskočila od stolu a vrhla se ven z kajuty, utíkala po temné palubě, zakopla o první spadlou cestovní tašku, upadla a rozplakala se.

Pak ji Darja Petrovna ošetřovala tinkturou a všichni se cítili úplně hloupě a vinni, aniž by věděli proč a vůči komu.

Strýček Pavel prosil kapitána, aby se na Mášenku nezlobil, říkal, že je to hysterie z toho, co prožila.

Kapitán souhlasil. Nicméně večer byl pokažený a všichni se rozešli skleslí a jakoby vykolejeni z kurzu, který stejně nikdo neznal.

K večeru 21. června 1941, jako obyčejně před noční službou, si šla Sašenka zdřímnout. Nechtěla si lehnout, ale máma ji nutila: ‚Zdřímni si, dceruško, alespoň na chvílku ...‘

Nespala a nedřímala. Ležela na zádech úplně svlečená pod prostěradlem, které jí máma vyžehlila. Příjemně vonělo čistotou a ještě bylo teplé od žehličky.

„Maminko, máš na čistém prádle skvrnku!“ řekla jí místo „děkuji“ . „Přinesla jsi ho ze dvora, tak proč bys ho měla žehlit, když se s ním jen přikryju!“

„Ach, dceruško!“ potřásla máma zkroušeně hlavou. „Ach, dceruško!“ dodala znova, z čehož byl znát vyšší stupeň jejího znepokojení a rozhořčení. Čistotu udržovala pečlivě, dalo by se říci, že čistota byla baštou jejího života.

Sašenka se dívala do jejich slavného střešního okénka, které bylo lehce zaprášené, a mimovolně přemýšlela o tom, že by ho samozřejmě bylo dobré zamést. Jen vylézt na střechu. Máma má pravdu, když říká, že je potřeba „šůrovat“. Bez toho by život nebyl životem a člověk člověkem.

Sašenka měla radost, že je zítra neděle, což znamená, že jako obvykle nejsou

plánované operace. Pouze pokud se vyskytne něco mimořádného... Ale co se může stát za letní noci ze soboty na neděli? Vše bude jako vždycky, a to znamená, že do deseti večer bude ticho, pak začnou proudit nemocní určení na operaci a mezi jednou a třetí hodinou ranní, než začne příliv dalších pacientů, bude zase klidněji.

Během toho druhého klidu si, jako obyčejně, sednou na lékařský pokoj, aby si odpočinuli. Sejdou se tam odpovědný směnový chirurg, druhý chirurg, dorazí třetí, který chodí na příjem prohlížet nemocné, a dvě sálové sestry.

V úzkém, z chodby vyhrazeném, lékařském pokoji se nějak poskládají u omšelého psacího stolu na kolečkách, na němž Sašenka roztáhne nejen čistý, ale i naškrobený a vyžehlený malý zelený lněný ubrus, který přinesla z domova. Dříve jedli na holém stole, ale pak ji máma naučila nosit ubrus. Každý na něj položí, co se dá sníst, co si vzal z domova, a začne společné stolování. Všichni sedící u stolu budou ještě zelektrizováni tím duši zachvacujícím vzrušením, které obyčejně vládne v jakémkoliv lékařském pokoji, a navíc, když tam přijde sám Rajevskij, jejich odpovědný chirurg ve službě.

To, že je chirurg od Boha, věděli nejen v jejich nemocnici, ale jak říkaly pečovatelky: ‚Po celé Moskvě.‘ On byl nejen virtuos, šikovných je hodně, pokud však nebyl génius, tak v každém případě byl obrovský přirozený talent. Už když jen vešel na operační sál, všechno začínalo dýchat obrovskou spokojeností, která byla smíchaná s intenzivním zápalem, tak absolutní přesností a vznášejícím se napětím, že už na světě neexistovalo nic kromě operačního pole a jeho rukou...

Všichni si do služby přinášeli jídlo s sebou, proto Sašeňčina máma teď pekla pirožky. V místnosti to kysele, ale velmi příjemně vonělo čerstvým kynutým těstem, cibulí, dozlatova osmaženou na slunečnicovém oleji, kterou máma přidávala do štouchaných brambor, uvařenou rýží, jemně nakrájenými vejci natvrdo, mladým dušeným zelím, doslova vším, z čeho máma dělala nádivku do pirožků. Sašenka měla výjimečný čich, takže jí vůně přinášely hodně ostrých vjemů, jak příjemných, tak i opačných. To se svou starší sestrou zdělila po mámě. Máma určovala podle vůně, jak je osolený boršč, zda dostatečně nebo málo.

Nemohla usnout. Dívala se skrz střešní okno na proplovající oblaka na nebi, měla

radost, že na ni dnes v noci vyšla služba se samotným Georgijem Vladimirovičem, toužila po tom, jak mu bude nalévat čajový extrakt a vařící vodu do sklenice s melchiorovým podšálkem, a jak se ho zeptá: ‚Kolik chcete kostek cukru?‘ A on jí určitě odpoví: ‚Dvě. Vždyť víš,‘ a nesměle se usměje. Na operačním sále je Pán a vládce, ale zde, při posezení u čaje, se stydí jak za svůj poškozený zub, tak za to, že mu žena zase dala obložené chleby s věčně oschlými kousky sýra, které se hodily jen do polévky, a to ještě v tom lepším případě. Poté se zeptá: ‚Dáte si obložený chléb se sýrem?‘ A on odpoví: ‚Ne. Radši si vezmu tvůj pirožek.‘ A ona bude šťastná, že jí a pije z jejích rukou...

Sašenka přemýšlela o nadcházející noční službě. Na duši měla radost z toho, že bude celou noc s tím, s kým by chtěla být navždy, na věky věků... s Georgijem Vladimirovičem Rajevským, do něhož se... dnes to již mohla říci se vši určitostí, na první pohled zamilovala. Dokonce i teď, když se dívala skrz okno ve stropě na šikmo padající kapky nevýrazného deště, které se blýskaly na slunci, někde v těch zlatých mžítcích se mihl jeho obraz.

Přemýšlela o něm neustále. Usnula za lehkého bubnování kapek a šumu letního červenového deště.

Zdálo se jí o nekonečném moři s černými vlnami a zvuky zvonů. I když odkud se mohla vzít nad mořem zvonice, nota bene za Sovětské vlády? Určitě se jí zdálo o Tichém oceánu, vždyť jiné moře ještě neviděla a o Tichém oceánu se jí občas zdálo. Ale odkud se vzaly ty strašné černé vlny a zvonění. Těžké, povolávací, tak znepokojivé, jaké nikdy v životě neslyšela, ačkoliv v Moskvě se ještě zachovaly napůl fungující kostely a v jejich zvonících někdy ostýchavě zvonili.

Skrz sen, přes šum mořských vln, skrz těžce příplouvající zvuky poplašného zvonění se k Sašence prodírala slova, melodie a překrásný hlas:

*„To uprostřed plesu, tak maně,
kde hlučící dav kol se bral,
já uzřel tebe, tak jinou,
A zjev tvůj mne podivem jal.
Jen zdál se mi zrak tvůj tak teskný
a podivně smutný tvůj hlas,
jak šalmaje tóny, kdes v dáli*

jak šumot vln moře kol nás¹⁰.“

„Rádio,‘ zamyslela se, jak se probouzela a zaposlouchávala. Ne, to nebylo rádio, ale živý hlas. Překrásný hlas, to nejde lépe popsat. Bože můj, ale vždyť to je mámin hlas!

Trošku pootevřela oči. Máma seděla na židličce před jejich jediným stolem, pokrytým povadlým, vysušeným voskovým plátnem, rozplétala starý vlněný béžový svetr, který nosila Sašenka ještě ve škole, a... zpívala. Ano, to zpívala ona...

Na věky věků si Sašenka zapamatovala tento okamžik svého života, moment, který v jejím osudu změnil všechno, a všechno postavil vzhůru nohama. Zapamatovala si ho do nejmenších, smyslových detailů, které si je schopna zapamatovat jen žena.

V místnosti bylo pološero, jen žlutý zářící paprsek slunce, lámající se ve dvojitých sklech střešního okna, padal na máminy ruční práce, na její nezakryté kaštanové vlasy s prošedivělými prameny. Miliardy ostře světélkujících vzdušných částic se chaoticky rojily uvnitř slunečního paprsku a určitě si každá žila svým samostatným osudem. Silně to vonělo smaženými, ještě

¹⁰ Z originálu *Средь шумного бала* (P.I. Čakovskij/A.K. Tolstoj)/*Uprostřed plesu*. Překlad Emmy Destinové (pozn. přek.)

teplými pirožkami, které ležely na dvou hlubokých talířích, jež stály na druhém konci stolu, než seděla máma. Trochu rozdílně páchl ohořelý knot petrolejové lampy a dále se linula vůně domácího mýdla, kterým máma přepírala starý svetr, jenž se jí doslova ztrácel v rukou a měnil se v chomáč vlny. Za zdí něco klepalo, asi stařecci ve dvoře hráli domino na železném hracím stole. Levá noha jí trochu otekla, zdřevěněla a Sašenka ucítila, jak v ní běhali mraenci od chodidla k holeni, a nahoru do stehna. Když sklopila oči, uviděla, že prostěradlo je v nohou zmačkané do provazu, a její matně bílé tělo bělostně zářilo v pološeru. Zářící paprsek padal z okénka pod úhlem, mimo ni, a ona byla vidět jakoby ve stínu.

*„To jemné a dívčí tvé kouzlo,
když v tance jsi sestoupila říš,“*

zpívala máma,

*„tvůj smích jasný a přec tak zvláštní
mi ze srdce nevyzní již.“*

„Mami,“ zašeptala, „mami, ty zpíváš rusky?!“

Ta zmlkla, ale nelekla se. Podívala se na dceru upřeným pohledem mírně šikmých unavených hnědých očí, které

najednou vzplály tak jasně a osvětlily jí celou tvář, která v mžiku omládlá. Nepostřehnutelným pohybem ostře změnila držení těla. Její ramena se hrdě narovnála, že docela ošuntělý věčný nahnědlý světle žlutý šátek ji najednou pokrýval tak nějak jinak jakoby neobyčejně vytríbeně... Ten okamžik byl natolik vyčerpávající, že se Sašence zatajil dech. Nakonec máma promluvila velmi jednoduše, ale důrazně, úplně jinak, než mluví obyčejní lidé:

„Ano. Jsem rozená hraběnka Anna Karpovna Lange. Hovořím rusky, francouzsky a německy, dále španělsky, též italsky, a je-li to potřeba, řecky...“

Dcera se posadila zpátky na tvrdou postel, která byla velmi tvrdá proto, že povrch zchátralé, promačkané sítě pod matrací byl podložený prkny.

„Mámo... Maminko...“

„Dnes má táta narozeniny,“ pokračovala matka, nevšímajíc si dceřiných rozpaků, lépe řečeno, jejího absolutního šoku. „Dnes má táta narozeniny, tento den mne vždy doprovázel na klavír a já jsem zpívala. Nejvíce miloval tuto píseň. Promiň.“

Nahá Sašenka seděla na posteli jako opařená. Je těžké říci, jak dlouho trvalo mlčení, jestli minutu nebo věčnost. Poté máma řekla znovu čistou ruštinou:

„Oblékej se, dceruško. Dříve či později k tomu muselo dojít. Musela jsem se vdát. Vidiš, vdala jsem se,“ a zasmála se velmi radostným, uvolněným smíchem. „Možná je to lepší, jsi už úplně dospělá, musíš mne správně pochopit.“

Bez zaváhání se vrhla k mámě a přitiskla její hlavu k sobě, na své břicho, a ta, jak seděla na taburetce, tak zůstala na místě, jen zahodila starý svetr a přízi, osvobodila si ruce a velmi pevně ji objala, a obě se rozplakaly jako na povel. Tento jejich společný pláč znamenal to nejdůležitější, že nic, žádné vrtkavosti osudu neoddělí jejich vřele se milující duše.

Poté, když si jaksepatří poplakaly a zulíbaly se, utřely si slzy a máma začala vyprávět. Vyprávěla se zoufalstvím člověka, který se prodral na svobodu, s nadšením a dojetím. Saša zjistila, že její otec umřel jako postarší člověk, že byl admirál Carské flotily, že ho zabili rudí, že má starší sestru Mariju, gymnazistku, a pravděpodobně se jí povedlo odplout za hranice s Wrangelovou flotilou. Matka se přiznala, že těch dvacet let žijí pod cizí identitou. Haluško je příjmení bývalého otcova burše Sidora Haluška, ale jejich skutečné příjmení je Merzlovští. Takže ona, Saša, je hraběnka Alexandra Merzlovskaja.

„Jsi jak po matce, tak po otci urozená osoba. Deo volente...“

„Co jsi říkala?“

„To je latinsky. Znamená to z Milosti Boží.“

„Maminko, a proč jsi nikdy nemluvila rusky, vždyť mluvíš tak dobře?“

„Hlavně proto,“ usmála se, „protože nic tak neprozradí původ, vychování a vzdělání člověka jako jazyk, jako jeho řeč. Kazit si svou ruštinu hovorovou řečí se mi nechtělo, a za ukrajinštinu jsem se schovávala.“

„A proč jsme odjely z Dálného východu do Moskvy?“

„No, to je ještě jednodušší. Protože ve velkém městě se lépe schováš mezi obyčejnými lidmi, navíc ještě v Moskvě, kde nás málokdo zná. Všichni naši známí jsou z Petrohradu.“

Sašenka vyprávěla svůj sen.

„Je špatný,“ řekla máma, „je o válce.“

„Maminko, to neříkej!“

„Přesně tak. Válka je, dceruško, za dveřmi.“

„S kým budeme bojovat?“

„S kým? S kým bychom bojovali? S Němci přece.“

„Ale co to říkáš?“ zasmála se Sašenka, „máme pakt¹¹!“

Samozřejmě by propovídalý celý večer a celou noc, ale dceru čekala služba. Máma ji jako vždy nachystala, na rozloučenou políbila na tvář a zašeptala nadšeně:

„No, drž se, malá hraběnko.“

Sašenka vyšla na ulici. Letní Moskva byla prázdná. Světlý červnový večer byl tichý a jasný, a laskavý větřík byl velmi jemný. Dlažba svěže voněla deštěm spláchnutým prachem, až se zdálo, že se na tomto světě všem daří a nikde nejsou ani nemocní, ani ponížení, ani trýznitelé, ani ve sklepích schoulení mučedníci, nic strašného a surového, jen samé radostné naděje.

Cesta do nemocnice vedla čistými moskevskými uličkami, které domovníci pečlivě udržovali. Sašenka na ní znala každý stromek, každou nerovnost na chodníku, každou travičku a prorážející asfalt. Obzvláště těchto traviček si všímala, každé zvlášť, a vždy je na jaře povzbuzovala: „Rozvíjejte se, miláčkové, derte se, osvobodte se ze smrtelného zajetí.“

A nyní se sama cítila jako travička, pro kterou se stal svět, jemuž nedávno ještě

¹¹ Pakt o nenapadení mezi Německem a SSSR byl uzavřen v r. 1939.

rozuměla, nepřátelský, smrtelně nebezpečný a hrubě ji utiskující ze všech stran.

„Hraběnka! Dcera carského admirála! A dosud se skrývá pod cizí identitou? Dosud je naživu?“ přemýšlela Sašenka.

Snažila se překonat narůstající nekontrolovaný strach a nervozitu. Pokoušela se přemýšlet o lepší stránce toho, co se stalo. Například o tom, že vůbec není Haluško! Jak je dobře, že teď zná své skutečné příjmení! Jakou má výjimečnou mámu! No, dobrá, ale co s tím teď dál? Vždyť se vůbec neumí skrývat...

Za celou dobu po cestě do nemocnice si ani jednou nevzpomněla na svého Georgije Vladimiroviče Rajevského. Jak jen uviděla nemocniční bránu, zapřemýšlela, jak se s ním teď potká? Co řekne on? Co ona odpoví?

„Haluško, zdravím!“ dobrácky na ni zakřičela z verandy pokoje na příjmu tlustoučkový, pihovatý smíšek Naďa, její parťačka ze služby, vůbec dobrá holka, se kterou bok po boku čtyři roky studovaly na zdravotnické škole. Pak spolu od prvního dne pracovaly jako sálové sestry. „Ale tvůj Rajevskij dneska nebude. Zatkli ho. Říká se, že je nepřítel národa!“

„Neříkej mi, neříkej mi Haluško!“ vyskočivši na verandu, chytila ji Sašenka za

ramena. „Mám jméno!“ A jak se obrátila od vystrašené Nadi, přitiskla se ke stěně a cítila, jak ztrácí vědomí. Uzlíček s máminými pirožkami jí vyklouzl z rukou a upadl na betonové schody.

ČÁST DRUHÁ

„Vesmír ani netuší, že existujeme.“
Slova Lucia Mamilia Turrina, jež mu
připisuje Gaius Julius Caesar.

XIII.

Za polorozpadlými lázněmi římského imperátora Antonia Pia se temně modralo Středozevní moře, vody jeho Tuniského zálivu. A ještě dále na východě se hrbily bezlesé fialovohnědé hory Pobřežního Atlasu, nad kterými na bělavém nebi ztuhly v prapodivných tvarech bílé nadýchané mraky. Ztuhly, doslova se zamyslely, kam mají letět, jestli zpátky, do saharské pouště, nebo dopředu, na otevřené moře a dále, možná do Ruska, a možná do Číny...

Právě do této krajiny, do přímořské vily blízko ruin starověkého Kartága, přijela, v brzkém jaru roku 1934, rusovlasá žena. Objevila se v přepychovém bílém kabrioletu Renault, v doprovodu majitele vily, hlavy jedné z mála tuniských bank, pana Hadžibeka. Žena se jmenovala Marija Merzlovskaja. Od toho dne a na dlouhé roky se stala jednou z nejtajemnějších a nejvlivnějších stínových postav nejen vyšší společnosti francouzské kolonie Tuniska, ale i, pravděpodobně, celého Blízkého východu.

Brzy o ní bylo známo, že je původem ruská aristokratka a přijela do Tuniska z metropole, z Paříže.

Postupně vyšlo najevo, že se naučila dokonale nejen francouzštinu a etiketu, ale i mnoho dalšího, což se vůbec neslučovalo s jejím překrásným vzhledem. Například znala aplikovanou matematiku, chemii, optiku a bez nápovědy četla v mapě hvězdné oblohy. Vyznala se v burzovních kótách jako skutečný broker z Wall Streetu. Střílela z pistole jako udatný důstojník, rozuměla koním a byla neúnavnou jezdkyň. Plavala tak, že za ní bylo vždycky třeba poslat jachtu až na horizont. Marija měla ještě mnohé talenty, včetně dvou nejdůležitějších, které nejvíce popisovaly její život. Jeden byl tajný, nebo téměř tajný, nicméně mluvit o něm je ještě brzo... Druhý, evidentní, takříkajíc světský, byl talent malířský. Přestože nebyl velký, byl velmi vyrovnaný. Jak o něm říkala Marija: ‚Můj pohár je malý, ale piju ze svého poháru‘.

Kdysi se jí ptali, proč s takovým talentem a schopnostmi marní své dny tady, v zapadákově jako je Tunisko, a nezáří někde v Paříži, Londýně nebo New Yorku. Odpovídala vždy jedno a totéž:

„Tam není a nikdy nebylo Kartágo.“

A ti, co se ptali, chápali, že má na mysli svou rozvrácenou vlast. Marija vždy malovala akvarely nebo olejem témata, která byla spojená s historií Kartága či životem

jeho současných rozvalin. Vždy jen Kartágo a nikdy jinak.

Její dokončené práce měly jen dva rozměry 40x60 nebo 60x90 centimetrů, vždy s podpisem „Mari“ (azbukou) ve spodním pravém rohu a názvem obrazu ve francouzštině, v levém spodním rohu, napsaným velmi malými, ale velmi jasnými písmenky. Všechny její obrazy měly jednu důležitou vlastnost. Byly snadno rozpoznatelné na první pohled. Byla v nich vědomě podtržena jedinečnost stylu, možná i nepříroze- ného a naschvál vymyšleného, ale to nemělo význam. Tak či tak, měla styl. Co bylo neméně důležité, dávala svým obrazům podobné, ale nápadné, ostré názvy „Hannibalo- va přísaha“, „Fénický oheň“, „Píseň vestálky“, „Blahoslavený Augustin“, „Jaro v Kartágu“.

Mělo se za to, že její obrazy přinášejí úspěch a na dobročinných bazarech je místní šlechta bezhlavě skupovala.

Navíc, ke všemu výše uvedenému, hrála mistrovsky na klavír a měla poměrně silný a dobře postavený hlas. Čistý, plno- zvučný soprán, velmi něžný ve výškách.

„Malomyslnost je, pánové, těžký hřích. Nikdy se nepoddávejte malomyslnosti!“ ráda opakovala Marija a brzy se mezi svými novými známými proslavila

jako veselý člověk, který je připravený smát se při každé vhodné příležitosti. Smála se tak nenuceně, tak nakažlivě, že dokonce i nejunylejší skeptikové, misantropové nejstísněnější nedokonalostí světa, i ti začínali v její přítomnosti zářit. Uměla velmi ocenit a hbitě dokázala uchopit jakýkoliv zdařilý vtípek, že už to jí mohlo získat lásku a uznání všech těch mužů a žen, které motivovala svou podporou a pozorností.

Měla sklon k mystifikacím a hrám, ráda Tunisánům zpívala, a dokonce s nimi nacvičovala pod vlastním doprovodem ukrajinské národní písně. Nezvykle často:

*„Je měsíční noc,
hvězdná a jasná,
jako by byl zářil den...
Pojď ven, má milá,
prací zmořená,
alespoň na chvílečku v háj!“*

Ubezpečovala vládnoucí tuniská knížátka a jejich blízké, že tuto píseň složila její prababička, navíc že je to ještě jejich rodinná hymna.

Tunisané snaživě zpívali. Stávalo se, že z otevřených oken vily se zpěv nesl nad ruinami Kartága, nebo, zachycen pobřežním větrem, letěl k moři:

*„Je měsíční noc,
hvězdná a jasná...“*

Slova písně byla plně v souladu se skutečností. Noci byly v těchto požehnaných místech Severní Afriky obvykle jasné, měsíční a velmi tiché.

Marija byla stejně srdečná ke všem, bez ohledu na hodnosti a postavení. Ihned si zapamatovala a nezapomínala jména svých nových známých a vše, co bylo s každým z nich spojeno, co tyto lidi zajímalo. Ať už to byl poslíček nebo obchodník, u kterého byl tento chlapec ve službě. A opět, nezávisle na hodnosti a postavení, si lidé vysoko cenili takové pozornosti ke svým osobám a opláceli Marije stejnou mincí.

Zároveň je potřeba poznamenat, že Marijin zájem o libovolného člověka byl v každém případě opravdový. Usvědčit ji z neupřímnosti nebo nějaké ziskuchtivosti by nikdo nemohl. Na každého, koho jen letmo potkala, si pamatovala takové podrobnosti, takové detaily, kterých si nevšimli ani oni sami.

Ale nejvíce udivilo starší generaci tuniské aristokracie (která v mládí odešla a na stáří obrátila tvář zpátky k Alláhovi), že Marija nejen hovořila a psala arabsky, ale měla docela podrobné znalosti Koránu

a nedělalo jí problémy přidat do rozhovoru se staršími verše z té, či oné Súry. Pokaždé to učinila ve vhodnou chvíli a tak, že to dávalo smysl.

Říkalo se, že má spoustu peněz, ale to se neshodovalo s tím, že v Hadžibekově domě sloužila jen jako guvernantka, která vychovávala jeho dva malé syny. Stejně tak se s funkcí guvernantky neslučovaly luxusní pokoje, které jí byly v domě vyčleněny. Především však ten vědomý respekt, který jí prokazovali bez výjimky všichni členové bankéřovy rodiny, sluhové a zaměstnanci banky.

Do příjezdu Mariji Alexandrovny byl Hadžibekův bankovní dům tuctovou francouzskou koloniální bankou. A poté, co dorazila, již za dva fiskální roky, se bouřlivě prodrala do první tisícovky světových bank. Začali s ní počítat nejen v Tunisku, v Paříži, ale i v Londýně, New Yorku, ve Frankfurtu nad Mohanem, Tokiu, Římě a Curychu.

Zlí jazykové tvrdili mnohé, ale blízcí bankéře Hadžibeka, hlavně jeho dvě ženy, věděly přesně, že intimní svazek mezi majitelem a Marijou není a nikdy nebyl. Hadžibekovy ženy a jeho synové věděli o Marije, že je jeden z nejsilnějších investorů banky a fakticky ji řídí, že nikdy nezradí a

hlavně, jak o ní mluvíval sám Hadžibek: „Mari je náš kompas v rozbouřeném moři!“

Ale to se všechno stalo později, v daleké budoucnosti. Jakmile se, v ten památný den jejího příjezdu, umyla a převlékla do lehkých hedvábných bílých šatů, seznámila se s členy bankéřovy rodiny a poté ho požádala o svolení a zároveň mu oznámila:

„Půjdu, a projdu se v rozvalinách.“ A nečekajíc na odpověď, vydala se k ruinám Kartága, k polorozpadlým obloukům římských lázní, které byly vidět neda-leko.

Tento její zvyk ptát se jakoby na dovo-lení, ale v ten samý moment jen oznamovat, byl pro Mariju celkem charakteristický. Dělal její vztahy s okolím trochu vrtkavé, zlehka napjaté a spolu s tím prosté vzájem-ných povinností. Postupovala tak vždycky, s ostýchavým, téměř prosebným úsměvem, ale absolutně neústupně. Bylo obtížné jí odporovat. Její světlé hnědé neobyčejně zá-řící oči sálaly tak důvěřivě a otevřeně. Bez námahy se v nich zračila úcta k partnerovi a plná nechuť počítat s odmítnutím.

I teď, když se za ní díval, se Hadžibek neurazil a myslel jen na to, jak jdou k světle rusým vlasům bílé šaty a jak jí to sluší. Dívaje se za ní, starý lišák, sám ne-věda proč, opět se ujistil, že nakonec našel

skutečný poklad, a teď jeho dílo začne vzkvétat jako nikdy.

„Prostřete stůl, brzy se vrátí!“ velel ženám.

Když o Marije ještě nic nevěděly, považovaly ji za nebezpečnou soupeřku. Pevně sevřely rty a se smutnými tvářemi se podřídily a začaly servírovat na ohromný oválný stůl na odkryté verandě. Podle místních obyčejů, ne sluhové, ale hospodářovy ženy nebo dcery servírovaly na stůl v těch výjimečných případech, kdy bylo hostu potřeba prokázat náležitou úctu.

Marija neočekávala, že v lázních někoho potká, ale již za prvním velkým obloukem narazila na dvě desetiletá arabčata s lopatkami a metličkami, která očišťovala nějaký detail stavby. Spolu s chlapci se tam vyskytoval čtyřicetiletý muž, určitě Francouz, nevysokého vzrůstu, v široké pracovní blůze, kalhotách zašpiněných červeným prachem, hrubých sandálech na bosých nohou a nové, velmi drahé korkové helmě. Marija věděla, kolik taková helma stojí.

Jak se ukázalo později, jeden z arabských chlapců byl Ali, budoucí Marijin osobní strážce, urostlý, silný, s černýma zářícíma chytrýma očima, a druhý, Mahmúd, muezzin, neduživý, malinký,

působící trochu unaveně, jenž neměl dětské oči, ale stařecky moudrý pohled.

„Piccard, archeolog!“ představil se obřadně muž s úklonou a krokem vpřed.

“Marija, guvernantka!“ odpověděla mu na zdvořilost a hbitě od něj ustoupila. Dívala se mu do očí svýma světle hnědýma, zářícíma očima vlídně, a přesto tak vyzývavě a přezíravě, že se mu zatajil dech. Podívala se na něj a odešla pryč, aniž se ohlédla, a její dlouhé bílé šaty se vlnily okolo nohou do taktu lehké chůze.

Chlapci Ali s Mahmúdem a archeolog Piccard za ní bez přestání hleděli. Zkušený sukničkář monsieur Piccard pochopil, že je ztracen, že před touto ženou s velkým „Ž“ je neohrabaný puberták.

“Guvernantka!“ nazlobeně a obdivně zašeptal a nebyl schopen ji spustit z očí. „Známe takové guvernantky...“

XIV.

Kouřové pruhy ranního šera se vrstvily ve vzduchu, chomáče mlhy se zachytávaly za keře a stromy, ale Hadžibek a Marija již stihli vypít silnou kávu na široké kamenné verandě a sestoupili do malé zahrady, která byla okolo vily uměle vytvořena . Byla velmi dobře udržovaná. Rostly tam polokeře, i keře oleandru s jeho věčně zelenými, doslova plechovými listy, a krvavě rudé, nepřírozeně silné a téměř nevonící růže na velmi vysokých a jakoby voskových stoncích. Zkrášlovaly ji fialové a bílé hrozny jemných vistárií, hltavě přimáčkнутých k rozsedlinám, úkrytům vláhy v kamenných stěnách starého domu. Vistárie vědí, jak bezbranná je ta ranní hojnost, jaké je čeká vedro, jež přijde s východem slunce. Hořečnatě žlutá, sladce kořeněně nedýchateľná květenství na keřích citlivky, několik vysokých a mocných datlových palm, které měly kmeny pokryté zkamenělou rohovou, vše zde kontrastovalo, zářivé, bujné, silné už od pohledu, jakoby neživé a uměle působící, připravené Stvořitelem na teatrální efekt.

Jak by řekli Rusové, „v klídku“ se Hadžibek a Marija chystali vyjet v bílé limuzíně do Bizerty, velkého obchodního

přístavu protektorátu a zároveň francouzské vojenské námořní základny.

Ze zbytků nočního ledu v písčitých dolinách posílala Sahara zpoza šedavých vrcholků hor proudy blahodárného chladu. Srážely se zde, na břehu, s jeho vlažným, trochu slaným dechem, smíchávaly se spolu, a zdálo se, že vzduch není k dýchání, ale k pití.

Řidič přistavil auto a Marija již poněkolkáté bankéře překvapila:

„Nepotřebujeme cizí uši,“ řekla mu sotva slyšitelně a nahlas dodala, „budu řídit sama.“

„Umíte řídit?“ prohrábl si Hadžibek s chlapeckou nejistotou své nakrátko střižené šedivé vlasy.

„Ano.“

„Auto je natankované na tři sta mil, madame,“ řekl, s nedůvěřivým úsměvem na fialovo šedivých rtech, uraženě řidič, Berber, v červeném fezu.

„Mademoiselle!“ opravila ho stroze.

„Pardon, mademoiselle!“ vylezl řidič zpoza volantu a obřadně jí podal klíč do zapalování na bílém stříbrném řetízku s malým stříbrným dvouhrbým velbloudem.

Pečlivě si přívěšek prohlédla a líbil se jí. Stručně řečeno, „jednoduché, ale vkusné“.

„Ten benzín nám bude stačit na dvě projížďky,“ usmála se Marija odzbrojujícím úsměvem na řidiče, hbitě si pootevřela dveře auta, sedla za volant a vsunula do zapalování klíček.

„Ano, mademoiselle, na jeden konec je to sedmdesát mil, máte pravdu,“ potvrdil úslužný řidič, usmířený jejím úsměvem, když viděl, že podle manýrů před ním není afektovaná milostpaní, ale zkušená kolegyně.

Hadžibek si sedl na přední sedadlo vedle Mariji. Auto se plavně odrazilo z místa. Berberský řidič jim přátelsky zamával tmavou rukou a vzrušeně mlasknul jazykem a přitom odhaloval silné bílé zuby: ‚To je ale ženská! Uf! Kdyby mi Alláh dal něco podobného...‘

V ten moment vznikl na východě úzký citrónový pruh světla a oddělil temné mořské vody od nepřírozeně krásného tmavě modrého nebe, na němž se ještě zlatavě třpytily největší hvězdy. Ty každou minutou bledly a pohasínaly. Poté světla přibývalo a nebeská kopule světlala. Spolu s tím se rozšiřovaly prostory pobřežního údolí s jeho šedými čtverci malých vinogradů, rozmazanými skvrnami olivových hájů se zkroucenými, neúhlednými a nízkými stromy, které již přežily desítky generací

sběračů, stejně jako konzumentů úrody. Stále jasněji se ve výhledu otevíralo údolí s jeho bílými stužkami vápencových cest. Zhmotňovaly se vzdálené kopce, pokryté temnými, z dále téměř černými jehličnatými lesy a šedou kamenitou sutí. Zářivě se bělaly ostrůvky ovčích stád a jako skvrny se černala stáda koz. Blýskaly se kamenolomy se stěnami vyleštěnými do matného lesku. Opuštěný jezdec cválal po vzdálené údolní cestě. Na samém horizontu šel řetízek malinkých velbloudů. Chameleon, který přijal barvu vlhkého kamene, byl připravený svým dlouhým a lepkavým jazykem odstřelit první probuzenou mouchu.

„A máte řidičský průkaz?“ zeptal se zvědavě Hadžibek.

„Ano, pracovala jsem pro Renault.“ Marija přeřadila rychlost a přidala plyn. Silný automobil ji poslouchal a vypadalo to, že s potěšením. Bílý pruh cesty podél moře ubíhal pod koly. Řídit bylo příjemné, prudký protivítr přinášel vůni chaluh, okolo cesty se míhaly zídky, sloupce ze zelených kaktusů a vysoké trsy aloe s růžovými čišemi majestátních květenství.

„Mám jen dva měsíce,“ začal nakonec Hadžibek vmlouvavě rozhovor o tom hlavním, o tom, co mu nedávalo poslední dny klid. „Dva měsíce,“ zopakoval s těžkým

vzdechem, „musím říci Italům „ano“, nebo „ne“... Slyšíte mne, hraběnko?“

„Jé, takové překrásné moře, rovné, jako jídelní stůl. Dívejte, slunce! Můj Bože! Málem jsme si nechali ujít slunce! Hi-hi-hi!“ zachechtala se zaníceně dětským smíchem, pustila volant a zatleskala nad hlavou! „Nezlob, autíčko, nezlob!“ povedlo se Marije na poslední chvíli vyrovnat auto na silnici a neskutáleli se ze srázu.

„Zastavte auto!“ blyštěly se nasupeně bankéřovy malé černé oči a nízké snědé čelo se v okamžiku pokrylo potem. Skutečně se vylekal a rozčílil.

Marija v mžiku poslechla, snížila rychlost, přibrzdila, auto se přizvedlo a silně se zhouplo.

Krátkonohý plešatý Hadžibek svižně vyskočil na cestu a začal se nervózně procházet po bílém kraji ze sypaného vápence. Když byl nervózní, vždycky se procházel sem a tam.

Marija se dívala na slunce, které vycházelo nad mořem. Zatím se na něj bylo ještě možné dívat, a přemýšlela si o svém. Teď ji nevzrušovaly ani momentální strachy, ani budoucí kšefty jejího partnera. Mimovolně si vzpomněla na ten vzdálený rok 1920, když poprvé připlula k těmto břehům jako patnáctileté děvče.

Slunce začalo oslepovat. Marija od něj odvrátila pohled a zabavila se pilováním nehtů, velmi to milovala a vždy si to ospravedlňovala Puškinovými verši:

*„Je možné být pracovitým člověkem,
a přemýšlet o kráse nehtů.“*

Hadžibek se vyrovnal se svým hněvem, podrážděním a vrátil se do auta.

Chvíli oba napjatě mlčeli.

„Já vás prosím, hraběnko, musíte mi říci...“, nesměle začal Hadžibek.

„Nic nemusím,“ suše ho přerušila Marija. „Jsem sice věstkyně, ale potřebuji vše detailně spočítat. Obhlédnout přístav, všechno si řádně vícekrát prověřit a nastudovat současný stav vašeho státu, vše ocenit a vše zvážit. Dva měsíce na to nestačí.“

„Ale oni si kladou podmínky...“

„Tak si kladte také svoje, kdo vám v tom brání? Musíte být tvrdší, to Italové ocení. Vždyť jste významný bankéř, a ne číšník v jejich pizzerii!“ hrubě mu zalichotila Marija.

„Ano, ano, ovšem,“ s radostí souhlasil Hadžibek. Hrozně chtěl být významným bankéřem. „Ale, hraběnko...“

„A vedl jste nějakou paralelní práci s Němci?“ zeptala se Marija.

„S Němci... Ale vždyť jsou spojenci Italů... Počítal jsem, že mají společné zájmy...“

„Jak je omezený,“ popřemýšlela o bankéři Marija, ale nahlas řekla:

„My, Rusové, máme pořekadlo: Přátelství je přátelství, ale tabáček zvlášť. Nejdříve to s potěšením řekla rusky a pak mu to přeložila do francouzštiny. Povedlo se to téměř doslova.

„Dobrý nápad,“ řekl zamyšleně Hadžibek. „Hraběnko, jsem velmi naivní...“

„Vy? To je půvabné, naivní bankéř! To je něco jako krokodýl – vegetarián!“ Podívala se na něj s šibalským úsměškem. Její světle hnědé, mírně šikmé oči sálaly mládím a odvahou fatalistky. „Tak jak, jedem do Bizerty, nebo tady budeme stát?“

Hadžibek kývl na souhlas, nemohl utrhnout pohled od Marijiny vysoké bílé šije, od něžné jamky pod jejím hrdlem.

„Pane Hadžibeku!“ tvrdě se ohradila hraběnka.

„Ano?“ bankéř se zasmušile odvrátil.

„Pane Hadžibeku, pokud si mne budete takto prohlížet... pošlu vás k čertu se všemi vašimi grandiózními plány!“

„Promiňte, hraběnko,“ zamumlal bankéř, „samozřejmě, jsem pro vás stařík, ale...“

„Nejste stařík, ale kvetoucí muž. Nicméně já pro vás nejsem žena, ale obchodní partner a jen to. Domluvení?“

„Ano, hraběnkó. Promiňte, hraběnkó... A co jste dělala u Renaulta, pokud to není tajemství?“ zeptal se Hadžibek a snažil se změnit téma a udělat čáru za neúmýslnou roztržkou.

„Různě,“ rozjížděla se Marija z místa, zatímco smířlivě odpovídala. „Nejdříve jsem byla u pásu, šroubovala matky, vozila auta na sběrná parkoviště i do dalších francouzských měst, což už byla kvalifikovaná práce a dobře za ni platili. Pak jsem pracovala v tom samém uskupení Renault, ale již v továrně na tanky. Tam dělali tanky, tahače, traktory a samohybné drezíny pro železnici. Vypočítávala jsem zatížení tankových motorů. Tady nakonec přišly vhod moje vysokoškolské znalosti. Vždyť víte, že jsem aplikovaný matematik“

„Když se na vás dívám, je těžké tomu uvěřit,“ pronesl hloubavě bankéř, „kde jste vy, a kde jsou ty matice, podložky, špína saze? Ó, Alláhu!“

„To je úplně normální,“ řekla Marija zvyšovala rychlost.

Cesta se před nimi narovnávala v délce jeden a půl kilometru do přímé linky, takže

si mohla dovolit se rozjet. Zbožňovala rychlost.

„Když byla u vás ve Francii revoluce, také jste přišli o všechno, a potom si vydělávali na chleba, jak to jen šlo. Například jeli k nám do Ruska a sloužili jako guvernantky, učitelky, kuchaři, kadeřníci a hodináři, jako cokoliv, co kdo uměl!“

„Ano,“ souhlasil Hadžibek, „revoluce je hnus, je to národní šílenství.“

„Něco podobného šílenství, to sedí. Ale vždyť vy přece toužíte po své revoluci?“

„Já?!“ Hadžibek se skoro natlačil na dvířka. „Co to říkáte? Národní nezávislost, to je něco úplně jiného. Toužím jen po rozumné nezávislosti na Francii a po ničem jiném. Víc ani já, ani moje Tunisko, nepotřebujeme!“

Nějakou dobu jeli zase beze slova.

Hadžibek přemýšlel o své budoucí práci s Italy. To mu slibovalo miliony! Přemýšlel o nezávislosti svého milovaného Tuniska, v hluboké naději stát se v něm mužem číslo jedna. A proč by ne?

Marija si vzpomněla na obrovské provozovny v Billancourtu na severním předměstí Paříže, kde se rozkládají továrny skupiny Renault, na vůni rozpálených kovových špon a bídu, ve které žila. Na hrubé obtěžování pracujících, na tankový pancíř,

který z nějakého důvodu ráda hladila svými citlivými prsty. Tolik milovala přitisknout tvář k jeho pevnému tělu.

„A jezdila jste v tanku?“ přerušil její vzpomínky Hadžibek.

„Samozřejmě, jezdila. Vždyť jsem zvědavá Varvara!“

„A co je to Varvara?“ zeptal se Hadžibek, který opravdu neměl rád, když se v řeči jeho spolubesedníků objevovala nějaká neznámá slova.

„Zvědavé Varvaře utrhli nos!“ řekla ve sele Marija rusky a hned přeložila pořekadlo do francouzštiny.

Hadžibek se zatvářil, že všechno pochopil, neměl rád nejasnosti, nepřipouštěl si je.

Slunce se již vyhouplo dostatečně vysoko a zmenšilo se, zbělelo, oslepovalo svou září, jejíž paprsky vážně spalovaly. Ptáci a divoká zvířata, lidé a zvířata domácí po celém údolí pochopili, že jim skončila noční a ranní pohoda, že zlý žár nebude mít slitování. Vše živé se začalo schovávat do hnízd a nor, ukrývalo se v rozsedlinách a dírách a hledalo nějakou ochranu, byť v sebemenším stínu.

V dáli se objevila Bizerta, bílá a světle modrá, velmi podobná Sevastopolu.

Marijino srdce se zachvělo. Vždyť je to její mládí... chudé a nádherné, vyčerpávající, sladké a kruté neopětovanou láskou.

„Země!“ vykřikl jako první kadet Nikolenka. „Afrika!“

Všichni, kteří byli v tuto chvíli na palubě bitevní lodi, se vrhli k ocelovému zábradlí, aby se podívali na světlý proužek souše, který se objevoval na horizontu. Všichni vzrušeně zakřičeli hned za mladým kadetem:

„Země!“

„Afrika!“

„Hurá!“

Někdo se smál, někdo radostí plakal a někdo tleskal jako na představení, které skončilo zdařilým finále. Mnozí, hlavně ti, co byli mladší, se cítili, jako by byli Robinsonové, kteří se zachránili od jistého zániku a byli připraveni na nová dobrodružství, která zde, v Africe, budou určitě zajmavá a bezpečná.

Nikolenka se cítil jako Kolumbus. Nakonec se mu povedlo stát se středem pozornosti nejen kadetské roty nebo kadetského sboru, ale celé lodi, a zdálo se, že i celé společnosti. Ano, byl velmi ctižádostivý chlapec a ve svých čtrnácti letech již dávno toužil „po hrdinství, hrdinských činech a slávě“, již dávno „nosil ve své vojenské brašně maršálskou hůl“.

Tuto zázračnou minutu triumfu si nejen zapamatoval navždy, ale nesl si ji v srdci celý svůj dlouhý bouřlivý život. Sladké opojení, které tehdy pociťoval, jež bylo náhodou první, v mnohém určilo jeho další cíle a vítězství. Vždy ho vedlo, jak tehdy, když se stal odvážným letcem námořních sil USA, tak později, když se dostal mezi významné letecké inženýry, i již v poměrně vysokém věku, když se, jako sedmdesátiletý, proháněl noční Paříží ve svém luxusním sportovním autě...

To všechno měl před sebou. A zatím malý, pohublý Nikolenka hrdě stál, držel se za zábradlí a jeho odstávající uši něžně prosvěcovalo slunce.

„Nikolenko, ty vejdeš do historie ruské flotily. Gratuluji Ti!“ příběhla k němu Mášenka a políbila ho na rty. Chtěla na tvář, ale sekla se a povedlo se jí to na rty.

Ani se mu nesnilo, že by ho někdy políbila krásná Mášenka, která se k němu obyčejně chovala jak k neživému předmětu. Tak tohle znamená prvenství! To je ta chuť vítězství! Chuť Mášenčina polibku se usadila na jeho rtech na věčnost. Jak ho nazvat? Měkký... tvárný... slaný od mořského větru... něžný... horký... jablečný... medový? Ne. To nelze popsat...

Ale Mášenka letěla dál a na Nikolenku hned zapomněla.

Ten památný den, 25. prosince 1920 podle nového kalendáře¹², na který poslední eskadra Ruské carské flotily přešla, jakmile odplula z Konstantinopole k africkým břehům, byl na pobřeží černého kontinentu velmi tichý, jasný a požehnaný. Lehká pobřežní bríza příjemně ovívala rozpalené tváře budoucích ruských kolonistů. Slunce, i když stálo vysoko na čistém nebi, jeho paprsky moc nepálily a neoslepovaly, vzduch měl teplotu dvacet dva dvacet tři stupňů a teplota vody byla určitě o pět šest nižší.

„Rajská pohoda!“

„Nádhera!“

„Bože, je vidět tak daleko!“

„Podívejte, támhle už k nám poslali lodivoda!“

„Kde?“

„A támhle pluje člun pod francouzskou vlajkou!“

„Vidíte tak daleko!“

„Jsem dalekozraká. Pokud se dožijete mých let, budete také vidět daleko, i když

¹²Při odplutí z Konstantinopole k africkým břehům přešla poslední eskadra Ruské carské flotily na nový letopočet.

do budoucna neuvídíte dopředu ani den, ani hodinu!“ vítězně zakončila řeč upjatá stařenka.

Dámy si vesele a vzrušeně povídaly, měly už moře plné zuby, a tak se jim chtělo na hříšnou zem! Instinktivně se začínaly malovat v očekávání brzkého přistání. Vždyť k dohodnutému místu nepřiřply v noci, ale uprostřed bílého dne. Všichni byli přesvědčeni, že jsou před nimi jen nevelké formality a „Ahoj, Afriko!“

Na zádi ruské bitevní lodi se třepetala Ondřejská vlajka a na předních stěžních vlály vlajky Francouzské republiky. V nich byla, podle mínění mnohých, ochrana, a oni se upínali k brzkému bratrskému setkání na břehu. Bizerta byla francouzská vojenská námořní základna a Francie byla jediný stát, který uznal vládu Jižního Ruska, Wrangelovu vládu, a to znamenalo, že uznala i je, uprchlíky, za plnoprávné ruské občany, byť jen Jihu... Ale to všechno byla právní kazuistika. A byla podstatná? Podstatné bylo, že Francie podala nezištnou pomocnou ruku ruským lidem!

Břeh se rychle přibližoval a rozšiřoval. Brzy byly i prostým okem vidět obrysy bílého města a přístaviště s mnoha loděmi.

Teď už nejen dalekozraká stařena, ale všichni dobře viděli malou francouzskou loď, která jim rychle plula v ústrety.

Všichni dělali malou revizi svého harpádí. Mluvili o výjimečné šlechetnosti a nezištnosti Francouzů, o tom, že v Tunisku pravděpodobně žijí černoši a v souvislosti s tím vzpomínali na Puškina. Ale jedna opravdu sečtělá dáma řekla, že autor věhlasného „Zlatého osla“ Apuleius „byl také Arab a také byl černý“. A nikdo ji neopravil, neobjasnil, že Arabové jsou spíše bílí, než černí, a Apuleius byl Berber a skutečně v těchto místech žil, lépe řečeno, sto kilometrů na jihovýchodě od Bizerty, v bývalém Kartágu.

Kadeti a gander-marini si vyrazili rozebrat zbraně, ale důstojníci je zadržovali.

Mnozí zjišťovali, že blížící se Bizerta je velmi podobná Sevastopolu.

„Koukejte, jak je to městečko bílé, to je skoro jako náš Sevastopol!“

„Jak hory okolo, tak moře – jsou stejně modré! I přímořský bulvár! Bože, to je podoba! Jen tam, u nás, nebyly zapíchané palmy...“

Mášenka si pozorně prohlížela přibližující se město a přístav dalekohledem, jehož majitelem býval Serge Piccard. Ještě před minutou se s ním díval kapitán první

třídy Pjotr Michajlovič. Ale okolo běžící Mášenska k němu přiskočila, jako by se nic nestalo, jako by ho včera večer neurazila.

„Oj, drahý Pjotře Michaliči!“ vzala ho za manžetu uniformy, „ach, to je ten samý dalekohledek, co Vám včera darovali?“

A v tu chvíli někdo z průchozích špatně šlápl a nechtěně ji strčil do zad a ona se mimovolně přitiskla pevnou hrudí ke kapitánovu předloktí, z čehož on náhle zrudnul, a Mášenska, když viděla, jakou má nad ním moc, stále se k němu tiskla i potom, když náhlá nezbytnost pominula.

„Och, prosím, nechte mne alespoň chvíli se podívat!“ nevinně blýskajíc svýma světle hnědýma očima, které slunce ještě zesvětlovalo, zašvitořila Mášenska a natáhla ruku k dalekohledu. Chudák kapitán, básník, jí rád dalekohled podal a, rovnaje si nervózně sako uniformy, spěchal k rotě kadetů, jež byla svěřena do jeho péče.

Bez ohledu na své mládí, již dávno ovládala tu sílu, kterou nelze získat žádným učením a koupit za žádné peníze, sílu ženského kouzla, takového, které Francouzi nazývají šarmem, se kterým se děvče musí narodit, který buď je, nebo není – jako voda ve džbáně. Když tam není, tak ji nevylijete, ať děláte, co děláte. Ach,

Marusjo, ty potvoro!‘ říkala máma, která si dávno všimla jejich lstivých manýrů, ‚s tebou budou mít muži trápení, to tedy budou!‘

Se silným námořním dalekohledem viděla Mášenka jak samotnou Bizertu, tak i šedozelené hory, které ji obklopovaly, jasně modrou hladinu zátoky, i jazyky písčitých pláží. Vše bylo tak malebné, tak pitoreskní, že téměř nešlo uvěřit, že je to skutečnost, a nikoliv sen. Někdo za Mášenčinými zády řekl, že Bizerta je ve feničtině „přístav, útočiště“. Bylo to tak, bylo to jejich útočiště...

V tu dobu již strážní člun naváděl jejich bitevní loď do kanálu, který spojoval moře s velkým vnitřním jezerem. Jak zjistili později, tento kanál byl funkční od dob Punských válek, od dob Kartága.

Obrovské ocelové plavidlo vplula do vojenského přístavu Sidi Abdaláh tak ztěžka, tak mohutně, že se najednou zdálo, že odtamtud vytěsní všechnu vodu. Vlna, kterou ten gigant začal hnát, málem utrhla bójky. Pocit obrovské moci a síly lodi, její ocelové chvění, se přenesly na všechny pasažéry i posádku a naplnily je bezděčnou hrdostí. A jeden z francouzských námořních důstojníků stojících na molu řekl druhému:

„To je nestvůra! Ta ohromná síla! Podívej se, kolik mají dělových věží! Jestli toto jsou uprchlíci, tak kdo byli jejich pronásledovatelé?! A naše noviny píšou, že rudí jsou banda opilých žebráků. Již otec mi říkal: ‚Zapamatuj si, Juliene, že všechny revoluce a války se dělají penězi‘. Tak co, věř, že ruská revoluce smrdí velkými penězi. Moc velkými!“

Loď se vyvazovala.

Kadetský sbor byl nastoupen na palubě.

A jak to jen Mášenka uviděla, hned se tam hrnula a stála v řadě na levém boku jako poslední, vedle nějakého rusovlasého kadeta.

„A tohle je co!“ vyštěkl, když spatřil Mášu, důstojník, který dělal nástup a připravoval se podat hlášení veliteli sboru.

Máša vystoupila odvážně krok vpřed a hlasitě vykřikla:

„Kadet Sevastopolského námořního sboru Ruské carské flotily Marija Merzlovskaja!“

Nedaleko od ní mezi kadety někdo vyprskl smíchy a u pravoboku mezi gander –

mariny se ozvalo: „Děvče kavalerista¹³“, a veselý pubertální smích se rozběhl do všech stran jako po zápalné šňůře. Ale, běda, výbuch se nekonal... Všichni najednou uviděli, jak vylezl až na vrcholek stěžně světle žlutý karanténní prapor... Tento znak, tato událost vytěsnila vše ostatní, dokonce i Mášenčino hlášení. Všichni chápali, co je zač tento maláriový žlutý praporek, že to znamená „žádný břeh“, což je stejné jako „domácí vězení“.

¹³ „Děvče kavalerista“, Naděžda Andrejevna Durova (1783–1866), první ženský důstojník v Rusku, účastnice války v roce 1812.

Jakmile hlasití muezzini zapěli nad bílým městem svou pozvánku k večerní modlitbě, prakticky v tu chvíli zmizel za horizontem, schoval se někde nad Sicílií, úzký fialový pruh posledních slunečních odlesků. Tak se na bílé město, modrou hladinu zátoky, i na daleké hory, a na celé moře od horizontu k horizontu, spustila brzká jižní noc. Byla jejich první v africké Bizertě. Lépe řečeno, byli v Bizertě, a nebyli v Bizertě, nebyli na souši, ani na moři, nenacházeli se v zajetí, ale ani na svobodě. Všichni důstojníci a námořníci, gandermarini a kadeti, civilní dámy a pánové, děti – se cítili divně. Jako by běželi, běželi do svého azylu, ke svému novému životu a najednou v plném běhu narazili čelem na měkkou, ale nepropustnou zeď.

Jakmile zhoustla tma, daly se v zátoce do pohybu francouzské strážní čluny, začaly proplouvat mezi ruskými loděmi a hlídkovaly, zda se někomu z Rusů nezachce nenápadně spustit člun a tajně vystoupit na břeh.

Na lodích Ruské eskadry ještě nebyl rozkaz přejít na místní čas, takže do večerky zůstávala celá hodina. Lidé bloumali po špatně osvětlené palubě bitevní lodi

„Generál Alexejev“ bez cíle a beze smyslu, jako ztracení. I gander-marini a kadeti se chovali tiše, bez obvyklých vtípků a veselí, které mezi nimi vládlo v době takzvaného „volného času“. Dokonce ani malé děti nezlobily, jako by chápaly, že si jich teď dospělí nevšímají, že si dost prožívají svou náhlou potupu, své, z jejich pohledu, nezasloužené uvěznění na těsné, přeplněné lodi, přitom tak blízko dlouho očekávané země, když je na dosah ruky.

Lidé sklesle sledovali pohyb francouzských lodí, jejich palubní světla, obratné manévry po zátoce, zahrazené ruskými loděmi. Většina mlčela, a pokud někdo mluvil, tak o jednom a tomtéž.

„Francouzi jsou dobří, hlídkují podle všech pravidel.“

„Jaké mají právo nás zadržovat na lodi?“

„Právo? Svatá prostoto. Naše práva jsme pohřbili v Rusku.“

„Pánové, jste nespravedliví, karanténa musí být.“

„Ano, ale ve speciálních, pro tento účel postavených domech na souši, ale ne na lodích.“

„Francouzi jsou lakomý národ, jednoduše se rozhodli ušetřit na stavbě osady.“

„Pánové, nevzrušujte se, za tři, čtyři dny se to všechno vyvrbí.“

„Ne, ne, panáčku, minimálně dvacet jedna dní!“

„Takhle to nejde, máme snad mor?“

„Mor – ne mor, a tak to bude. Pamatujte na moje slova.“

V pauzách besedníci slyšeli tlukot motorů hlídkujících člunů a šum vody, která vířila za zádi.

Jako na potvoru bylo i nebe neproniknutelně zatažené mraky, bez hvězd.

„Schyluje se k dešti.“

„Určitě. Teď mají období dešťů.“

„Ano. Nebe je matné. Boha se nedovoláš.“

„Zaplať pánbůh, že je teplo.“

Po dlouhých dnech a nocích plavby ze sevastopolského přístaviště si lidé přivykli na nedostatek místa, načichali se zápachu svého i cizího zašlého oblečení, zápachu kravína, salaše, kurníku a maštale, co s nimi pluly jako na Noemově arše. Zkrátka – lidé si na omezení zvykli a i za to byli vděční – jen aby přežili, jen aby se dostali k novému životu... Ale jakmile jejich plovoucí dům zakotvil, když se jim to nezdálo, ale viděli pevnou zem, najednou jim začalo být zle jak z nedostatku místa, tak dusna v kajutách a špíny, a jak se ukázalo,

i ze sousedů, s nimiž sdíleli neštěstí, kteří je k smrti omrzeli, přestože k nim byli dříve tolerantní, ale najednou se stali téměř nesnesitelní.

Na jednom z člunů vypnuli motor, očividně proto, aby ušetřili palivo, a ten ze setrvačnosti připlul skoro k boku obrovského „Generála Alexejeva“.

„Na těch lodích je plno nákazy. Rusy nelze pustit na břeh!“

„A četl jsi v novinách, že nemají pravé peníze, ale jen falešné?“

„Fakt? Ola-lá!“ hovořili námořníci mezi sebou, i když alsaským dialektem, ale stejně to byla francouzština, takže velmi mnoho lidí na „Generálu Alexejevovi“ jim rozumělo.

„Ech, teď je u nás na vsi dobře!“

„Doma je vždycky dobře.“

„Seš blbej, Jeane, jestli Rusové nemají peníze, to je pro nás ještě lepší. Víš, jak mají líbezné ženy?“

„Jak to víš?“

„Nevím, ale chystám se to vyzkoušet. Která z nich obstojí před Francouzem? O to víc, že nemají peníze. Všechny budou naše, všechny si nás zamilují!“

Francouzi zmlkli, zřejmě si pluli plnit jiné úkoly. Ale stovky těch, které je na

„Generálu Alexejevovi“ slyšely a porozuměly, ponížene mlčely.

Když už pauza nešla vydržet, v úplném tichu se rozlehl plný, podle zabarvení krásný ženský hlas:

„Hej, až se vrátíš domů, do své vesnice, ať si tě oblíbí tvůj osel. Blbče alsaskej!“

Zvláštní půvab pro Rusy a to, že Francouzům nad tou odpovědí zůstal rozum stát, byl v tom, že Ruska pronesla toto své přání nejen v čistém alsaském dialektu, ale i přesně zkopírovala modulaci hlasu jednoho z hovořících námořníků.

Hromový smích na lodi překryl mrmlání Francouzů dole na člunu. A najednou zarachotil motor a člun odplouval od vysokého boku ruské lodi.

Mášenka se chechtala spolu s ostatními. Jak půvabná je ta cizí paní... Jak ty spratky odpálila!

Ukryla se na zadní palubě mezi hromadou knih, co zde složila kdysi s Nikoleňkou a dalšími kadety. Neschovala se jen tak, ale s dalekohledem v ruce, tím samým, který dosud nevrátila Pjotru Michajlovičovi. Chtěla mu ho vrátit, ale laskavý Pjotr Michajlovič odmítl: ‚Ne. Nechte si dalekohled u sebe. Třeba vás zabaví‘. Ráda si ho u sebe nechala, v noci se s ním zabavovala, tajně nahlížejíc do cizích životů.

Chápala, že šmírovat dalekohledem je neslušné, ale hořela zvědavostí a otrava na lodi byla tak ukrutná, že se přemluvila trochu si zahřešit. Řekla si: ‚Nu, zhřeš, Mášenko, ale jenom trošičku. Podíváš se, jak žijí ti Tunisané!‘

Silný námořní dalekohled a její bystrá očka umožňovala rozlišit dokonce i obrysy na portrétech v bohatých domech, samozřejmě, pokud byla otevřená okna. Bohaté vily stály blíže ke břehu. Byly zpravidla jedno nebo dvoupatrové a zastiňovaly malinké domy v chudinských čtvrtích. Takže se Mášence před očima otevíral životní styl jen v domech majetných lidí, hlavně Francouzů a občas Tunisánů. Dobře bylo vidět mořské nádraží v přístavu a kavárna, jasně zevnitř osvětlená se zasklenou verandou. Elektřiny zde nelitovali ani lakomí Francouzi, možná ji dostávali levně, nebo, s ohledem na vojensko-koloniální rozdělení, prakticky zadarmo.

‚Ten je legrační!‘ zachechtala se, když si prohlížela od hlavy k patě koloniální hlídku u dveří námořního nádraží. Byl vysoký, tmavý, ale díky pravidelným rysům obličeje, možno říci, že krásný. Měl červený fez, bílý krátký plášť, modré, velmi široké turecké kalhoty, které téměř zakrývaly boty, což vyvolávalo divný dojem jakési

hračkovitosti strážcovy figury. Dokonce jeho karabina nejenže to nezachraňovala, ale jako by ještě podtrhávala dojem toho, že tam dole, u světlem zalitého přístaviště nestojí živý člověk, ale takový kolorovaný cínový vojáček.

Kavárna byla také plná vojáků, pravděpodobně Francouzů, kteří nebyli oblečeni do směšných tureckých kalhot a plášťů, ale do obyčejné námořní uniformy, kterou měli podobnou ve všech evropských státech. Bizerta je obyčejná vojenská námořní základna, a tím je řečeno vše.

Tamhle ve vysokém domě je rodinná scéna. A, k jejímu údivu, její účastníci ještě nestačili zavřít okenice. Téměř ve všech domech již byly podle zvyku zavřené okenice nebo spuštěné žaluzie, ale tihle zapomněli, anebo si mysleli, že okna jsou stejně obrácena přímo k moři, tak kdo by se díval? „Á, tak tohle už je zajímavé!“ Tlustý, plešatý, vousatý muž, opět v modrém županu, to bude pravděpodobně Tunisán, co něco někomu vášnivě vysvětluje, rozhazuje rukama, dupe nožkou, „starý muž, hrozný muž!“. On nebo ona, s kým hovořil, je možná někde hluboko v místnosti, ale tam Mášenka neviděla. „Ach, jaká škoda! Ó, jaká...!“ Něco vyletělo z neviditelné hlubiny na hrozného muže. Sotva se,

chudáček, uhnul. „Jejda, to je polštář, ma-linký polštářek!“

A nakonec se na forbíně objevila Ona. Taková zlost! Taková gesta! Skutečná dračice! Ale byla pěkná. Měla černé vlasy rozpuštěné na ramena, negližé rozevřené na velkých prsou a mladou tvář zkroucenou vztekem. Přichází těsně k němu a, jak se říká u nás v Rusku, chytá ho pod krkem a třese jím. A on... nic, jen, soudě podle tlustých fialových rtů pod mohutnými černými kníry, něco žvaní na svou obhajobu.

Tak to je ona, utlačovaná žena Východu! Znamená to, že všechno jsou to kecy? Z toho plyne, že je to tady jako všude. Někoho utlačují, ale někdo se nedá.

Mimochodem, během svého následujícího dlouhého života mezi Tunisany, ale i v jiných arabských státech, se Mášenka přesvědčila o tom, že role ženy, a hlavně matky, je v muslimských rodinách dostatečně velká, a v určitém smyslu má Východ blíže k matriarchátu než Západ. Na veřejnosti zde ženy bývají ukázkově poslušné, a před muži dokonce i ponížené, ale když se dveře za hostem zavřou, občas vznikne úplně jiná realita.

Se vzrušením sledovala, jak se rozvíjely události v honosné ložnici bohatého Tunisana, a v tu chvíli, odkudsi zezadu, mírně

zleva, k ní přišly dvě dámy, zastavily se do slova metr od ní, a když si nevšimly Mášeňky s dalekohledem, pokračovaly v hovoru.

Kníratý Tunisan se v prvním patře jasně osvětlené ložnice pokoušel chytit tenká zápěstí své dračice, pokoušel se ji políbit na znak usmíření, ale ona hbitě uhýbala a nepouštěla klopy jeho županu.

„Ano, řeknu vám, drahá, život se obrací o sto osmdesát stupňů,“ povídala jedna z dam, nasávajíc kouř z papiroscopy. „Můj vlastní bratr byl sukničkář, násoska a neudržel korunu! Kolik se s ním žena natrápila, no hrůza! Celou dobu chodívala tajně plakat a všechno tomu čoklovi odpouštěla. Tři syny vychovala, ale on se o ně nezajímal. Stále měl nějaká dobrodružství, ona ho zachraňovala, stále ho z něčeho tahala. Ale pak děti vyrostly a začaly na něho ne kašlat, ale, jak to říci, chovat se k němu úplně „indeferentně.“: „Ano, papá. Ne, papá. Nevím, papá. Nedaří se, papá. Promiň, papá.“ A na jednou se stal krotký a bezmocný, že poslední roky chodil v závěsu za ženou a na každé její slovo oddaně přikyvoval: „Ano, Máňo, máš pravdu! Ano, Máňo, máš pravdu!“ A před tím jí div nenandával, že je nána. Ona byla silná, udělaná, ale potom vzápětí těžce onemocněla a rychle umřela.

Tak si představte, miláčku, že jí začal psát dopisy a zakopával jí je do hrobu.“

Aniž se přestala dívat dalekohledem na tuniský pár, Mášenka si najednou představila roh hřbitova někde v Rusku, zasněžený kopeček hrobu a před ním nějakého staříka v podřepu, jak zakopává holýma rukama dopis, složený do trojúhelníku po vzoru dopisů z fronty. Tak se stalo, že tento náhodně vyslechnutý příběh se jí uložil do paměti a od té doby, až do konce svých dnů mívala občas sen o tomto staříkovi, který zakopával dopis z tohoto světa na onen svět.

Dámy šly dále po lodi a Mášenka tak nikdy nezjistila, kdo byly, protože starých i mladých bylo na lodi hodně. Pravda, silný, prokouřený hlas dámy, která hovořila, a to její slovíčko „indefeřentně“, s třemi „e“ místo dvou „e“ a příjemná vůně dobrého tabáku s ní zůstaly na celý život, spolu se staříkem, zakopávajícím dopisy do hrobu a smradem výfukových plynů, rozprostřených po celém zálivu rachotícími francouzskými čluny.

A v tu chvíli Ona v tuniské ložnici tak zlostně trhla za klopy jeho županu, že chudák Tunisán málem zůstal tak, jak přišel na svět. Mášenka vyprskla smíchy, a jako by jí slyšeli, zasmáli se i ti dva

v tuniské ložnici. Nejdřív se zachechtala žena a potom i muž, a najednou se objali, pohnuli se dovnitř místnosti a zmizeli jí z očí.

XVII.

V malinké kajutě, kterou obýval na bitevní lodi „Generál Alexejev“ admirál Gerasimov, to nehezky páchlo naftalínem. ‚Glafira Jakovljevna zřejmě posypala vlněné věci,‘ zaregistrovala Mášenka, když vcházela do kajuty.

Viceadmirál Gerasimov, který byl v Konstantinopoli jmenován ředitelem Námořního sboru, měl pověst velkého specialisty v námořním dělostřelectvu nejen v Ruské flotile, ale i ve flotilách Japonska, Anglie a Francie. Když byl starším důstojníkem obrněného křižníku „Pobjeda“, bojoval o Port Artur a byl v japonském zajetí. Naučil se tam jazyk, zavedl přímé styky s japonskými námořními dělostřelci, kteří si velmi vysoce cenili znalostí ruského důstojníka a všelijak se mu snažili ulehčit jeho roli válečného zajatce. V Evropě ho znali námořní důstojníci z důvodu mnohočetných odkazů na jeho práce v jejich učebnicích, publikování v námořních časopisech a přátelských předválečných plaveb. Hodnost kontradmirál dostal Gerasimov v roce 1911, a viceadmirála roku 1913. V roce 1920, ve svých necelých šedesáti letech, to byl urostlý, šlachovitý, fyzicky silný a velmi obratně se pohybuující muž,

takže při pohledu zezadu vypadal jako mladý důstojník.

Pravda, když sundal svou vojenskou čepici s vysokým kšiletem, objevila se pod ní úplně holá lebka s malým věncem šedých vlasů. Měl docela pravidelné rysy obličeje. Velký nos a velké přitisknuté uši talentovaného člověka. Jasně ohraničené, vždy suché rty a vpadlé tváře přidávaly obličej rozhodný výraz římského legionáře. Avšak všechno kazil zlatý skřípec, bez kterého už dávno nemohl ani číst, ani psát. Jeho skřípcem zvětšené hnědé oči vypadaly trochu vylekaně a velmi dobrotivě. Prozrazovaly hloubku podstaty jeho povahy. Uměl velet, a také byl odvážný a panovačný, ale jen, jak se říká „ve službě“. Mimo útvar to byl výjimečně vlídný, jemný a skromný člověk.

Viceadmirál Gerasimov znal víc než dobře Mášenčina otce, jelikož celou blokádu Port Arturu sloužil pod jeho velením, spolu instalovali lodní děla v pevnosti a společně strádali v japonském zajetí. Navíc admirálova žena, Glafira Jakovljeva, byla její kmotrou, takže se mu teď s Mášenkou mluvilo těžko.

„Marijo, jak můžeš být kadetem? A pak co, budeš gander-marinem? A pak co, poručíkem? A pak co, kapitánem? A pak co,

admirálem?“ Rozrušením dával admirál do každé věty „a pak co“. Ruce se mu třásly, a tak celou dobu překládal papíry na svém stole nebo si upravoval skřípec. „Marijo, ty jsi dívka. A pak budeš slečna. A pak nevěsta. A pak se vdáš a budeš...“ tady se admirál zarazil.

„Stará nána,“ strefila se do jeho tónu, když zlomyslným něžným hlasem za něho dokončila Mášenka větu.

Alexandr Michajlovič Gerasimov se pokusil rozhořčeně zamračit, ale jako člověk, který se dokázal smát a byl bezelstný, se rozesmál, až mu v koutcích očí vytryskly slzy. Miloval smích, a všichni věděli, že pokud se chcete vyhnout admirálovu hněvu, rozesmějte ho a mnoho vám bude odpuštěno. Smál se dětsky nakažlivě a neobyčejně nahlas, z celého srdce, až stříbrná lžička v tenkém stakanu s podšálkem zazvonila. Když se vysmál, sundal skřípec, promnul si bílým šátkem oči, podíval se velmi pozorně na Mášenku, přimhouřil oči, jako by hleděl do mlhavých mořských dálek, odmlčel se a řekl:

„Stará možná budeš, když se toho s Milostí Boží dožiješ, ale nána nebudeš nikdy. Kadete Marusjo, v klidu se vydej do Sevastopolské..., ne, ne, ne asi radši do

Vladivostocké roty, budeš dobrovolník. Jdi, máš rozchod.“

Bože můj, jak krásná v tuto chvíli byla pro Mášenkou tmavá malinká admirálská kajuta se dvěma úzkými postelemi, přesně zastlanými chlupatými dekami a admirál s jeho pleší a velkýma připláclýma ušima, ze kterých trčely chomáčky šedých chlupů. Dokonce ani vůně naftalínu už nebyla tak strašná, ale zcela přiměřená.

Vyletěla z kajuty jako špunt ze šampaňského. Ó, to byl svátek, to bylo vítězství! Jak vyskočila z polotemné kajuty na palubu zalitou sluncem, bezděčně zamhouřila oči, vyhrnula se a hned srazila na zem malinkého rusovlasého kadeta, který právě procházel. Byl to ten samý, vedle kterého stála včera na nástupu a který se jediný nesmál jejímu návalu vstoupit do Námořního sboru.

„Promiňte! Promiňte!“ hbitě ho chytila za loket a doslova postavila na nohy. Byl velmi lehký.

Kadetík zčervenal, že v jeho ohromných velkých očích vystoupily slzy, a přitom zářily neočekávaným štěstím.

To byly ještě pozůstatky těch starých slavných dob, kdy se chlapci, výrostci a mladíci uměli rozpaky červenat, děvčata a dámy emocemi omdlévat, a také zralí

muži odpovídat za svá slova dle kodexu cti, celou svou důstojností, a dokonce i životem. Během občanské války začal duch šlechternosti a čestnosti z ruské společnosti, která byla rozedrána na krvácející části, rychle mizet. Nebezpečí, nouze a svévole, číhající na lidi na každém kroku, je rozzuřovaly a vedly ke všeobecnému rozpadu. A vláda hladu odvážně završila tuto práci, měníc mnohé na ponížené otroky a divokou zvěř zároveň. Proč ani Lev Tolstoj, ani Čechov (Dostojevský to, pravda, naznačoval), ani další nositelé myšlenek neřekli národu, že kultura a civilizace je jen vrstva cigaretového papíru nad smradlavou a lačnou propastí, nad temnotou a děsem.

Zdivočení postihlo v první řadě mládež. Bylo to viditelné i na kadetech a gander-marinech Námořního sboru, a to byli ve službě, na uzdě. Docházelo mezi nimi jak ke rvačkám za lepší porci, tak šikaně bezbranných, zlodějnám, lžím, surovostem, zlobě a zrádčovství. To všechno mezi nimi našlo místo. Oblečení a obutí byli do všeho možného. Nemytí, zavšivení, špinavého vzhledu, přestávali kadeti a gander-marini připomínat ty, za koho byli vedeni. Plus ke všemu ještě začali mluvit jako dlaždiči napůl námořnickým žargonem oděských putyk. Místo „dům“ říkali „barák“, místo

„sníst“ - „zchálovat“, místo „ukrást“ - „votočit“. Někdy bylo také slyšet „v cajku“, „padá list“ atd. A to všechno se, samozřejmě, stává, když začínají v kterémkoliv státě nepokoje. Jako první pronikají špína a nákaza do jazyka národa a pak hned do duše a těla. Na počátku bylo slovo, přesně tak to je.

„A vy jste, z které roty, Sevastopolské nebo Vladivostocké?“ zeptala se Mášenka rusovlasého chlapce.

„V-v-v-vla-vla-di-vostocký, odpověděl s velkými obtížemi, a tak se ukázalo, že se během silného vzrušení zakoktává.

„Jsem teď také ve Vladivostocké,“ řekla hrdě. „Tak to se musíme seznámit.“ A s lehkým pukrletem k němu slavnostně natáhla ruku. „Marija!“

„Mo-mo-m-moc mě těší...“, sotva ze sebe vysoukal modrooký, rozpaky zčervenalý chlapec. „Ale-alex-aleksandr Ba-ba-bakarov!“

„Babakarov?“ zeptala se znovu Mášenka.

„Ne-ne, Ba ne ba ka rov!“

„Bakarov?“

Chlapec se rozzářil a souhlasně potřásl hlavou.

Nastala pauza. A rudovlásek najednou promluvil úplně přesně, zvučně, a dokonce

při tom srazil podpatky špinavých sešlapavých pantoflů:

„Kníže Alexandr Bakarov!“

„Koukněme!“ zasmála se Mášenka s radostí, že to kokta zvládl. „Pokud jsi kníže, tak já jsem hraběnka Marija Merzlovskaja!“ a natáhla k němu ruku, aby ji políbil.

Kadet nejdříve nepochopil, co se od něj chce, ale jakmile mu to došlo, uklonil se a dotkl se rty její tenké ručky a zároveň na jeho šedavém, dávno nemytém těle, vystoupil lehký pot.

Mášence bylo najednou tak dobře, tak svobodně, že od přebytku citů vzala malinkého špinavého knížete za hubená ramena v roztrhané bundě, která dávno ztratila veškerou barvu a formu, a šinuli se po palubě zalité jasným slunečním svitem a zarovnané zapomenutými věcmi, vyhledat velitele Vladivostocké roty, aby mu představili okouzlující dobrovolníci.

Mášenka se zapsala do života Námořního sboru, jak se říká, „z voleje“. Už k obědu se oblékla do improvizované bílé zástěry a bílého kokošníku a oháněla se v lodní kuchyni. Společně s kuchaři a kuchtíky nalévala polévku do kotlíků a misek kadetů a gander-marinů. Sama odmítla stolovat v rodině admirála strýčka

Paši a přešla na obyčejnou chudou stravu, od stříbrných lžiček a vidliček k olověným.

V patnácti letech již měla to nejdůležitější – tvrdý charakter a žádným výkladem nepochopitelný cit pro detail, umění být v pravý čas na pravém místě. Toto umění měla již od dětství, když hráli na schovávanou. Uměla se schovávat tam, kde by nikoho nenapadlo ji hledat, a když hráli vybíjenou, trefit ji míčem nešlo téměř nikdy a nikomu.

Ó, ta chutná vůně pečeného skopového!
 Ó, to omamné aroma čerstvě namleté arabské kávy!

Nevelký, ale silný větrík dul přímo ze břehu a vlny dráždivých vůní připlouvaly od nábřeží Bizerty na ruské lodě v přístavišti, k polohladovým uprchlíkům, jedna za druhou, bez přestání a bez slitování.

„Poslyšte, to je k zbláznění!“

„Takovej sadismus!“

„Úplný výsměch!“

„Můj Bože, půl království za šálek kávy!“

„A Vy máte království?“

„Své nemám, ale jsem připravena dát půlku Francie nebo celé Tunisko!“

„Má na rozdávání. To jsme prostě my, Rusové!“

„Kdy už, kdy už konečně vstoupíme na africkou pevninu!“

Tak si povídali mladě vypadající dámy stojící nedaleko od Mášeňky pod barevnými paraplaty proti zářivému africkému slunci

„Tři sestry,‘ napadl pro ně z neznámého důvodu Mášenku název Čechovovy povídky. ‚Ty se cpały do Moskvy! Do Moskvy! A tyhle do Afriky! Do Afriky!‘ Od dětství si

oblíbila divadlo. Ochotnická představení v Nikolajevu nebyla nic neobvyklého. Všichni sledovali divadelní módu, všichni se tak či onak účastnili, někdo v roli herců, někdo jako nápověda, maskéři, dekoratéri, někteří jako diváci.

Také ji dráždily vůně z nábřeží, záviděla, ale mlčela. Vždyť teď nebyla jen dcera zabitého admirála, ale i voják, kadet Námořního sboru. Teta Daša se ji pokoušela nejednou nalákat na šálek kávy a něčím dobrým, ale Máša byla neoblomná: ‚Co to děláte! Jak teď můžu jíst a pít něco jiného než ostatní kadeti? Ne, ne, to nejde!‘

Země byla blízko, a tak lidé bloumali po palubě zanešené domácím haraburdím, zlobili se na Francouze, jeden na druhého, na nečistotu, které se nedalo prakticky zbavit, na stísněnost a nepořádek, ve kterém museli žít. Ani v Námořním sboru se moc nedělalo, nedařilo se dostat chovance do nezbytného stavu, který potřeboval admirál Gerasimov a jeho pomocníci – lektoři.

Admirál strýček Paša byl jedním z těch, kdo nepodléhal malomyslnosti. Podnikatelský duch ho přivedl k přípravě větrného elektrického motoru. Myšlenka přišla k admirálovi jakoby sama od sebe.

„Bože můj, jak jsou smutná pohoří okolo Bizerty a jak je ten protivný vítr

otravný!“ poznamenala jednou jeho žena, teta Daša, pozorujíc okolí.

„Hory jsou krásné, někde i nazele-
nalé,“ nesouhlasila s ní Mášenka.

„Hory-hory-hory-hory... vítr-vítr-vítr-
vítr,“ zamručel si najednou pod nos strýček
Paša. Podíval se na svou ženu a potom i na
Mášenku matným nepřítomným pohledem,
a najednou jasně a mladicky vykřikl:

„Taková krása! To bude větrný pohon!
Kolik nám dají energie! Nám!“

Jeho temně hnědé oči se zmenšenými
zorničkami se zableskly blouznivým třpy-
tem, černé kníry se mu naježily, obličej vy-
hladil a hodně omládl, zamilovat se do něj
bylo možné na první pohled! Mášenka se
neměla kam schovat. A proč by? Již dávno
pochopila, že se nenávratně a nadlouho za-
milovala, a možná na celý život.

Měla ráda jeho hlas, bezbarvý, se sla-
bou intonací. Slabý, když byl spolubesed-
ník nezajímavý, a náhle se naplňující mí-
zou života, hrou a silou, když ho něco za-
čalo zajímat. Milovala jeho prchlivost
a schopnost se rychle uklidnit, milovala,
jak odfrkává, když se myje, jak tiše a po-
malu jí, jak se usmívá, ukazuje své rovné,
čisté zuby, z nichž jeden, trojka dole, měl
mezírku. Mášence se zdálo, že právě tato
mezírka přidává jeho úsměvu určitý půvab

opravdovosti. Líbilo se jí, že o nikom nemluví špatně, byla nadšena jeho obdivuhodným rozhledem a tím, že se nejen nevytahuje svými znalostmi, ale vždy si hleděl toho, aby skryl svou převahu nad těmi, které převyšoval.

Máma ji od dětství opakovala: ‚Nevytvoříš si modlu!‘

Dosud to tak i bylo. Ale ta doba minula... Modla stála na podstavci. Byl jí ten, na koho by si před rokem ani nevzpomněla. Nevzpomněla a najednou, jako když otočíte kouzelným prstenem, změnilo se v jejím životě úplně všechno. Jak vnímání sebe sama, tak vnímání světa, i představa o smyslu života, o němž měla dříve jen nejasnou představu, se nyní vyjasnila. Žít, to znamená milovat strýčka Pašu a vše ostatní je jen pozadí na obraze, jen zadní část dekorace, na které se rozvíjí děj.

Objevila se modla a vše ostatní jako by pro ni přestalo existovat... Gander-marini a kadeti se točili okolo Mášeňky, ale to ji nechávalo chladnou. Dráždilo ji to, ale ne až tak moc, asi tak jako déšť nebo vítr, kterých se také nezbavíš, a ani to není potřeba. Vždy se můžete otočit, otevřít deštník, nebo si zvednout límec. Všichni mladoši pro ni teď byli jako rybky za sklem akvária.

Hýbou zábrami, plavou si a plavou, takoví zářiví, barevní, je to milé.

Strýček Pavel zasedl k výkresům a výpočtům větrné elektrárny. Na pomoc si u velitele Vladivostocké roty vyžádal Mášenu. Dobře rozuměla matematice, uměla rýsovat a v letu zachycovala vše nové, co jí strýček Paša vysvětloval. Navíc měla zvláštní vztah k číslům. Od malička se jí zdála živá a naplněná hlubokým smyslem. Lze říci, že se s tímto darem od Boha narodila.

Takže když jí strýček Paša začal zasvěcovat do čísel, celou ji to pohltilo. Řekl jí o tom, že do doby, než byly vynalezeny arabské číslice, ve všech semitských jazycích, latině a řečtině se čísla označovala písmeny abecedy nebo jejich kombinací. Takže se samo sebou stávalo, že čísla sestrojila tvar jména nebo název věci, pojmu, případně některé zmínky.

Strýček Paša jí vysvětlil význam řady přirozených čísel od jedné do deseti. Vyprávěl jí o Pythagorově teorii čísel. Pythagoras byl přesvědčen, že „čísla vládnu světu“. I o tom, že jiný velký vědec, Aristoteles, ačkoliv ne úplně, sdílel Pythagorův pohled, ale též měl za to, že „čísla tvoří podstatu všech věcí světa“. Obzvláště ji zasáhlo vyprávění o Dantovi a Beatrice.

„A ty rozumíš, příteli Horatio,“ říkal strýček Pavel. Tohoto svého „přítele Horatia¹⁴“ přidával do rozhovoru, když se to týkalo něčeho zvláštního a nepoznaného. „Chápeš, Marusjo, Beatrice, to jsou devítky.“ Vzal křídou a začal psát a mluvit zároveň.

„Devět. Bylo jí devět let, když se seznámili, a první verše věnoval Beatrice, když jí bylo osmnáct (jedna plus osm), také, jak vidíš, devět, a umřela ve dvaceti sedmi (dva plus sedm) – také devět. A co z toho vyplývá? Tři devítky vedle sebe - 999! Svaté číslo Vyšší božské lásky! Převrácené je to číslo šelmy - 666. Převrácené silou lásky! Dante byl členem ezoterického řádu Čekatelé lásky a byl zasvěcen do svaté nauky čísel.“

Strýček Pavel mluvil, ale Mášenka si pokoušela vzpomenout na sebe jako na devítiletou, vzpomenout si alespoň na nějaký náznak jejich současných citů ke strýčku Pašovi. A nakonec si vzpomněla. Vzpomněla si na ten jasný Velikonoční den a vzápětí na okamžik, jak stáli se strýčkem Pašou vedle sebe v kostele Pokrova na Něrli a modlili se, stejně jako všichni příchozí, stejně jako máma a táta a teta Daša, kteří

¹⁴ „Je mnohé na světě, příteli Horatio, o čem se našim mudrcům ani nesnilo“. W. Shakespeare.

stáli vedle. Teď jí vytanulo, že tehdy v kostele se na ní strýček Paša podíval tak nějak zvláště a vlídně jí potřásl její malou ručičkou, až jí z toho běželi mravenci po rame-nou a po zádech, potom nahlas zazpíval sbor a vše bylo jako vždycky.

*„Děvče zpívalo v kostelním sboru
o všech znavených v cizím kraji,
o všech lodích, co odpluly na moře,
o všech, co zapomněli své štěstí.“*

mihnuly se Mášence v paměti verše, které máma tenkrát, ještě v minulém životě, ráda recitovala... „Chudák máma! Skutečně ji nikdy nenajde? Ne, ona to zvládne, objede celý svět! A ještě tu byla sestřička Sašenka..., taková droboučká v bílé pe-lerínce...“

„Musíme jet na „Kronšadt“,“ řekl, odkládaje křidu, strýček Pavel, „tys ještě nebyla na „Kronšadtu“? Ó, to je osmý div světa! Navíc si tam musím vybrat elektrické motory.“

Vzali si loďku s námořníky a pluly za bílého dne k ohromnému zámořskému parníku „Kronšadt“, který stál nedaleko od bitevní lodi ve vojenském přístavišti Sisi Abdaláh. Francouzi naštěstí nebránili stykům mezi loděmi.

To, co uviděla na servisní lodi „Kronšadt“, jí uvízlo v paměti navždy jako svědectví o mocném Rusku. „Kronšadtu“ se říkalo dílny, ale fakticky to bylo soustředění malinkých továrniček a provozů, doslova narvaných stovkami obráběcích strojů, přístrojů a mechanismů. Bylo zde všechno od rámové pily po tavící pece. Soustruhy, frézy, vrtačky, dřevoobráběcí stroje stály vedle sebe po celé lodi. V podpalubí bouchala parní kladiva, v kovárně žhnuly pece, všechno svištělo, klepalo, hlučelo, všechno zde pracovalo nebo bylo připraveno ihned začít. Od rámové pily to vonělo lesem, čerstvě nařezanými kládami, a z kovárny horkým kovem. Ukázalo se, že kov poslušně hoří, což byla pro Mášu velká novinka! Stroje voněly olejem a spálenými kovovými šponami. Přesně takovéto vůně ucítila Máša později v dílnách továrny Renault. Ale teď byla celá u vytržení:

„To snad není možný! Tak to je něco!“

„A co sis myslela!“ souhlasil radostně s jejím nadšením strýček Pavel. „Řeknu ti, že ani Německo, Francie, ani Anglie nebo nějaká Amerika nemají nic podobného. Takovou silnou univerzální, námořní plovoucí základnu nemají. Každý čtvereční centimetr jsme tady, my ruští inženýři, spočítali, rozpočítali a vyrovnali. Mohou

tady pracovat tisíce lidí. V současné době je to vrchol inženýrského umění. A jaké poklady jsou v podpalubí! Kolik tam toho všeho je! Bože můj, koupíme si půl Afriky.“

Po cestě zpátky v loďce strýček Paša pokračoval v přemýšlení o nedozírných možnostech s vybavením „Kronštadtu“, o tom, že v souvislosti s jejich novou rolí Robinsonů bude rozumnější část strojů přenést na břeh a dát práci několika tisícům lidí. Měl radost, že našel na lodi elektrické motory, které potřeboval pro větrný pohon. Nešetřil dobrým slovem pro dobře vzdělané specialisty, kterých bylo na „Kronštadtu“ velmi mnoho.

Strýček Paša rozhorleně deklamoval, a tak Mášenka, když přemýšlela o „Kronštadtu“, jak je obrovský, poslouchajíc strýčka Pašu, se najednou poprvé zamyslela: „A proč když jsme tak šikovní, takoví skvělí, proč nám sebrali Rusko? Proč? Proč jsme opustili vlast?“

Vypadalo to, že jak si sedli do loďky, už byli u „Generála Alexejeva“. A támhle je teta Daša v bílém kloboučku, mává jim z paluby bílým kapesníčkem. Tetě Daše bylo třicet čtyři let, ráda mluvila o svých „Kristových letech“ a ráda koketovala, protože věděla, že vypadá velmi mladá.

Měla zářící černé oči, olemované hustými řasami, čistou bílou kůži a pravidelné obrysy obličeje. Pravda, nos jí utíkal trochu na stranu, rty měla plné a výrazné, zoubky jako perličky. Ráda si popovídala, dobře zpívala, hrála na kytaru a forte piano, byla smíšek, takže ze sebe dělala starou jen z vychytralosti, která byla její živé povaze vlastní.

Teta Daša si dosud u Mášeňky nevšimla změn ve vztahu ke svému muži, anebo si ještě nepřipravila způsob boje v pro ni úplně nové situaci a tvářila se, že neexistuje.

Kdo si skutečně ničeho nevšiml, byl strýček Pavel. Ani náznakem netušil, co ho čeká, jaká mračna se honí nad jeho hlavou.

Válka smíchala všechny karty, smíchala všechno – plány, naděje, záměry, cíle, celé bytí i smysl každodenního života. Dříve šla Sašenka do práce s duševním rozehvěním a úsměvem na tváři, s přesvědčením, že to „bude radost“, a teď chodila do služby do svého oblíbeného „špitálu“ s přemáháním. Bylo jí tam bez Georgije Vladimiroviče hořce a prázdno a nebylo nic, co by utišilo bolest v jejím srdci.

„Náš život je tak hrozný a my jsme proti němu bezmocní,“ řekla máma, když se dozvěděla, co se stalo s Georgijem Vladimirovičem. Doma začala mluvit se Sašenkou rusky, a mezi lidmi, jako dříve, jen ukrajinsky. „Kdybys věděla, kde je a odnesla mu balíček, možná ho dostane, říká se, že se dějí různé zázraky.“

„A jak to mohu zjistit? Na personálním?“

„Bože, jak jsi hloupoučká, našla jsi místo s informacemi – osobní oddělení... Ty nevíš, že je to tam samý práskač?“

„Proč? Máme tam takového ochotného pána. Je tak sečtělý, velmi pozorný a dobrý,“ namítla Sašenka.

„Možná je i sečtělý,“ řekla s lehkou ironií v hlase máma, „možná nemá jiné východisko, možná chlastá...“

„Přesně, pije, má takový červený nos.“

„Dobrá, ať si pije,“ shovívavě se usmála máma. „Ale ty zajdi ke Georgijově ženě. Řekni, že jsi z práce. Pokud je normální, bude ráda. Jdi, určitě je normální... Život učí, že všichni nejsou hajzlové...“

Máma řekla Georgij, vypustila otčestvo, a tím jako by ho postavila Sašence na roveň, jako by dala její lásce zelenou.

Sašenka se rozbřečela a vděčně se k mámě přitulila, přitiskla se jako malá na její měkké rameno. ‚Bože můj, jakou já mám mámu!‘ zamyslela se. ‚Nic jí nemusím vysvětlovat!‘

Máma na oplátku dcerku něžně objala a nad ničím nepřemýšlela. O čem by teď měla přemýšlet? Sašence se patnáctiletý rozdíl mezi ní a Georgijem zdál nepřekonatelnou překážkou. Ale máma věděla, že rozdíl patnácti let věku je mezi mužem a ženou normální. Její nebožtík muž, Sašenčin otec, byl o čtrnáct let starší a nikdy mezi nimi nebyla cítit žádná nerovnost.

Sašenka si vzpomněla, že sestra hospodářka jejich oddělení neodkladné chirurgie Sofja Abramovna trochu vychloubavě mluvila o tom, že Rajeuskij je její příbuzný.

Ano, bylo to teď v zimě, když Georgije Vladimiroviče, jako jediného v jejich velké nemocnici, vyznamenali řádem „Odznak cti“. Tenkrát řády ještě neplýtvali a vyznamenaných nebylo mnoho. Říkalo se jim nositelé řádů. Z toho důvodu svolal hlavní nemocniční lékař celý kolektiv a slavnostně Rajejskému pogrataloval. Vedení se tak rozšouplo, že mu dokonce uprostřed té kosy přichystalo kytici rudých karafiátů. Georgij Vladimirovič přinesl po shromáždění devět kvítků do lékařského pokoje a Sašenka zkrátila jejich poměrně dlouhé stonky a postavila je do litrové sklenice s vodou doprostřed jejich omšelého stolu, u kterého během služby pili čaj s jejími pirožky. Tak tenkrát na tom slavnostním setkání se Sofja Abramovna pochlubila příbuzenstvím. Svým zpěvným strojeným hlasem řekla poměrně nahlas: „A mimochodem, náš vyznamenaný je moje přízeň!“ Mnozí ji slyšeli, včetně Sašeňky.

„Musí znát adresu,“ byla přesvědčená, „důležité je, aby mi ji teď řekla?“

Ve skladu u Sofji Abramovny to zdravě vonělo zapraným prádlem, pracovním mýdlem, jodem a chlorem. Zkrátka vším tím zbožím, kterému vládla. Sofja Abramovna seděla na židli hned u dveří svého příbytku. Jako vždy byla oblečena ve výborně

vyžehleném bělostném plášti. Plné rty měla namalované rtěnkou neurčitého karmínového odstínu, obličej hustě napudrovaný a světle modré vypoulené oči zářily jejím nezpochybnitelným uspokojením poslední instance.

„Dobrý den,“ řekla Sašenka a ihned pochopila, že se nic nedozví, žádnou adresu. Sofja Abramovna nebyla sama, ale s nějakým mladým člověkem. Sašenka se na něj letmo podívala. Ani si nevšimla, jestli je blondýn nebo brunet, malý nebo vysoký. Od doby, co se zamilovala do Rajevského, přestala rozeznávat jiné muže. Všichni jí začali připadat stejní, jako Čiňané. Ale v dané chvíli to nemělo žádný význam. Pochopila to hlavní, že rozhovor se Sofjí Abramovnou se jí nepovede.

„Pojď dál, pojď dál, miláčku,“ chytila ji za ruku a vtáhla do místnůstky. „Myslím, že vím, proč jsi přišla.“

Sašenka zrozpačitěla, pokusila se osvobodit z jejích rukou, ale ta už ji držela pevně a nyní již oběma rukama.

„Všichni se od nich odvrátili,“ řekla tiše Sofja Abramovna, a její hlas poprvé nepřipadal Sašence falešný. „Jo, jo, všichni se odvrátili...“

„Ale, proč všichni?“ vstoupil neočekávaně do rozhovoru mladý muž. „Ty ses na ně nevykašlala.“

„Já?“ vytřeštila oči Sofja Abramovna. „Taky jsem hlupačka!“

„A já?“ zeptal se mladý muž.

„Ty? Pokud máš na mysli sebe, jsi jednoduše hlupák, Marku,“ podívala se na něj vlídně Sofja Abramovna a dodala, obracejíc se k Sašence, „mimochodem, seznámte se, toto je, mimochodem, můj syn.“

„Mark,“ představil se mladý muž.

„Alexandra,“ odpověděla mu stejným tónem Sašenka a poprvé na něho se zájmem pohlédla jako na spojence. Zdálo se, že je to docela urostlý mladý muž, modrooký jako matka, s kučeravými tmavě zrzavými vlasy a vysokým čistým čelem, takový aškenázský krasavec.

„Mimochodem, je zubař, mimochodem, slušný doktor,“ řekla, kývajíc na syna, jako na neživý předmět, Sofja Abramovna. „To já jsem si tenkrát brala koťátko u tvé matky pro svého vnuka a jeho syna, Doudika, vzpomínáš?“

Sašenka kývla. Ještě aby si to nepamatovala, vždyť tenkrát poprvé uviděla Georgije a Sofja Abramovna jí řekla jeho jméno, Rajevskij.

„Jak mu je teď, nevím,“ řekla Sofja Abramovna tichým neznělým, pravděpodobně svým skutečným hlasem. „Nevím, nebudu lhát, i když, říká se, že je dosud v Moskvě. Chceš adresu, že jo?“

„Ano, chci.“

„Adresu si nepamatuji. Jeho žena se jmenuje jako já, Sofočka. Je to, mimochodem, Markova sestřenice. Žijí v centru, vedle Sobačjej plošcadki, takový velký dům se lvy to je, ale číslo bytu si nepamatuju, ani vchod si nepamatuju, myslím, že třetí a patro, myslím, druhé.“

„To najdu,“ zaradovala se Sašenka.

„Můžeš jí říct, že jsem tě poslala já, máš to dovolené.“

„Děkuji.“

„Chcete, Alexandro, vyprovodím Vás?“ nabídl se Mark.

„Ne, ne, půjdu sama,“ políbila Sofju Abramovnu na hustě napudrovanou tvář a utekla.

„No, vidíš, a ty říkáš, že se k nim všichni otočili zády, a kdo to neudělal, je hlupák. Znamená to, že i ona je hlupačka?“ otočil se na matku vyzývavě Mark.

„Ona?“ Sofja Abramovna se na chvíli zamyslela. Její pudrem zahladené vrásky na tváři se vyhladily, vytlačující pudr. V jejích modrých očích se objevil neochvějný

svit poslední instance a řekla velmi tiše a zřetelně. „Ona? Ona, to je něco jiného. Nepleť si Boží dar se smaženými vejci. Ona má lásku, tomu ty ještě nerozumíš, tys ještě, mimochodem, nedospěl, Marku, to není to tvoje běhání za každou sukni.“

Časem Sašenka objevila podivuhodnou zákonitost. Je-li do čehokoliv zapletena Sofja Abramovna, radši se připrav, že něco přijde ...

Sofja Abramovna se ve skutečnosti nebo ve snu objevovala v předvečer nejhlavnějších momentů jejího života, těch nejkličovějších, když přicházelo něco nového, co určovalo další osud, když se rýsoval nějaký nový obrat, nějaký nová linka na čáře života. Máma Sašenku naučila velkému moudru hádání z ruky, ale jí samotné nehádala nikdy.

„Chceš to umět, naučím tě to,“ řekla máma, „ale věštit nebudu. Zapřísahala jsem se, že již nikdy nebudu věštit poté, co zabili tvého otce. Ještě než jsme se vzali, věštila jsem mu, že ho zastřelí sedmnáctiletý zemědělský synek. Tenkrát to znělo divoce a nepravděpodobně, a přesto se to stalo.“

Ale Sašenka přece jen mámu přemluvila, aby jí řekla „alespoň trošičku“. Máma se jí pozorně podívala do jejích dlaní a řekla:

„Pokud trochu, pak čáru života máš dobrou, budeš dlouho žít, hodně přes osmdesát... Budeš žít ještě v jednadvacátém století!“

„Ale mami, no tak!“ zasmála se Sašenka. „To budu jako stařena z „Pikové dámy“? No to pěkně děkuji! Tohle nepotřebuji.“

„Potřebuješ, nepotřebuješ, ale tak to bude,“ řekla máma. „Teď se ti zdá, že ve stáří lidé nežijí, ale zvykneš si, ještě se ti to bude líbit. O to víc, že budeš mít slušné stáří, co se zdraví týče.“

Dům se lvy na Maloj Molčanovke znala Sašenka dobře. Milovala procházky stářími moskevskými uličkami a postranními ulicemi, a u toho domu byla vícekrát, jako by to předvíдалa, že tu žije její vyvolený. Lvi seděli po obou stranách průjezdu, šedí, pravděpodobně betonoví a velmi působiví, ačkoliv na boku jednoho z nich bylo napsáno nepublikovatelné slovo. Na boku toho druhého „Lev Mojsejvič“. Všimla si chyby v otčestvu, ušklíbla se a zamyslela, že pisatel byl dost negramotný. V podjezdu bylo čisto. V té době ještě pracující nebyli zvyklí chodit do podjezdů na malou. Vystoupala do prvního patra a začala číst početné tabulky na dveřích bytů. Ne, v prvním patře známé jméno nebylo, a tady ve druhém ho uviděla hned. „Rajevští. Zvoňte 2x“.

Zvonila dlouho a tvrdošijně. Nakonec se vysoké dveře namalované hnědou

barvou pootevřely, jak to umožňoval řetěz uvnitř:

„Co chceš?“ zeptala se stařena s uvázaným šátkem.

„Bydlí tu Rajevskij?“

„Georgij Vladimirovič?“, znovu se zeptala stařena s viditelnou účastí v hlase. „Bydlel, miláčku, bydlel, sebrali ho...“

„Vím,“ řekla Sašenka. „A jeho žena?“

„Sofja?“ zeptala se znovu stařena. „Sofja se s dětmi odstěhovala k někomu na daču. Teď je léto, miláčku, léto...“

„Děkuji.“

„Za co, děvenko? Sbohem!“ a stařena udělala křížek temnou štěrbínou ve dveřích. „Opatruj se!“

Sašenka se připravila na rozhovor s jeho ženou, aby si to vysvětlily. Když sem šla, představovala si, co jí řekne Sofočka a co ona řekne Sofočce, dokonce když se bude muset přiznat. Zkrátka, přemýšlela a představovala si něco jiného, než se stalo.

Světlý červencový soumrak pomalu ukrádal obrysy domů, vzduch byl naplněn nádherou letního večera, vůněmi velkého města, zvoněním tramvají, občasným troubením automobilů a klapáním kopyt po dlažbě. Tenkrát ještě nebyl koňský povoz odepsaný, záviselo na něm hodně, všechno zásobování obchodů a trhů.

Sašenka kráčela po milované Moskvě jako ve snu, nedívala se, kam „jí nohy nesou“, a „oči vedou“, oči, jež jako by se dívaly na to, co se stalo s jejím Rajeuským. Myslela jen na něj: ‚Kde je? Jak mu je? Jak mu mohu pomoci?‘.

Druhý den zašla opět k Sofji Abramovně. Ta jí slíbila, že zjistí místo, kde je zavřený.

„Všechno zjistím, miláčku,“ řekla Sofja Abramovna. „Znám jednoho člověka. Tak jdi a připrav balík. A to, že jste se nepotkaly se Sofičkou, je, mimochodem, možná lepší.“

„To je mi jedno,“ řekla Sašenka.

„Rozumím ti,“ vzdychla Sofja Abramovna.

„Jasně, že teď trochu zestárla, ale bývala to moc krásná ženská!“ přemýšlela Sašenka o Sofji Abramovně.

A ta, jako by její myšlenky uslyšela. Přívětivě se usmála a řekla tak nějak velmi jednoduše, obyčejně a bez jakéhokoliv přehrávání:

„Jo, i já jsem byla mladá...“

„Vezmeme vše, co je potřeba,“ řekla máma. „Vím to – ponožky, mýdlo, machorku...“

„Nekouří,“ přerušila ji Sašenka.

„To je jedno. Machorku může vždycky s kuřáky vyměnit za to, co potřebuje. Ještě mu pošleme sůl, i kdyby jen dvě tři krabičky od sirek, a cukr. Pak ještě teplé ponožky, rychle je upletu...“

„Mami, ale teď je léto?“

„No a co? Po létě přijde podzim, potom zima. Ještě boty by bylo dobré poslat. Jakou má nohu?“

„Odkud bych to měla vědět!“

„No nic, koupíme větší. To bychom mohly vzít třiačtyřicítku, anebo spíš čtyřačtyřicítku. Boty s pevnou podrážkou, anebo radši vysoké boty z umělé kůže. A onuce. Ještě by byl dobrý kousek špeku. Víc už mu asi nedovolí. Už tak jsem toho namluvila dost. Jo, samozřejmě suchary. Suchary jsou vždycky potřeba.“

„Mami, a něco dobrého?“

„Tam chutná všechno. Dobrá, začneme balit, uvidíme.“

„A co pirožky? Hrozně má rád tvoje pirožky. Vždycky je chválil.“

„Může mít i pirožky. Ty zmizí hned.“

„A proč mohou pirožky zmizet?“

„Zaprvé, mohou je zhltnout stráže. Za druhé, potom, jak předáš balík, nedostane se k němu dříve, než za několik dní.“

„Proč?“

„Dokud ho neprověří. Dokud všechno neprověří. Každý kousíček tam div nezrentgenují, kvůli diverzi. Pravda, teď je válka, třeba se to tam mění. Může se stát cokoliv. Stráže se teď musí mít více na pozoru. Pokud budou Němci postupovat, v listopadu je budeme mít u dveří. Němci umí bojovat. I když je chytrý Bismarck prosil, aby nikdy nebojovali s Ruskem, oni ho neposlouchali. Za posledních pětadvacet let k nám vlezli podruhé. Pitomci.“

„Věříš, že zvítězíme?“

„Samozřejmě. I když u toho obětujeme Moskvu. Už jsme to jednou udělali...“

„Mami, ale on není ničím vinen, věřím tomu!“

„Jasně, že je nevinný. Oni nehledají vinné. Mají jiné úkoly.“

„Jak se v tom všem vyznáš? Nečteš noviny, rádio neposloucháš? Proč mluvíš tak přesvědčivě?“

„Nebud' směšná, dceruško. K čemu mi jsou noviny, když mám svoje oči, své uši, svou hlavu na krku. Myslíš, že jsou všichni v hypnóze? Ne. Takových, jako jsem já, je

také hodně. Dnes to mnozí všechno chápou tak, jak se o tom bude mluvit veřejně ve všech novinách za dvacet let. Mnozí vše chápou, ale mlčí. Život jim je drahý, i když takovýchle...“

„Proč si myslíš, že se za dvacet let něco změní?“

„Proč? No proto, že, díky Bohu, nic netrvá věčně. Dříve také bývali tyraní a otroctví. Dokud je tyran živ, všichni se mu klaní s láskou. A jak je mrtev... tak jenom lenoch si nekopne do mrtvého lva.“

„Mami, nezlob se, ale já tomu nevěřím...“

„Věř nebo nevěř, všechno bude přesně tak, jak bývalo, všechno se vrátí na své místo.“

„Mami, já ho strašně miluji. Já se tak stydím... Může mne vůbec někdy začít milovat? Řekni, ty všechno víš...“

„Dceruško, nejde o něj. Důležité je, abys ho milovala ty. Láska je jako talent... každému se nedostává. A vůbec ho neznám. Na pohled je to slušný člověk. Lidé o něm dobře mluví, je to znamenitý chirurg. Nevím... Hlavně, abys ty ho milovala. On musí zůstat naživu.“

„Mami, snad si nemyslíš?“

„No, a v čem je lepší než druzí uštvaní? Všichni jsou Molochovy oběti.“

„Mami, ale oni to přece musí vyřešit... Jsou povinni...“

„Ach, dceruško, jak jsi ještě nedospělá.“

„Mami, půjdu na frontu. Podala jsem si přihlášku.“

Matka neodpověděla, odešla do temného rohu místnosti, kam už skoro nepadalo světlo z jejich věhlasného okna ve stropě.

„Mami, neměj mi to za zlé...“

„Proč bych ti to měla mít za zlé? Jsi dcera odvážného admirála. Tvůj bratr Žeňa padl v námořní bitvě s Němci pátého listopadu 1914. Psal historii Černomořské flotily. Mášenka ji měla v krabici, možná se jí povedlo ji vyvézt... Věřím, že Máša je tam někde, za hranicí. Včera jsem ji viděla ve snu, živou a zdravou, hodně vyrostla. Ještě aby nevyrostla. Teď jí je třicet šest let. Musí být krasavice. Dej jí Bůh štěstí!“

„Mami, fakt je Mášenka za hranicemi?“

„Věřím tomu. Jinak by se mi o ní nezdálo. Jinak bych už dávno cítila její smrt. Ne, ne, je živá a zdravá. Tebe mohou uvolnit z nemocnice? Copak je tu málo práce?“

„Práce je dost, chirurgů málo, stejně tak sálových sester. Proud raněných je velký... Ale chci jít na frontu. Jsi proti?“

„Jak mohu být proti? V naší rodině byli všichni vojáci. Bránit stát, i když takovýhle... je naše povinnost. Teď je potřeba odložit rozepře, teď je řeč o osudu Ruska. Již podruhé za čtvrt století nás Němci ohrožují. Ale my to, dceruško, vydržíme. No, a jestli je ti souzeno dostat se na frontu, mám jen jednu prosbu.“

„Jakou?“

„Nepij tvrdý alkohol.“

„Mami, o čem to mluvíš?“

„Ano. Nepij tvrdý alkohol. Za žádných okolností Za žádných! Nikdy! Za žádných okolností! Zapřísahaj se!“

„Jasně, přísahám, ale...“

„Sašo, vím, bude to těžké, ale ty nepij.“

„No, mami!“

„Vím, co je válka. Nepij, pro ženu je to smrtelné.“

„Ale maminko, co to říkáš, k čemu by mi bylo pít tvrdý alkohol?!“

„Ne, ne, vím, co říkám. Přísahaj pořádně. Řekni: Mami, přísahám, že nebudu na frontě pít tvrdý alkohol.“

„Přísahám, že nebudu na frontě pít tvrdý alkohol.“

„Teď je to v pořádku. Vím, co říkám. Fronta, špitál, první linie – to je moře lihu.“

„Ale já jsem řekla, mami...“

„Řekla. Přisahalas. Tak je to správně. Sbohem!“

„Mami, stále ho mám před očima. V noci se mi o něm zdá. A když se probudím, pořád je se mnou. Dívám se na nebe a on je na nebi, dívám se na strom a on je mezi listy, dívám se podél nemocniční chodby a on se tam míhá. On je vždy a všude, chápeš? Mami, že nejsem normální?“

„Jsi normální. A tohle všechno je normální. Prostě na něj hodně myslíš.“

„Myslím na něj, nemohu na něj nemyslet... Ale má dvě dcerky, stydím se, ale nemohu si pomoci, nic mě nezastaví, chci pět dcer! Budu je také milovat! Je o hodně starší než já, a co má být?!“

„Klid, dceruško. Jsme takový druh. Jsou ženy, které potřebují výrazně mladší muže, potřebují vést, a jsou takové, jako my, které potřebují starší, potřebují být vedeny, nebo aby byli stejní. Neexistuje dobrá a špatná odpověď. Jednoduše tak to je, a tak to i bude.“

„Mami, opravdu je tam bijí?“

„Říká se to...“

„Ale kdo jim dal právo?!“

„Kdo je silný, ten je v právu. Jako v lese.“

„Myslíš někdy na našeho tátu?“

„Tátu? Pořád. Podívám se na nebe a je na nebi. Podívám se na strom a jeho oči jsou mezi listy, podívám se podél ulice a někde se mihne. Mám na co vzpomínat... má se mi o čem zdát.“

„Maminko, a proč jsi mi o tom nevyprávěla?!“

„A kdy jsem to měla vyprávět? Vždyť spolu rusky mluvíme až teď.“

„Mami, a tolik let to držíš v sobě? Bože můj, jak jsem byla hloupá! Jak jsem nic neviděla, nic necítila, nechápala! To je hrůza!“

„A co je na tom hrozného, dceruško? To není hrůza, to je podpora, to je smysl mého života. V minulosti jsem podporovala tvého otce, teď tebe, a v budoucnosti budu s ním, a pak, pak budeme znova všichni spolu. Táta, já, Máša, ty – a fertig!“

Ani na vysoké boty, ani na polobotky pro Rajevského jim nestačily peníze. Tehdy všechno prudce podražilo, hlavně zboží každodenní spotřeby, základ celé existence. Obuv se koupit nepodařilo, zato zbytek balíku daly Anna Karpovna a Sašenka dohromady, jak nejlépe to šlo.

Aby mohla uplést Rajevskému nové ponožky, vypárala Sašenka svůj šedý vlněný svetr, který dostala před rokem jako odměnu za výsledky v gymnastice, za první místo na závodech sdružení „Pracovní rezervy“.

„Sašulo, proč jsi rozpárala úplně nový svetr?“ vytkla jí máma. „Mohly se použít různé kousky a byly by z toho barevné ponožky, udělala bych je dobře.“

„Mami, nehádej se. Zato teď máme tolik příze, že je dost na tři páry. Jemu, mně i tobě.“

„Ale proč pro mne?“

„Pro tebe? Protože ty je taky potřebuješ. Je to důležité!“

„Jasně,“ usmála se máma. „Jistě, děláš to všechno, jak se patří. Pojď, upleteme je spolu.“

Z vypáraného svetru byla jedna vlna angorská, a proto byly ponožky jemné,

teplé a příjemné na omak. Jak pletly, vyprávěla máma o otci, o životě „za starých časů“. Změnila se doba a národ začal období před rokem 1917 nazývat „staré časy“. V dotaznících byla otázka: ‚Co jste dělal/a před vládou sovětů?‘ A nikdo si neuměl představit, že uplyne několik desetiletí, a přijde Antisovětská vláda, a již bude možné se ptát: ‚Co jste dělal/a za sovětské vlády?‘ Pro historii není toto tři čtvrtě století ani okamžik, ale něco neplnocenného, menšího než okamžik, avšak milionům lidí té doby shořely od „a“ do „z“ jejich životy, které spadly do vlčí jámy, na popel. Jediné, neopakovatelné, nevratitelné.

„Hlavně, že se mi povedlo, a za to jsem ráda, že nejsi lišenka¹⁵. A teď můžeš jít na frontu. Viš, že ti, co jsou zbaveni občanských práv, nesmí bránit vlast?“

„Vím. U nás je zbavená občanských práv Matylida Ivanovna, a ještě znám pár dalších.“

„Matylida z jaké strany?“

„Otec byl majitelem cirkusu.“

¹⁵ Lišenci, od ruského slovesa lišit – zbavit. Jednalo se o osoby šlechtického nebo buržoazního původu, které byly za vlády sovětů zbaveni občanských práv.

„Hm,“ řekla máma. „Jak říká náš věčně opilý kotelník, starý strýc Vasja: ‚Ech, sovětská vláda je dobrá, ale trvá to moc dlouho!‘“

„On to říká? Ten šedivý, takový malinký a hubený, co se v něm sotva duše drží. Skutečně to říká?“

„Říká, ale jen mně, mezi čtyřma očima. Mrkne a řekne to. Je to s podivem, ale nějak to na mně pozná...“

„Možná je hrabě, nebo provokatér, ale možná oboje dohromady?“ ušklíbala se Saša. Za poslední týdny nekonečných hovorů s mámou se jí otevřely oči.

„Těžko bude provokatér. Cítím je na sto honů. To spíš hrabě – nejsem v současném Rusku jediná herečka. To těžko, ale kdo ví... je to cizí neznámý člověk.“

Máma vyšla z místnosti vylít vědro s pomýjemi. Sašenka toho využila, a dřív, než dala do balíku jeho ponožky, přimáčkla si je k obličejí a zulíbala je. Byly takové měkoučké, čisté a příjemně voněly vlnou.

Udělaly dobrý balík. Ponožky, tři balíčky moršanské machorky, kousek domácího mýdla, tři krabičky od sirek se solí, několik kousků cukru, černé suchary, desítka pirožků s bramborem a desítka s jablky. Zabalily to do krabice od bot, napsaly na ni inkoustovou tužkou příjmení, jméno,

otčestvo a převázali tkanicí. Sašenka si uložila krabici do plátěné tašky, aby si ji vzala na noční službu a ráno, po směně, se hned vydala na tranzitní přepážku, na adresu, kterou jí dala Sofja Abramovna.

„Mami, a měli jsme vlastní samostatný oddělený dům?“

„Oddělený od čeho?“

„No, od dalších podnájemníků?“

„Měli jsme střední dům. Dvacet místností, možná dvacet pět, nikdy jsem je nepočítala.“

„Tý jo! A jak jsi tam zametala a myla podlahu? Od rána do večera!“

„Nezametala jsem, nemyla a neuklízela. Na to jsme měli lidi, takové, jako jsem já teď.“

„Dvacet pět místností! Proč?“

„Využily se všechny. Dvě dětské pokoje, dvě ložnice, zimní jídelna, letní jídelna, velký obývací pokoj, malý obývací pokoj, otcova pracovna, moje pracovna, několik průchozích pokojů, několik pokojů pro hosty, dole dvě místnosti pro služebnictvo, kuchaře, správce dvora, a ještě místnost pro našeho automobilistu, jak se dnes říká – řidiče.“

„Mami, za starých časů byly automobily?“

„Jo, jo,“ ušklíbla se máma, „vám všem mladým vsugerovali, že před sovětskou vládou v Rusku nic nebylo, kromě vykořisťování člověka člověkem. Počátkem dvacátého století byly v Rusku stovky automobilů, a před válkou už tisíce. Táta také rád řídil. A náš automobilista Zygmund byl švihák, s elegantním černým knírem. Z nějakého důvodu bylo v letectví a automobilismu hodně Poláků.“

„A odkud se dovážely automobily?“

„Něco se přivezlo z Evropy a hodně aut jsme dělali sami, v Rusku. Například v Rusko-baltickém hutním závodě v Rize jich vyráběli tisíce.“

„Proč jsem o tom nikdy neslyšela...?“

„A proč bys to měla slyšet a vědět? Všechno je zařízeno speciálně tak, abyste si vy, mladí, mysleli, že letopočet začal roku 1917. Historii píší vítězové. Tak to bylo, tak to je, a tak to vždycky bude.“

„Ale to je nespravedlivé, mami!“

„Jistě...“

„Co znamená to – jistě?“

„To znamená, že čím déle žiju, tím jasněji chápu, že to není vláda, ale že jednotlivý člověk nebývá dobrý pro všechny. Pro někoho je přítel, pro někoho nepřítel a někoho nezajímá.“

„Tomu moc nerozumím.“

„Dobrá, miláčku, jdi do práce, a hlavně tam přijď včas! Jdi s pánembohem! Pak si o tom zkusíme popovídat.“

Moskevské ulice si ještě udržovaly dřívější, předválečný vzhled, ale mnohé se změnilo. Nad městem zůstaly viset břichaté aerostaty, prý schopné překážet případnému německému bombardování. Bylo tam hodně vojáků, ale i všichni civilisté, kteří se shromáždili. Zaujali pozice, připravili se k odporu, obraně svých přístřešků, domů, ulic a uliček.

Ve vzduchu byla cítit válka. Z reproduktorů hřměly pochody, přerušované svodkami Informbyra¹⁶, mocný vítězný Levitanův¹⁷ hlas ani během našich porážek nedával nepříteli nejmenší naději. Byl právě konec července, a nálož předválečné sovětské propagandy vymývající mozky ještě hnala setrvačností své rádiové a jiné vlny. Stále se nevěřilo, že s válkou je to vážné a nadlouho.

Po cestě do nemocnice Sašenka přemýšlela o otcovském domě s dvaceti pěti pokoji. Měla divný pocit, přestože bylo

¹⁶ Informbyro byla informační kancelář tiskové agentury Sovětského svazu (TASS).

¹⁷ Levitan byl hlasatel, který měl výjimečně bohatý a přesvědčivý hlas.

neuvěřitelné, že to bylo přesně tak, jak máma vyprávěla. Samozřejmě, že hodně četla o šlechtických usedlostech, vilách s tanečními sály, ale nikdy pro ni tyto usedlosti a vily nebyly nijak skutečné. Dříve pro ni byly neurčitým umělým prostředím, takovým zastřeným, nejasným pozadím, dekorací, namalovanou na plátně, dekorací, ve které se pohybovaly živé postavy Turgeněva, Gončarova, Tolstého a Čechova.

Chtěla si představit svůj rodný dům a nemohla, protivilo se to všechno její životní zkušenosti.

„Skutečně to tak mohlo být?“ přemýšlela Sašenka, „Ne, jak to mohlo být?! Proč dvacet pět místností! Šlo by tam udělat školku?“

Nevěděla, že se tak stalo, že v domě jejich rodičů udělali za sovětské vlády právě školku. V jejím dětském pokoji, ve kterém prožila jen několik měsíců, zřídili účtárnu, ve které seděly dvě postarší účetní a od rána do večera házely do kalkulaček, kolik se snědlo másla, krup, kolik se zničilo a rozkradlo. Na zničeném, rozkradeném a na tom, co snědly myši, parazitovaly s vedoucím a na děti také něco zbylo. Na stěně Sašina bývalého dětského pokoje visel plakát špinavý od much:

„Socialismus je účetnictví“.

Tak to i bylo, nikdo to nezpochybňoval, i když ne všichni chápali, co účtují a proč.

„Ne, ne, k čemu by bylo jedné rodině dvacet pět místností?“ přemýšlela Sašenka, blížíc se k rodné „nemocniče“. „Vždyť například nám s mámou stačí jedna místnost pro dvě.“

Na betonové verandě přijímacího pokoje ji potkala oplácaná parťačka Naďa. Nedočkavostí téměř přitančila, její pihovatá tvářička se třpytila a rozverné hnědé oči zářily.

„Čus, Haluško!“ jasně vykřikla Naďa. „Ten tvůj se vrátil!“

Mezi knihami, které si kdysi z nádvor-
ního smetiště Anna Karpovna a Sašenka
přinesly, byla i „Díla“ Svatého Augustina¹⁸.
Když bylo Sašence patnáct let, máma jí
jako náhodou podsunula tuto knihu.
I když byla natištěna se starým pravopi-
sem, četla se lehce:

„Má duše délku, šířku a výšku? Na-
chází se duše jen v těle, jako v nádobě,
nebo na povrchu, jako závoj? Nepřipadá ti
prázdné to místo, jemuž se říká paměť?“

Když přečetla některé úryvky ze staré
knihy, která hezky voněla leštěným kože-
ným hřbetem, zapamatovala si hlavně

¹⁸ Svatý Augustin se narodil roku 353 v Africe,
v numíbijském městě Tagastě. Studoval a předná-
šel v Kartágu. Pokřtěn byl v Itálii roku 387. Vrátil
se do Afriky, rozdal své nemalé jmění a v r. 391
vstoupil do duchovního stavu. Od r. 395 byl bisku-
pem. Umřel v r. 430 ve městě Hippo Regius, poblíž
Kar-tága během invaze staro-germánského kmene
Vandalů, kteří v období 429–439 dobyli celou Se-
verní Afriku, r. 455 vyplenili Řím, a do r. 534 zmizeli
navždy z historické scény, zanechavše po sobě jen
pojem vandalismus jako bezmyšlenkovité, idiotské
ničení kulturních a materiálních cenností. Divoký
kmen zahynul, ale slovo zůstalo žít po staletí a do
dnešního dne otravuje svým jedem všechny nové
následovníky.

traktát o „počtu duší“ a hořce litovala, že máma neumí číst a mluvit rusky, a začalo jí být líto, že se jí na to na všechno nemůže zeptat podrobně, do detailů.

Do toho dne Sašenka nikdy o své duši nepřemýšlela, měla za to, že to jsou jen slova: „hlubina duše“, „rozlehlost duše“, „čistota duše“, „otevřená duše“, „prostá duše“, „špinavá dušička“, „lehce na duši“, „těžko na duši“, „duše bolí“, „duše duši hřeje“. Pravda, dříve o tom nikdy nepřemýšlela, a najednou, během čtení Augustina, se jí rozbřeskló. Všechno, co je v jazyce národa, není náhodné, ale pravdivé a nesporné. Od té doby začala přemýšlet o své duši odděleně jako o sestře, kdyby ji měla... Přemýšlela o ní: ‚Je velká nebo malá, hluboká nebo mělká? A jak rozumět tomu, že „moje duše objímá celý vesmír“. Národ neříká nic nadarmo,‘ to teď Sašenka pocítila na vlastní kůži.

‚Jak může jeden člověk říci o druhém: „Rodná duše“? A proč potom: „Cizí duše je temnota“? Jak tomu všemu rozumět? K čemu to celé je? Proč to je?‘

Odpovědi, které dával svým spolubesedníkům Svatý Augustin, stejně nebyly absolutní ani při všem jeho řečnickém umění a logice. I tak nakonec pravda vyklouzávala ze slepé uličky jednoznačného

poznání, jako by se najednou ztrácela v proměnlivé mlze nedopovězeného, tajemného a odlétala na věčnost, kterou nelze ani pochopit, ani změřit...

„Přišel jsem do Kartága, a začaly mne přemáhat zhoubné vášně nezdravé lásky...

Milovat a být milován pro mne znamenalo ovládnout předmět mé lásky. A kalil jsem pramen přátelství špínou chtíče, zamlžoval jeho čisté zrcadlo pekelným dechem vášní, jak jsem chtěl, hanebný a nečestný, v žalostné světskosti své, zdát se ušlechtilým a důstojným! Toužil jsem se celý ponořit do lásky. Milosrdný Bože, kolik hořkosti jsi mi v nekonečné dobrotě Tvoji přidal do této slasti! Zažil jsem jak lásku, tak vzájemnost a krásu rozkoše, i radostné utužování zhoubného svazku, a za tím i podezřívání, strachy, hněv, hádky a palčivý výprask žárlivosti!“

Když si Sašenka pročetla tento úryvek ze „Zpovědi“ Svatého Augustýna, její tvář vzplanula rudými a bílými skvrnami, dusivý stud ji zachvátil, dalo by se říct, že od hlavy až k patě. Zachvátil ji tak pronikavě, že se jí chtělo také brutálně „zažít lásku“, zachtělo se jí „pekelného dechu vášní“, o němž se jí již nepokojně a vášnivě zdálo

po nocích, když sebou házela ve spánku a do provazu smotávala prostěradlo.

Přiblížila se k jejich kruhovému kosmetickému zrcadlu na zdi, podívala se a připadala si odporná. Tlustý nos, tlusté rty, nízké čelo a povislé tváře, fuj! Zuby – pravda, čisté, rovné a bílé. Vlasy – skvělé. A také... ramena jak urostlejší pán, prsa nestejná, jedno větší, jedno menší, stehna nehezky tvrdá... Ne, právem nemá od života co očekávat... Oči takové malé, jak štěrbiny, fuj!

„Bože můj, jak jsem šeredná!“ zamyslela se s hořkostí Sašenka.

Tak jí to tenkrát připadalo, i když všechno se vyvinulo jinak.

Byla pohledná dívka. Nos jí samozřejmě nabobtnal, ale to je růstem, stává se to všem a pak to zmizí... Čelo měla vysoké, čisté a vypouklé, navlas stejné jak u Sixtinské madony, velké oči – světle hnědé, které se pod slunečními paprsky, padajícími z jejich střešního okénka, zdály barové a ošidně smutné. Rty měla krásně zvýrazněné... Ne, všechno bylo jinak, než si představovala. Pravda, nebyla ještě kráska, ale šlo to správným směrem. A všechno měla před sebou, jak lásku, tak vzájemnost, vášně, „půvab rozkoše“, hořkost odloučení a „výprask žárlivosti“.

Máma přišla z venku a sundávajíc si květovaný trojcípý šátek, radostně řekla:

„Je teplo. Začíná jaro.“

Venku již propukl naplno duben. A od dvacátého února už bylo Sašence šestnáct.

S chlípně se trpyticíma hnědýma očima se partačka Naďa tlačila na Sašenku. Něco ještě brebentila o Rajevském, o frontě, o tom, že v „zátiší“ u myčky se opět narodila kořata.

Ale Sašenka už ničemu nerozuměla, nic neviděla a neslyšela. Její duše letěla daleko vpředu po omšelých, chlorem načichlých nemocničních chodbách, okolo dokořán otevřených dveří skládku Sofji Abramovny, jejího syna Marka, který se Sašence ceremoniálně poklonil a chtěl jí něco říct, a plakátů Červeného kříže na špinavě zelených stěnách. Letěla do lékařského pokoje, kde po nocích obyčejně sedávali u čaje, kde byl soustředěný jejich život. Možná si někdo povšimne, že je duchem někde jinde. A jak to zvládne na operačním sále? Operační sál, to je stadion, to je práce, přitom taková, že nic, kromě ní nevidíte, neslyšíte a necítíte. Nikdo tam nežije odděleně, ale pod tlakem, jako jediná bytost.

V lékařském pokoji Rajevskij nebyl.

„Ona jít na pohovor na personální,“ zavřel, když potkal Sašenku, druhý chirurg ve službě Karen, podle přezdívky „malý“, protože v nemocnici byl ještě velký Karen.

Zároveň se ale smutné, slabě se blyštící oči malého Karena rozsvítily teplem a účastí, že řekly Sašence hodně milých slov podpory.

Sašenka byla přesvědčena, že spolupracovníci neví nic o její zamilovanosti do Rajevského. Měla za to, že „to není vidět“, i když oni, samozřejmě, všechno viděli a dávno už si za jejími zády špitali. Špitali si především o neštěstí s Rajevským, ale od doby, kdy se to stalo, nikdo už se jejím důvodům nechichotal, a všichni s ní jen mlčky soucítili.

Pokradmu strkala tašku s balíkem za skříň, a v tu chvíli do lékařského pokoje vešel Rajevskij a hned za ním smíšek Naďa.

„Zdravím!“ pozdravil Sašenku od dveří, jako by se nic nestalo a usmál se tak nějak divně, neotvíraje pusy.

„Georgiji Vladimiroviči,“ zavolala na něj z chodby operační pečovatelka teta Daša, která se přihnala z centrálního sterilizačního oddělení s biksy¹⁹. Měla v nich sterilní pláště, prádlo, prostěradla a plenky.

¹⁹ Biksy jsou kruhové kovové nádoby, které se naplní čistým prádlem a opracovávají se v autoklávěch desinfekčními párami, pod tlakem a při teplotě výše než 100 °C.

„Georgiji Vladimiroviči, zase vás volají k hlavnímu lékaři.“

On se hned otočil a šel. Saša s Naďou začaly pomáhat tetě Daše zkontrolovat prádlo v plechových krabicích, sterilizovat instrumenty a uklízet prostor, díky čemuž vyvalily do středu operačního sálu krystalové lampy na kolečkách a zapnuly je.

„A proč člověka bijí?“ jako by sama se sebou mluvila teta Daša, aniž by se na dívky podívala. Byla to dobrá, pracovitá žena, která měla pijícího, agresivního muže a lehkomyšlného synka se všemi z toho vyplývajícími následky.

Nikdo jí neodpověděl. Ani rychlý smíšek Naďa, která si nedávala pozor na jazyk, ani ta nepovažovala za možné podpořit rozhovor, i když jí jazyk svrběl!

Všechny tři dál v tichosti pracovaly. Cinkaly nástroji, zakrývaly operační stůl a vše ukládaly na přesná místa, aby potom již všechno mohlo probíhat automaticky.

Přišel malý Karen a začal štětkou a mýdlem tvrdě drhnout své chlupaté ruce od konce palců po lokty. Umyl si je, vydesinfikoval lihem a prsty namočil ve slabém roztoku jodu, kdyby se protrhly rukavice. Stát se mohlo cokoliv...

Před deseti lety, v roce 1931, přijel malý Karen do Moskvy ze své kamenité

Arménie na poukaz pro národnostní menšiny, pro něž byla speciální kvóta za účelem postupu do vyšších škol SSSR. Rok studoval kurzy ruského jazyka, poté šest let v lékařském institutu. Téměř od prvních měsíců studia pracoval jako noční sanitář ve stejné nemocnici. Hodně četl rusky, dokonce se pokoušel naučit nazpaměť „Evžena Oněgina“. Měl velkou slovní zásobu ruštiny, ale stejně dodnes říkal „mi“, „vi“, „budem se podívat“, „zasazivat“ místo „zasazovat“, „vrání“ místo „vařený“, motal „on“ a „ona“. Malý Karen uznával Rajevského jako božstvo a říkal, že „taková chirurg bývá jednou na sta let“. K jeho cti je nutno poznamenat, že byl celkově učenlivý a věci skvěle okoukával, takže práce pod vedením Georgije Vladimiroviče mu byla ku prospěchu a stával se rychle výborným specialistou.

„Před malým Karenem je velká cesta,“ řekl nečekaně Rajevskij, čímž malého Karena přivedl do rozpaků. Ten z toho zčervenal a v jeho překrásných, velkých očích se objevily slzy.

Přivezli nemocného, devatenáctiletého blondatého vojáčka raněného na hlavě a na prsou, s prokvetlými bílými řasami na černém opáleném obličejí.

Starší chirurg Rajeuskij se vrátil od hlavního lékaře, připravil se jako obyčejně a přistoupil k podrobné prohlídce nemocného, který byl při vědomí a sledoval každý jeho pohyb širokýma modrýma očima, do široka otevřenýma bolestí.

Operace byla těžká, ale podařila se.

Za nočního klidu, před rozbřeskem, si jako vždy sedli do lékařského pokoje vypít šálek čaje.

„A kde jsou pirožky?“ zeptal se s mrknutím Sašenky Rajeuskij.

„Tady,“ radostí se zarděla a bez stínu rozpaků vzala ze vzdáleného rohu vedle skříně plátěnou tašku, vyndala z ní papírovou krabici, rozřízla nožem provaz, kterým byla převázaná a podala pirožky na stůl: „Prosím!“ Krabici, na níž bylo inkoustovou tužkou napsáno příjmení, jméno a otčestvo Rajeuského nezačala schovávat pod stůl, ale jednoduše položila na parapet. Najednou jí začalo být jedno, co si o ní kdo řekne a pomyslí, byla šťastná z celého srdce, její duše se chvěla vzrušením z nějaké nejasné a opojné, dříve nikdy nepoznané svobody.

Během pití čaje se Rajeuskému obtížně schovávalo to, co dosud ukrýval za pevně sevřenými rty. Chyběly mu dva horní přední zuby, a bezděčně šišlal. Všichni se

tvářili, že si vyražených zubů nevšimli, snažili se chovat tak, jako by se nic nezměnilo.

Za širokým nemocničním oknem trpytivě rozkvétal nový den, nebe na východě zrudovělo, a už, už muselo vylézt sluníčko.

„Přátelé,“ řekl Rajevskij, „přátelé, dnes odcházím na frontu.“

Přivezli dalšího nemocného, odložili čaj a šli pracovat. Vypadalo to, že operace nebude složitá. Rajevskij ji svěřil malému Karenovi a sám ho jen jistil.

Na konci směny je malý Karen a Naďa delikátně nechali v lékařském pokoji samotné.

„Tak já si vezmu tvůj balík,“ řekl úmyslně vesele, zakrýváje si hřbetem ruky mezeru na místě vyražených zubů. „Děkuji ti. Ponožky, mýdlo, machorka... všechno, co se hodí.“

„Vždyť nekouříte?“

„No, nic. Možná si i zakouřím. Buď sbohem,“ a dotkl se její tváře nazloutlými prsty spálenými jodem.

Rajevskij a malý Karen odešli domů, ale Sašenka s Naďou zůstaly, aby jako vždycky s tetou Dašou uklidily operační sál.

Krabici si odnesl demonstrativně pod paží.

Sašenka, Naďa a teta uklízely více než hodinu. Slunce již vyšlo vysoko a paprsky oslepovaly odrazem od poniklovaných nádob, kyvet a instrumentů. Někde daleko na chodbě informoval z reproduktorů vítězný hlas hlasatele Levitana o nových městech a vsích, „přenechaných sovětskými vojsky dle plánu přeskupení sil“. Jak krev, tak lež, tekly jako jedna řeka.

„Sašulo, malý Karen si mne chce vzít,“ řekla jí zničehonic Naďa, když šly nemocniční chodbou domů. „Co myslíš, mám říct ano? Je přece dobrej, ne? Měla bych říci ano, dokud jsem poctivá. Stejně se musím vdát. A co radí teta Daša?“

Sašenka nestihla odpovědět, cestu jim přehradil vedoucí personálního.

„Soudružko Halušková, zajděte ke mně.“

„Tak jo, měj se!“ rozloučila se Naděnka.

„Měj se,“ odpověděla jí Saša a vešla hned za vedoucím personálního do jeho kanceláře.

Místnost byla docela prostorná, ale absolutně nesmyslně bez oken, s větracími otvory ve stropě kvůli nucené ventilaci. Sašenka tu byla již dříve, když dostala vyznamenání CUVV²⁰ za přehlídku na Rudém

²⁰ CUVV je Celoruský ústřední výkonný výbor.

náměstí, a když jí převedli ze školy do nemocnice na trvalé pracovní místo. Na stěně mezi okny visel plakát:

„Kádry řeší vše“

Na psacím stole z červeného dřeva svítila stejně honosná a stejně jako stůl stará, bronzová lampa. Oboje to vypadalo dost bláznivě mezi tmavě hnědými skříňovými trezory a regály se složkami dokumentů, jako v registratuře.

„Sedněte si, soudružko Halušková,“ přisunul jí lehkou vídeňskou židli vedoucí kanceláře. Vonělo to tam kolínskou.

Sašenka si sedla na krajíček přisunuté židle. Starožitná lampa vrhala zářivý kruh světla na ušlechtilé červené dřevo vyleštěné desky stolu. Kruh světla zachycoval kousek svazku „Vojny a míru“ v temně modré vazbě s faksimilií podpisu génia na přebalu, který Sašenka velmi dobře znala. Přesně takovéto čtyři svazky Tolstého románu si kdysi s mámou přinesly ze smetiště. Tvář šéfa personálního byla ve stínu.

„Objevil se názor jmenovat vás, soudružko Halušková, jako starší sálovou sestru oddělení.“

Sašenka mlčela, jelikož to, co jí bylo řečeno, vůbec neočekávala. Byla to dost

odpovědná funkce, a jak se říká, neměla na ni věk.

„Tady je nařízení. Seznamte se s ním a podepište.“

„Já? Proč? Máme přece služebně starší?“

„Měli jsme. Dnes byla mobilizovaná.“ Přistrčil jí po hladkém stole list papíru. „Podepište se!“

Sašenka se automaticky podepsala. Zvedla se ze židle a nezapomněla si z nohou vzít plátěnou tašku, ve které včera přinesla balík pro Rajevského.

„A ještě jsem chtěl,“ zlehka se zarazil personalista, „chtěl jsem se tě dotázat, co ten Rajevskij?“

„A co je s Rajevským?“

„Myslím v tom smyslu, jestli měl nějaké protisovětské výroky?“

Sašenka se upřeně podívala na vedoucího kanceláře, na jeho starou, nespavostí udřenou, nažloutlou tvář s laskavými modrými očima s červenými žilkami na bělmu a pleši ve věnečku řídkých pološedých vlasů.

„Podáš-li to písemně, tím spíše tě vedení povýší. Samozřejmě, šel na frontu, ale to nic neznamená, zkrátka dokud se bez něj neobejdeme, a tak vůbec...“

Stalo se to tak nějak bez její vůle, jako by samo sebou, praštila ho po hlavě plátěnou taškou a vyběhla z kanceláře.

„Teď tě seberou, ty moje neštěstí!“ s hrůzou zašeptala máma, když uslyšela její vyprávění. „Bože můj! Můj bože!“

Ale celé to dopadlo divně. Sašenku jmenovali starší sálovou sestrou oddělení, a vedoucí personalista, nezdravý a sečtělý Ivan Ignatěvič, ji jako první pozdravil, když se potkali, a dokonce sundal z hlavy mastnou plátěnou kšiltovku. Z personálního to bylo vždy cítit kolínskou, jak se snažil zakrýt své nepřetržité pití. Žil sám, zanedbaně, trápila ho nespavost a jediným jeho potěšením byl alkohol.

Luxusní kabriolet Renault jel s lehkostí po úzké vápencové cestě podél moře. Na příštím kopečku se opět ve výhledu objevila bílá a modrá Bizerta, tolik podobná Sevastopolu.

„Jó, to si dobře pamatuji, jak do Bizerty připluly ruské lodě. Ještě aby ne. Od toho dne mi osud ukazuje svou příznivou tvář. Na vašich lodích bylo spoustu všelijakého jmění. Ó, Alláhu, bylo tam úplně všechno! Obchodem s tímto majetkem jsem začínal svou kariéru. Vypravil jsem několik karavan do pouště a úspěšně obchodoval s Beduíny. A za rok, v roce 1921, jsem na vaší eskadře vydělal celkem slušné peníze!“ malá hnědá očka bankéře Hadžibeka se zableskla hrdinstvím a odvahou rozeného obchodníka.

Jeho neočekávané odhalení Mariju natolik udivilo, že bezděčně ubrala rychlost a limuzína jela pomalu a měkce. Pan Hadžibek se pohupoval na safiánovém sedadle a v obličeji mu těkal úsměv. Měl, co se týče ruské eskadry, na co vzpomínat, protože pro něj to byl dar z nebes.

„Tak co se stalo ve dvacátém prvním roce?“ zeptala se netrpělivě Marija.

„Udělal jsem výbornou transakci, prodal jsem municí ze všech vašich lodí.“

„Střely?“

„Nejen to. Bylo tam všechno možné, různé přístroje a tak. Prodali jsme všechno Estii, mám dojem, že tak se jmenuje malý stát na severu Evropy.“

„Estonsku!“ tvrdě ho opravila Marija, „Revel, Narva, dříve tam bylo Rusko...“

„Nevím. Když jsme to tehdy prodávali, takový stát byl.“

„Ano, když jste to prodával, měli už stát jenom jako. Svou kariéru jste začal rabováním?“ poznamenala sarkasticky. Marija a sešlápla pedál plynu a auto poslušně vyrazilo vpřed.

„Já, a zloděj?! Co si o mně myslíte, Mari?“ rozčílil se Hadžibek. „Jsem čestný obchodník. Ovšem, tenkrát jste byla ještě děvče a vás se to netýkalo... Ale všechny vaše lodě, od prvního dne v Bizertě, byly pod francouzskou správou, šly nám jako zástava.“

„Za co?“

„Jak za co? Za to, že vás Francie zachránila od jisté smrti. Byla to platba za vaši evakuaci z Ruska pod francouzským krytím a naše další výdaje.“

„Myslela jsem, že to bylo udělané nezištně. Všichni jsme si to tak mysleli.“

„Ale, mademoiselle! Přesně jak jste mi nedávno říkala jedno vaše ruské rčení, že se můžeme přátelit, ale tabák si dělíme.“

„Přátelství je přátelství, ale tabáček zvlášť,“ řekla našťvaně Marija rusky a na obličejích se jí udělaly skvrny.

„Jednali jsme přesně podle zákona, mademoiselle, na základě dohody mezi Francií a Vašimi. Papíry byly podepsané. Byla to normální transakce. A ubohý Hadžibek nevydělal špatné peníze!“ uchechtnul se lstivě bankéř a zavrtěl se na safiánovém sedadle.

„A vám se to neplete?“

„Mně? Ale za koho mne máte, hraběnko? Já nikdy nic nepletu²¹.“

„V takovém případě je to hodně smutné. Bože, jak jsme byli naivní!“

„Nemluvte za všechny,“ zazněl v Hadžibekově hlase otevřený výsměch. „Samozřejmě, že vy jste byla dívka, když jste připluli... Ale vaši generálové obchodovali docela čiperně...“

²¹ Bohužel, bankéř Hadžibek skutečně nic ne spletl. Dohoda o zástavě ruských lodí existovala de iure i de facto. V předvečer odplutí z Krymu generál Wrangel vynuceně podepsal s Francouzskou vládou tuto dohodu. Takové ultimátum dali Francouzi poté, co se lidé nalodili.

Tak například, generálporučík Zankevič, dobře si ho pamatuji, to byl velmi široký člověk.“

„Na eskadře nebývají generálové, ale jen admirálové. A žádného Zankeviče neznám.“

„Možná. To je klidně možné, byla jste tehdy dívka... Navíc v Bizertě nebyl jen jednou. Přijížděl z Paříže, tam měl dobré styky. Víte, tam!“ a pan Hadžibek roztočil svoji opuchlou malou ruku nad hlavou. „Nahore, v těch správných kruzích...“

V Marijině paměti se mihla vzpomínka na nějakého ruského generála, který skutečně přijížděl z Paříže, a kterého admirál strýček Paša velel nepouštět na loď.

„Ano, něco tam bylo,“ řekla zaraženě, „mám pocit, že to byl nějaký podvodník...“

„Ale proč to říkáte, Mari? Byl velmi vytrvalý, byl to skutečný obchodník. Velmi úspěšně přepravil do Francie tři vaše ledoborce²², další lodě a pak takovou ohromnou servisní loď, zázrak techniky!“

„„Kronštadt“. Tam vypukla cholera.“

„Hloupost!“ zasmál se Hadžibek. „Mor, cholera, nikdo nic nedokázal. Jednoduše každý den přisypávali posádce do jídla

²² Řeč je o ledoborcích „Vsadnik“, „Gajdamak“, „Ilja Muromec“.

velmi silné projímadlo, tak se nemohli uzdravit.“

„To není možné!“ vzpomněla si Marija, jak odváželi „Kronštadt“ ze zátoky Sidi Abdaláh, jak byl admirál strýček Pavel roztrpčený, jak se vášnivě rozhořčoval nad tím, že ho neposlouchali, nedemontovali dílny na „Kronštadtu“ a nepřevezli je na souš. Ano, tenkrát všem řekli, že loď odvázejí dočasně, na velkou dezinfekci.

„Odvezli ho do Toulonu, tam ho přejmenovali na „Vulkán“... Všechno to podrobně znám, nic nepletu, mademoiselle.“

„Vy jste fakticky jedním z účastníků operace?“

„Je to minulost, nepopírám. Je to tak, mademoiselle.“

„Nu, což,“ Marija se strojeně rozesmála, „nu, což, tak se dáme dohromady!“ mrknula na něj drze a lstivě. Její zastřené světlehnědé oči přitom zůstávaly velmi smutné. „Je vedro!“ Marija zastavila auto. „Pojďte, vezmeme si klobouky, to slunce by nám upeklo hlavu,“ rychle se nahnula a vzala ze zadního sedadla svůj široký bílý klobouk. „A kde máte klobouk vy, pane Hadžibeku?“

„Nepotřebuji, jsem zvyklý. Sice uplynulo patnáct let, ale ještě něco zůstalo,“ řekl Hadžibek, když se znovu rozjeli.

„Co máte na mysli?“

„Mám na mysli vaši ohromnou bitevní loď, doposud rezaví v zátoce Karuba.“

„Skutečně Generál Alexejev?“

„Možná. Nepamatuji si vaše ruská jména. Před sedmi lety jsem ho koupil od správy, od té doby ho mám na krku. Zbytečně by se ztratil.“

Pan Hadžibek říkal pravdu, ale ne celou a úplnou. Kdysi urval a odvezl z bitevní lodi všechno, co šlo, a dvakrát znásobil svůj vklad.

„Nevím, co mám dělat s tou hromadou kovu,“ vzdychnul pokrytecky Hadžibek.

„Nechte ho mně,“ navrhla hned Marija.

„Vám? Ale je možné ho prodat jen do šrotu...“

„Tak ho prodám.“

„Ale to není malá suma...“

„Až se vrátíme, napíšu vám šek do Crédit Lyonnais, stačí vám to?“

„Naprosto. Klidně se teď na něj můžeme podívat. Skutečně se chcete podívat?“

„A na co? Není třeba.“

„Vy ho koupíte, aniž byste ho viděla?“

„Ano.“

„Hm. Dělejte, jak myslíte. Takže ruku na to!“ a Hadžibek se dotkl svou krátkou rukou jejích štíhlých prstů na volantu. „Neptáte se na cenu?“

„Neptám. Věřím, že nejste šakal, ale významný bankéř, a nebudete se mnou hrát hru na moje národnostní cítění.“

„Ano, ano, samozřejmě, nejsem šakal...“

Hadžibek chtěl strašně moc být významný bankéř, ale stejně se nad tím zamyslel: ‚Kolik si mám od ní vzít? Příliš málo není dobře, příliš mnoho také ne...‘

„A kolik teď stojí kov na londýnské burze?“ zeptal se Hadžibek. „Vždyť se v tom vyznáte. Jste hráč.“

„Na londýnské má teď kov dobrou cenu. A co, loď tam může doplout a stát v suchém doku, kde ji rozřezou, je to tak?“

„Ne, jenom se tak ptám,“ zarazil se, „chápu to.“

Bílá a modrá Bizerta připlouvala stále blíže. Objevil se pravoslavný hřbitov s mramorovými kříži.

„Prosím za prominutí,“ řekla Marija, zatímco zastavovala auto. „Počkejte na mne chvíli. Půjdu se poklonit svým lidem.“

„Samozřejmě, hraběnko!“ zvolal pohotově bankéř. „Pochopitelně!“

Marija se vydala ke hřbitovní bráně a Hadžibek pokračoval v horečnatém přemýšlení, hledě na její vzdalující se postavku: ‚Kolik si říct za ten ocelový krám?‘

Hodně je špatně. Levně, to také není
dobře... Tak kolik? Kolik!

Tuniský bankéř Hadžibek se s Marijou seznámil před rokem a půl. Jejich známost začala za celkem banálních okolností. Bankéř jezdil pravidelně do Paříže za svými záležitostmi. Jednou si, jako obyčejně, přišel prověřit účty do významné pařížské banky, kde držel značnou sumu svých peněz. A místo známého postaršího úředníka uviděl za pultíkem Mariju, která tam v ty dny právě získala místo.

Pana Hadžibeka ohromila její krása a elegantní přesnost v práci. Sotva si prohlédl svůj fascikl, předložila mu bez jediného zaškobrtnutí všechny operace, které byly provedeny na jeho účtu. Marija se na něj oslnivě usmívala, předvíдалa každou jeho otázku, doslova chytala všechno za letu. Panu Hadžibekovi se zdálo, že byla nadšena z jejich schůzek a doufala v něco víc. Narovnal se a sebevědomě řekl, co podle jeho názoru, mělo následovat:

„Madam, nemohli bychom spolu počítat? Dnes mám náhodou čas...“

„Mademoiselle,“ opravila ho měkce Marija, aniž zvedla svou zrzavou hlavu od papírů.

„Promiňte, mademoiselle, bylo by to možné? Mám večer volno...“

„To je sympatické, že máte volný večer. Pracující musí odpočívat,“ řekla Marija velmi laskavě, aniž by zvedla hlavu.

„Nemohli bychom?“

„Ne-e!“ odpověděla Marija něžným, melodickým hlasem, aniž by zvedla oči.

„A proč ne? Pobavíme se, znám tady hned vedle restauraci s výbornou kuchyní,“ naléhal pan Hadžibek, který byl přesvědčený o tom, že jde o obvyklé lichočení a zvyšování ceny. Opatrně už osahával pohledem její vysoký odkrytý krk, ramena pod tenkou blůzkou a prsa. „Mademoiselle, skvěle se pobavíme, přestaňte si stavět hlavu!“ dodal se známkami ochránářství v hlase.

A tehdy na něho zvedla své šedavé, světle hnědé oči a prohlásila tichoučce, ale tak, že pan Hadžibek z toho měl mravenčení.

„Svůj čas, vážený pane Hadžibeku, trávím buď v práci, nebo s lidmi, které dobře znám. Dnes jsme hotovi. Omluvte mne, prosím!“ a ukázala mu rukou na dveře tak klidně a panovačně, že ani nevěděl, jak se najednou ocitl na ulici.

Ještě nikdy necítil tak bezvýznamný. Z rozpaků se dokonce vrhnul přeběhnout ulici a jen taktak nespádl pod automobil. Řidič automobilu mu ostře řekl, co si

o něm myslí, a jel dál. Ale pan Hadžibek stál ještě dlouho na chodníku pod mohutným světlokorým platanem a díval se na opačnou stranu, na dlažbu, kde se málem rozloučil se životem, a na vysoké masivní dveře banky. Díval se s údivem, zlostí, bážlivostí a obdivem, tou dobou úplně ztracen ve svých citech.

Za den se pan Hadžibek přemohl a znovu šel do banky. Znovu potkal Mariju a opět byla skvěle pozorná a lovila za letu každé jeho slovo. Oba se tvářili, že mezi nimi k žádnému incidentu nikdy nedošlo. Tentokrát se zdržel návrhů, a tak ho Marija vyprovodila s čarokrásným úsměvem.

Pokračovalo to tak, že poté pan Hadžibek strávil v Tunisu pět měsíců, aniž by ho opustil, a když nakonec přijel do Paříže a přišel do své banky, Marija již za pulťíkem nebyla. Stál tam jeho starý známý, postarší úředník v černých klotových rukávech. Pan Hadžibek se ho zeptal na Mariju.

„Velká loď potřebuje velkou plavbu!“ zvedl úředník vybledlé oči k bílému štukovanému stropu a uctivě promluvil. „Hraběnka Mari již řídí celé oddělení. Nikdy jsem nepotkal podobnou ženu, ona je finanční génius! Náš prezident si umí lidí cenit. Ty, co si to zaslouží, neprodleně povyšuje!“

V ten samý den, když zpracovával obdrženou informaci, objednal se pan Hadžibek k vedoucí oddělení regionálních bank hraběnce Marije Merzlovské.

Za tři dny byl přijat.

Je třeba poznamenat, že dosud měl co do činění s méně významnými bankovními zaměstnanci. Nikdy se ještě nevyzvedl na tak vysokou úroveň. Například o prezidentovi banky věděl, co věděli všichni. Že se jmenuje Jacques, že je mu šedesát, v mládí byl námořním důstojníkem, má dospělého syna, pařmena, a dvě provdané dcery. Jeho rodina má obrovský předměstský palác s parkem a jednu z nejdražších stájí arabských dostihových koní v Evropě. Portréty prezidenta banky viděl pan Hadžibek jen v novinách.

V přijímací místnosti Mariji Merzlovské přivítal pana Hadžibeka mladý vyškolený tajemník s černými, nakrátko zastřiženými vlasy a horečnatým třpytem v černých chytrých očích.

„Ano, hraběnka Vás očekává. Jste objednan na patnáct hodin deset minut,“ řekl trhavě tajemník a ukázal panu Hadžibekovi na karmínové kožené křeslo. Bankéř si sedl a rozhlížel se. Přijímací místnost nebyla velká na objem, ale zářila dokonalým provedením. Křeslo, do kterého

si sedl, bylo neobyčejně měkké a příjemně vonělo drahou jemnou kůží. Vzpomněl si na nevzhledné místnůstky své banky a popřemýšlel, zda by se neměl přestěhovat do slušnější budovy. Klient musí pocítit, že banka je důležitá instituce...

Neobvykle vysoké masivní dveře pracovny se tiše otevřely a do přijímací místnosti se vyvalil vzrušením rudý, zmateně rozzářený sicilský bankéř, takzvaný kulatý Leonardo, jehož měl pan Hadžibek potěšení znát. Dokonce otevřel pusu, aby přivítal kolegu, ale v tu chvíli tajemník nahlas řekl:

„Pane Hadžibeku, patnáct hodin dvacet minut třicet sekund, jděte dál!“, a pootevřel vysoké dveře.

Bankéř vešel. Před ním se rozprostíral sál s originály starých mistrů na stěnách, na vzorovaných podlahách ležely perské koberce a stály čínské podlahové vázy, z nichž každá měla hodnotu celého majetku průměrného měšťana. V drahých kobercích se vyznal. Daleko vpředu, za ohromným stolem, seděla Marija. Zvedla se, vyšla zpoza stolu a šla mu v ústrety.

„Drahý pane Hadžibeku, jsem tak ráda, že Vás vidím, prosím tady!“ a ukázala na odděleně stojící kulatý stolek s dvěma křesly za ním.

„Šálek kávy?“

„Ne, ne!“

„Tak se posaďte.“

„U Alláha, jestli je tohle kancelář vedoucího, v jak ohromné potom sedí prezident banky?“ zamyslel se pan Hadžibek a mýlil se.

Prezident banky měl více než skromnou arkýřovou místnostku. Měla dohromady devět metrů čtverečních (ne nadarmo jí říkal kajuta) plochy a tři vysoká úzká okna. Vybavena byla ne příliš drahým psacím stolem s levnou stolní lampou v zeleném stínítku, lampou, která s ním putovala již dlouhé roky v dobrém i ve zlém, jako by to byla lampa Aladinova. Kdysi velmi dávno, na samém počátku století, když byl mladým důstojníkem francouzské vojenské námořní flotily, Matyllda, jeho první žena, kterou vášnivě miloval, ji koupila na Bleším trhu v Paříži. Přinesla ji do jejich těsného nájemního bytu jako předmět neuvěřitelné krásy. Matyllda umřela při porodu a zanechala po sobě úplně zdravého, silného syna. Desátý den po pohřbu spadl budoucí prezident banky pod tramvaj a uřízlo mu to nohu v holení. Se službou na moři se musel rozloučit. Sedmadvaacetiletý důstojník námořního dělostřelctva se, jako plachetnice vyvržená na skály,

ocitl v civilním životě. Syna si vzali na vychování jeho přestárlí rodiče a on sám začal svou kariéru od nuly. Od dětství toužil stát se admirálem a velet flotile, ale stal se finančníkem a řídil silnou banku.

Bankéř Jacques patřil k těm otcům zakladatelům, kteří staví svá impéria na zelené louce. Rychle pochopil, že malé peníze se vydělávají těžko, a z toho vyplývá, že je potřeba jít za většími, že je potřeba riskovat a přimíchat se do dobrodružství. Je nezbytné naučit se hrát podle těch pravidel, která existují na tomto světě již dávno. Je potřeba se naučit obchodovat se vzduchem. Tohle neřekl jen o sobě, ale o takových jako on, asi Rockefeller nebo Morgan nebo někdo jiný významný: ‚Po prvním milionu dolarů jsem připraven skládat účty za každý cent‘.

První peníze dostal za zprostředkování. Bratr jeho mrtvé ženy Matyldy byl obchodním cestujícím s látkami a nějak se ho zeptal mezi dvěma sklenicemi červeného vína: ‚Poslyš, admirále Jacquesi, (provokoval ho admirálem), nemáš známé na ministerstvu obrany?‘

Známí se našli. Den před tím dostal spolužák našeho budoucího bankéře, se kterým chodil do důstojnické školy, malé, ale velmi důležité místo na ministerstvu.

Díky této náhodě vzniklo spojení, které pokračovalo. Obchod za obchodem a chechtáky přibývaly. Budoucí bankéř neskrblil, nikdy se nezapomínal podělit, a brzy měl známé jak mezi vojáky, tak mezi průmyslníky. Od materiálu na kalhoty a bundy přešli k výbroji, nejdříve lehké a pak i těžké. Začátkem První světové války Jacques ještě bankéř nebyl, ale už dal dohromady pořádné jmění. Během válečných let ho znásobil o stovky procent. Odkoupil starý bankovní dům a stal se tím, kým byl teď.

Prezident banky žil již dávno v jiných dimenzích než mnozí obyčejní lidé. Miloval tuto malou místnůstku (kajutu), rád nosil jedny a ty samé měkké flanelové košile, které práním řídly, jednu a tu samou obnošenou obuv a lehké plátěné kalhoty z výbavy mladších námořních důstojníků, takže ve své bance, mezi úředníky, kteří byli jako ze škatulky, vypadal jako chudý návštěvník, který sem náhodou zabloudil. Jedl málo a skromně. Zkrátka už dávno dosáhl té úrovně chápání života, která odmítá jakékoliv pozlátko. Trpěl svou ženu z kdysi významné rodiny, trpěl své dvě dcery, které s ní měl, trpěl i svého tupého syna, kterého měl s milovanou ženou Matyldou.

Již s prvními kroky v jeho novém působení se projevila výjimečnost jeho spekulantského talentu. Byl schopen vidět problém tam, kde ho druzí neviděli, všimnout si příležitosti tam, kde si jí druzí nevšimli, uměl vnikat do úplné podstaty problémů a pohybovat se jakoby uvnitř nich. Zdálo se, že uměl spojovat nespojitelné potřeby a možnosti, ale co bylo hlavní, uměl skutečně sjednotit lidi od sebe vzdálené, přitáhnout je ke společnému zájmu a nabíjet svou energií a zápalem.

Vydržoval si hezkou třicetiletou ženu, s jemnou kůží a jasnými fialkovými očima. Nebyla vůbec hloupá a nešla po majetku. Navštěvoval ji jednou týdně. Jiné ženy ho teď nezajímaly. Ačkoliv, budeme-li mluvit o ženách obecně, samozřejmě že mu nebyly dosud lhostejné. Takže když se v jeho bance objevila Marija, všiml si toho ihned. A nejen, že si toho všiml, ale pozval si k sobě vedoucího a zeptal se:

„My tu teď máme soutěž krásy? Koho to najímáte? Okamžitě propustit!“

„Ale, pane prezidente, je velmi vzdělaná, pracuje bez chyb!“

„Ano,“ prezident udělal velkou pauzu, „no, dobrá, přineste mi její složku.“

„Provedu.“

Složka Mariji Merzlovské prezidenta zarazila. Nestáčilo, že dokončila matematickou fakultu na univerzitě, navíc byla hraběnka, k tomu dcera admirála, a ještě i bývalá dobrovolnice Kadetského námořního sboru... Ne, to už bylo příliš. Stařík se skutečně rozrušil.

„Pozvěte ji ke mně.“

„K vám? Sem?“ zašeptal vystrašeně vedoucí. „Kdy?“

„Teď hned.“

„Provedu!“ Vedoucí vycouval z kajuty. Ještě nikdy nikoho kromě něj, vedoucího, nepozval prezident do své kajuty. Bortily se desetileté pilíře, svět se v jeho očích zakymácel...

Marija a prezident banky mluvili více než hodinu. Překonala jeho představitivost. Zaprvé jednoduchostí, s jakou s ním, pánem a vládcem, mluvila. Za druhé, bohatou francouzštinou. Za třetí, znalostmi námořní služby. Byla to první prezidentova známá, která rozuměla rozdílu mezi křižníkem, torpédoborcem, bitevní lodí, minolovkou, servisní lodí atd. Doslova vypadali jako „souznění duší“ a také si vyjasnili, že když byl prezident námořním dělostřelcem, četl ve speciálním časopise články admirála Gerasimova, uznávaného odborníka v námořním dělostřelectvu.

„Jsem jeho kmotřenka,“ řekla Marija
„Ó, leur parrain Gerasimov²³, ó!“ prezident Jacques dokonce povstal. Nikdy v Rusku nebyl, ale vydělal na válce s Rusy, přesněji na jejich ochraně před Rudými, hodně peněz, velmi mnoho peněz. Takže ani Archangelsk, Revel, Kronštadt, ani Sevastopol pro něj nebyly prázdné pojmy. Názyv těchto slavných ruských vojenských námořních základen mu zněly jako rajska hudba.

„Dnes přejdete pracovat do mého sekretariátu,“

Pan prezident zmáčkl tlačítko a v tu chvíli se objevil vedoucí. „Tak, teď převedete hraběnku do mého sekretariátu.“

„Provedu.“

„Jednou za dva týdny měňte její náplň práce. Musí se seznámit, i když jen zevrubně, se všemi našimi možnostmi. A pak uvidíme.“

„Provedu.“

Rozhodnutí prezidenta bylo bezprecedentní. Ještě nikdo nedostal takové privilegium, aby se seznámil s chodem celé banky. Cíli tohoto privilegia vedoucí rozuměl. Marija se seznámí nejen s prací v bance, ale i s lidmi odshora dolů,

²³ „Ó, váš kmotr...“

a mnohé pozná osobně, což je velmi důležité.

Čtyři měsíce se skrz naskrz seznamovala se všemi bankovními odděleními a pátý měsíc ji prezident jmenoval vedoucím všech regionálních oddělení a posadil do té samé děsně luxusní pracovny, kde ji uviděl pan Hadžibek.

a nemohl slyšet její šepot, ale z nějakého důvodu se ohlédl a trochu přizvedl ruku buď na znamení přivítání, nebo na rozloučenou.

A kmen procházel dál. Šly desítky žen s vřeteny, připevněnými k pasu, a za pochodu předly přízi. Několik bílých velbloudů na sobě mělo luxusní barevné jehlanovité stany s harémem. Hnali ovce a černé kozy. Stovky hnědých velbloudů na sobě nesly vlněné město. Úplně nahé děti se pohupovaly na ohromných měděných podnosech pod příkrovem jakési analogie přístřešků, postavených nahoře na velbloudech. Stařeny šly s holemi, staříci jeli na malých oslech, poklusem běžela stále nová a nová stáda bílých ovcí a černých koz, a za nimi psí smečky a jezdci s biči, kteří průvod uzavírali.

„Počítám, že jsme měli štěstí!“ řekl doktor François, dívaje se za posledním jezdcem. „Je to velmi bojovný kmen, mají nejlepší koně na Sahaře, jsou bohatí a zákešní, jako nikdo jiný.“

„Vypadalo to, že náčelník měl úplně evropskou tvář, a dokonce i skřípec,“ řekla Nicole.

„No a co? Nevylučuji, že v mládí zakončil Sorbonnu,“ ušklíbl se doktor François, „ale to na věci nic nemění.“

Pokračovali dál a Mášenka celou dobu přemýšlela o tom, jak se v přírodě rodí dvojníci, a najednou se jí v hlavě mihla zvláštní, divoká myšlenka: ‚Ale pokud Čechov neumřel, ale utekl z Badenweileru na Saharu, tak by mu teď bylo šedesát tři let... to by odpovídalo. Ale proč by se to nemohlo stát, co?! Zvedl ruku! Jak zvedl ruku! Proč jsem na něj nemohla zavolat, proč mi najednou selhal hlas? A možná to tak mělo být? Ano, vypadá to, že se to mělo stát. Že by snad rakev s tělem v Moskvě neotvírali? Ale jak zvedl ruku! Mám dojem, že se zablýskal stříbrný prsten. A co když měl na tom prstenu stejný nápis: „Osamělý je všude na poušti“? Nejspíše to tak je, je to tak...‘

Starší unavený poručík dal rozkaz přeskupit se k pochodu a brzy již byli na cestě. Kočovní kmen se v ten moment rychle pohyboval k horizontu a byl menší a menší, až se proměnil v malé tmavé klubíčko. Když se opřela o vysoké opěradlo sedla a popustila otěže, Mášenka přemýšlela o Čechovovi. Vysvětlovala si to tak, že všechno, co si představuje, jsou samozřejmě nepodložené fantazie, ale co když přece...

U nich v rodině byl kult Čechova. Jak máma říkávala: ‚V Rusku jsou lidé, co mají

rádi Puškina a Čechova, a jsou lidé, kteří mají rádi Dostojevského. My máme rádi Čechova‘.

Líbila se Vám knížka?

Neváhejte, na podzim bude 2. díl.
Knihu si můžete koupit na níže uvedených odkazech

[Jaro v Kartágu](#) – tištěná kniha

[Jaro v Kartágu](#) – e-book (od
20.4.2019)

Přeji Vám příjemné čtení!

Václav Hrbek, překladatel románu

Máte dotazy? Pište mi, zajímá mě Váš názor na knížku.

Můj e-mail: vhrbek@financeprorodinu.cz

Sledujte nás

Václav V. Michalskij
JARO V KARTÁGU

Z ruského originálu **Весна в Карфагене**
(Soglasie, Moskva 2015)
vydal Targamannum s.r.o.

Překlad
Václav Hrbek a Roman J. Gončarov

Editor
Miroslava Besserová

Obálku navrhl
Alexandr Konopljov

Grafická úprava a sazba
Soglasie, Moskva

ISBN 978-80-906612-2-6

Targamannum s.r.o.

Web: www.targamannum.cz
E-mail: vhrbek@targamannum.cz
Telefon: + 420 724 906 541